TUDC 22/04/2563

หนังสือ

พระราชพงษาวดารเหนือ

๏ ศุภมัศดุ ลศักราช ๑๒๓๑ สัปปสังวัจฉรปัษยมาศ กาฬปักษ เอกาทศมีดิถีครุวาร ปริจเฉทกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ บดินทรเทพยมหามงกุฎบุรุศยรัตนราชรวิวงษ วรุตมพงษบริพัตวรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราชบรมนารถบพิตรพระเจ้าอยู่หัว อันเถลิงถวัลยราชบรมราชาภิเศก ผ่านพิภพกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยา มหาดิลกภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสฐาน เสด็จออกณพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมไหศวริยพิมาน โดยสฐานอุตราภิมุข พร้อมด้วยพระบรมราชวงษานุวงษ แลข้าทูลลอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย เฝ้าเบื้องบาทบงกชมาศจึงพระบาทสมเด็จบรมนารถบพิตรพระเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ดำรัสสั่งพระเจ้าราชวรวงษเธอกรมหมื่นอักษรสาสนโสภณ ทางวางกรมพระอาลักษณแลกรมอักษรพิมพ์ ให้จัดหาหนังสือเรื่องพระราชพงษาวดารลำดับกระษัตริยในพระเทศต่าง ๆ สร้าง

ไว้สำหรับทรงทอดพระเนตร เปนเครื่องประดับพระปัญญา แลสำหรับแผ่นดินสืบไป จึ่งพระเจ้าราชวรวงษเธอกรมหมื่นอักษรสาสนโสภณ ได้จัดอาลักษณ จำลองเรื่องพระราชพงษาวดาร ลำดับกระษัตริยในพระเทศต่าง ๆ ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย หลายภาษาแลเรื่องพระราชพงษาวดาร ฝ่ายประเทศสยามนี้ นักปราชแลผู้มีบันดาศักดิ์ได้ฟังได้รู้เรื่องด้วยกันเปนอันมาก ก็กล่าวตั้งแต่พระเจ้าอู่ทอง เปนปฐมกระษัตริยสร้างกรุงศรีอยุทธยา แล้วลำดับกระษัตริยเนื่องกันลงมา จนกรุงเสียแก่พม่า แล้วขุนหลวงตากมาสร้างกรุงธนบุรี คือกรุงอมรรัตนโกสินทรในที่อยู่กันทุกวันนี้ สืบกระษัตริยกันลงมาจนถึงแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์แต่พระราชพงษาวดารเหนือ กล่าวความตั้งแต่สร้างเมืองศรีสัชนาไลยแลเมืองศุโขไทย แล้วสืบกระษัตริยกันลงมาเปนอันมาก ก่อนแผ่นดินพระเจ้าอู่ทองขึ้นไปหลายสิบชั่วกระษัตริย์ ยังหาใคร่จะมีผู้ใดได้พบได้อ่าน รู้เรื่องทั่วกันไปไม่ ข้าพเจ้าจึ่งเห็นว่าพระราชพงษาวดารเหนือนั้น ก็ได้ตั้งกระษัตริย์ลำดับเนื่องกันลงมาเปนอันมาก ควรที่นักปราชแลผู้มีบันดาศักดิ์จะรู้ไว้ ก็อเปนเครื่องประดับปัญญาให้รอบรู้ โดยธรรมเนียมที่ประพฤติการ แลมีอุบายต่าง ๆ กัน ได้ตีพิมพ์ณโรงพิมพ์หลวงในพระบรมมหาราชวัง กล่าวความแต่ต้นดังนี้ ฯะ

TUDC 22/04/2563

๏ ศุภมัศดุ พระพุทธศักราช จำเดิมแต่องค์สมเด็จพระบรมไตรยโลกยนารถเจ้า เสด็จดับขันธ์เข้าสู่พระนิพพาน พระองค์ประดิษฐานบวรพุทธสาศนา ๕๐๐๐ พรรษา วันอังคาร เดือนหกขึ้นสิบห้าค่ำ ปีมะเส็ง สัมฤทธิศก พระพุทธเจ้านิพพาน พระอาจารย์เจ้าตั้งปีมะเมีย เปนเอกศกล่วงแล้วสี่เดือน พระยาอชาตศัตรูให้ชุมนุมพระอรหันต์ ยกประถมสังคายนาย ที่หนึ่ง แล้วล่วงไปได้ ๑๐๐ ปีระกา สัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๑ ปี จึงพระเจ้ากาฬาโสกราช ให้ตั้งทุติยสังคายนาย ครั้งหนึ่ง แล้วล่วงไปได้ ๒๑๘ ปีมแมอัฐศก จุลศักราช ๓๙ ปี จึงพระเจ้าศรีธรรมโสกราช ตั้งตติยสังคายนาย ครั้งหนึ่ง แล้วล่วงไปได้ ๙๕๖ ปีมเมียสัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๑๓ ปี พระมหินทเถระเจ้า ตั้งจตุถะสังคายนาย ครั้งหนึ่ง เมื่อพระพุทธสาศนาล่วง ๔๓๓ ปี พระเจ้าอัตตะคามณีอภัยในลังกาทวีป ชุมนุมพระอรหันตมากกว่าพัน ทำปัญจะมะสังคายนาย ยกขึ้นในใบลานจารเปนอักษรลังกา ปีหนึ่งสำเร็จ เมื่อพระพุทธศักราชล่วง ๔๔๙ ปี พระพุทธโฆสาจารย์ไปแปลธรรมในลังกา แล้วได้อาราธนาพระแก้วมรกฎ ซึ่งสถิตย์อยู่เมืองลังกาเข้ามา เรือซัดไปเข้าปากน้ำผไทมาศ ศุภมัศดุ พระพุทธศักราช ๓๐๖ ปี กุนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรุงกระษัตริยเมืองตักกะสีลามหานคร ทรงพระนามชื่อพระยาสักรดำมหาราชาธิราช ทรงอานุภาพมหิทธิฤทธิ์

TUDC 22/04/2563

อันล้ำเลิศ กว่ากระษัตริยทั้งหลาย พระองค์เสวยราชสมบัติ พระองค์เสด็จออกยังพระที่นั่งเย็น เปนที่ระโหถานพิมาน จตุรมุขเบื้องอุดรทิศ จึ่งทรงพระดำริห์ด้วยพระพุทธสาศนา เปนฝ่ายข้างพระพุทธจักรนั้นฝ่ายหนึ่ง จึ่งมีพระราชโองการสั่งแก่อดิตพราหมณปะโรหิตว่า ตั้งแต่วันนี้ไปจนสิ้นพระพุทธสาศนา ของพระพุทธเจ้าอนุญาตไว้ ๕๐๐๐ พรรษา ให้ตั้งจุลศักราชไว้สำหรับกรุงกระษัตริยสืบไป เมื่อน่าจึ่งให้ตั้งวัน ประหัศเดือนห้าแรมค่ำ จุลศักราชปีขวดเอกศกเปนมหาสงกรานต์ไปแล้ว จึ่งให้ยกขึ้นเปนจุลศักราชวันเดือนปีใหม่ ถ้าแลมหาสงกรานต์ยังมิไปยังเอาเปนปีใหม่ไม่ได้ ด้วยดฤถีเดือนนั้นยังไม่ครบ ๓๖๐ วัน พระองค์ให้ตั้งพระราชกำหนดจุลศักราชแล้ว พระองค์สวรรค์คตในปีนั้น เสวยราชสมบัติ ๗๒ ปี จุลศักราชได้ศก ๑ จึ่งเจ้าฤาษีสัชนาไลยแลเจ้าฤาษีสิทธิมงคลทั้งสองพี่น้องมีอายุยืนได้ ๑๐๐ ปี แต่พระชินศรียังดำรงราชสมบัติ จนได้ตรัสแก่สัพพัญญุตญาณ เปนพระพุทธเจ้าโปรดสัตวทั้งหลาย ทะสะคาเม มีบ้านอันขึ้นแก่นางสารี อันเปนมารดาพระสารีบุตรเถรเจ้า แลพราหมณทั้ง ๑๐ บ้าน ย่อมเปนลูกหลานเจ้าฤาษีทั้งสองมีอายุยืนได้ ๓๐๐ ปี สูงสามวา อายุได้ ๒๐๐ ปี สูงเก้าศอก หมู่ชะพ่อพราหมณกินบวดแลทรงพรต บ่ห่อนจะฆ่าสัตว จึ่งมีอายุยืน ผู้มีเวรจึ่งพลันตาย ผู้หาเวร

TUDC 22/04/2563

มิได้อายุยืน เจ้าฤๅษีสัชนาไลยจึงว่าแก่เจ้าฤๅษีสิทธิมงคล ว่าเราจะเข้านฤพานแล้ว เอนดูแก่ลูกหลานแห่งเราอันจะสืบไปในอนาคตกาล แล้วก็ให้โอวาทไว้ในพระพุทธสาศนา กำกับไสยสาตรให้ไว้ด้วยกัน แลเจ้าฤๅษีสัชนาไลย จึงให้หาลูกหลาน อันเปนผู้เถ้าผู้แก่กว่าชนทั้งหลาย จึงสั่งสอนว่าสูทั้งหลายอันอยู่ทั้ง ๑๐ บ้านอย่าประมาทลืมตน ทั้งฝั่งน้ำสมุทก็หมดไปแล้ว เขาจะสร้างบ้านสร้างเมือง จะมีไภยเปนอันมาก สูท่านจงชวนกันทำกำแพงกันตัวอย่าได้เมามัวแก่ตัณหา สาตราเร่งตกแต่งไว้ผู้ใดถ้าเปนใหญ่ให้ครอบครองกัน ชะพ่อชีพราหมณ์ภายน่า จะเปนคฤหัฐตัดจุกเกล้า ฆ่าสัตวน้ำพิศพิชมูลชมูมจะกลายเปนเล่า ชะพ่อชีพราหมณ์จะมาทุกตำบลจะละคำพระทศพล จะเอาคำโทโสโลโภมักได้ให้ท่านฉิบหาย ปู่จะสั่งเจ้าไว้สูเจ้าจงเอาพนมเพลิงเข้าไว้ในเมือง เปนที่สร้างพรตบูชากูณฑ์ ผู้เถ้าจะสั่งสอนจงทำตามคำ ครั้นเจ้าฤๅษีสั่งสอนลูกหลานแล้ว ก็เหาะขึ้นไปถึงเขาใหญ่ชื่อภูเขาหลวง สร้างสมณธรรมภาวนาได้ปัญจมะฌานสมาบัติขาดจากตัณหา ด้วยปัญญาแห่งตนจึงบาธรรมราช ให้หาชะพ่อชีพราหมณ์ทั้งหลาย นายบ้านมาพร้อมกันแล้ว จึงปันน่าที่ให้ชะพ่อชีพราหมณ์กำหนดกฎหมายเกณฑ์น่าที่ ให้ทำกำแพงหนาแปดศอกสูงสี่วากว้างห้าสิบเส้นยาวร้อยเส้น จึงบาธรรมราชผู้รู้กุกษภา

TUDC 22/04/2563

นาที ได้ยินในสำนักนี้เจ้าฤาษีผู้เปนปู่ว่า วันประหัศเดือนอ้ายขึ้นหกค่ำปีมะโรงโทศก ภายน่าจะได้ลูกนาคมาเปนพระยาตั้งแต่พระพุทธเจ้านิพพานได้ ๕๐๐ ปี พระฤาษีเจ้าท่านทำนายไว้ ถ้าอัคคสาวกแลสมณพราหมณ์ชีมิเปนธรรมเมื่อใด อกเมืองจะหักเจ็ดภาคหาผู้จะยามิได้ ฝ่ายคฤหัฐจะเปนฝ่ายชี ๆ จะเปนฝ่ายคฤหัฐรู้นักจะพลันตาย อย่าหมายใจต่างทาง ปู่รำคานแต่เท่านี้จะมิไปภายน่าแลมิบาธรรมราชเปนประธาน ให้ชะพ่อชีพราหมณ์ ตัดเอาแลงมาทำเปนกำแพงมิบาธรรมราชเปนผู้ใหญ่ ว่าท่านทั้งหลายย่อมยังคับบัญชากันให้ตัดเอาแลงมาทำเปนแผ่น ก่อเปนกำแพงถึงเจ็ดปีจึงแล้ว บานประตูเปนพนักงานเมืองใด ทำประตูสกัด ๕๐ เส้นยาว ๑๐๐ เส้นทำด้วยปูน สร้างวัดวาอารามกุฎีสถาน ให้เปนทานแก่สงฆ์ทั้งหลาย อันได้บันลุโลกุตรธรรม เปนพระโสดาบันน์แลสกิทาคามิอนาคามิแล้วจึงชะพ่อชีพราหมณ์ ตั้งวิหารพระอิศวร แลพระนารายน์เปนที่ตั้งพิธี ชวนกันอดอาหารเจ็ดวันกินบวดเจ็ดวันจึงสระเกล้า จึงขึ้นโล้อัมพวายแก่พระอิศวรเปนเจ้าอยู่ท่าพระคาบศอันจะมา แลเจ้าฤาษีคำนึงถึงตระกูลภอเข้าฌานสะมาบัติอันเปนบาทแห่งอภิญญาแล้ว เหาะมาในอากาศเวหา ก็เข้าถึงพนมภูผายังชะพ่อชีพราหมณ์ทั้งหลาย ก็มาให้บูชาแลบาธรรมราชเปนประธาน จึงถาม

TUDC 12/04/2561

ว่าข้าแต่ปู่เจ้าทั้งสอง ข้าพเจ้าก่อสร้างเมืองตามคำ
เจ้าปู่บริบูรณ์แล้ว ขอพระนามกรเมืองแก่เจ้าปู่ แล้ว
เจ้าฤาษีสัชนาไลย ว่าวันนี้เราขึ้นไปเยือนพระอินทร์
ถึงสวรรค์เทวโลกย์เราจึ่งลงมาวันนี้ ก็ให้ชื่อเมืองสวรรค์
โลกย์มาจนถึงบัดนี้ แล้วเจ้าฤาษีสัชนาไลย แลเจ้า
ฤาษีสิทธิมงคล ให้ประชุมชีพ่อพราหมณ์ทั้งหลาย แล้ว
ก็ว่าผู้ใดจะสมควรแก่เมืองนี้ พราหมณ์ก็ว่ามีแต่ยา
ธรรมราช เปนผู้เถ้าผู้แก่กว่า ตูข้าทั้งหลาย แลฤาษี
ว่าในแผ่นดินนี้จะเปนพระยามีสามตระกูล คือกระษัตริย
แลเศษฐีแลพราหมณ์ ประเสริฐในแผ่นดินนี้ แลเจ้าฤาษี
จึ่งตั้งยาธรรมราชให้เปนพระยา ชื่อพระยาธรรมราชา
จึ่งตั้งนางท้าวเทวีอันเปนหลาน สาวแห่งนางโมคคัลลีบุตร
นายบ้านหะริภุญชัย มาเปนอรรคมเหษีอยู่ในราชวังแล้ว
แลเจ้าฤาษีจึ่งคิดได้ว่า ธาตุเกษแลกระดูกนิ้วซ้ายตูหาก
ไปเอามา เมื่อพระเจ้านิพพานตูก็เอามากับพระธาตุ อัน
พระเจ้าศรีธรรมาโศกราชแจกไว้ยังฝังอยู่ที่ใต้ต้นไม้รัง มี
แร้งตัวเมียหากอยู่เฝ้ารักษา แลท่านจงเอามาประดิษฐาน
ไว้เถิด ครั้นเจ้าฤาษีสั่งสอนลูกหลานแล้ว ก็เหาะไปใน
อากาศเวหาถึงภูผาหลวงได้เจ็ดวันก็นิพพาน แลพระยา
ธรรมราชาเจ้าจึ่งให้หาชะพ่อชีพราหมณ์ ชุมนุมกันพิ
ภาษเอาพระธาตุพระพุทธเจ้า ขึ้นมาบันจุไว้ในเมือง
จึ่งให้ช่างก่อที่บันจุพระธาตุ จึ่งให้บาพิศณุคนหนึ่ง

TGJC 22/04/2563

ยาชีพิศคนหนึ่ง ยาฤทธิรฐนาคนหนึ่ง ยาอินท์คนหนึ่ง ยาพรหมคนหนึ่ง ยาทั้งห้าคนนี้ ย่อมเปนช่างคิดอ่านด้วยกัน ว่าเราจะทำให้ดีงาม ดีหลากกว่าช่างทั้งหลายในแผ่นดินนี้ ครั้นคิดด้วยกันแล้ว จึงให้ตัดเอาแลงมาทำเปนแผ่นยาว ๓ ศอก กว้างศอก ๑ ยาว ๕ ศอก กว้าง ๒ ศอก ทำเปนบัวหงาย แลน่ากระดานแลชานทรงมันให้งาม จึงขุดเปนสระตรุด้วยแลงทำด้วยปูน จึงตั้งถานชั้นหนึ่ง แลสมเด็จพระเจ้าธรรมราชาธิราช เสด็จไปด้วยชะพ่อชีพราหมณ์ทั้งหลาย ถึงต้นไม้รังซึ่งแร้งทำรังนั้น แล้วจึงขุดเอาผะอบแก้วใหญ่หัวกำ ใส่พระธาตุนั้นขึ้นมา จึงบูชานมัศการด้วยดอกไม้ธูปเทียนแล้ว เชิญพระธาตุมาถึงเมืองแล้ว พระธรรมราชาเจ้าจึงป่าวร้อง แก่คนทั้งหลายผู้ศรัทธา ก็เอาทองมาประมวญกันได้ ๒๕๐๐ ตำลึงทอง ให้ช่างตีเปนสำเภาเพตรา จึงใส่พระธาตุพระพุทธเจ้าลอยอยู่ในน้ำบ่อ จึงก่อเปนพระธาตุเจดีย์สรวมขึ้นปีหนึ่งจึงแล้ว แต่องค์ยอดยังไม่มี แลพระสงฆ์เจ้าทั้งหลายจึงนมัศการ อันว่าชะพ่อชีพราหมณ์ทั้งหลาย อันอยู่ในปัญจะมัชฌะคาม อันเปนหลานเหลนแห่งนางโมคคัลลีบุตร อันเปนพระมารดาพระโมคคัลลาน์ แลนางสารีเปนพระมารดาพระสารีบุตร อันอยู่ในปัญจะมัชฌะคามก็กลายมาเปนเมืองสวรรคโลกย์ แลพระธาตุพระสารีบุตรเจ้า ก็บันจุไว้ในเจดีย์พระธาตุข้างเหนือ แลธาตุพระโมคคัลลาน์เจ้า

TUDC 22/04/2563

ก็บันจุไว้ในบ้านนางโมคคัลลีบุตร แลนางทั้งสองนี้ก็เปน
ญาติแก่กัน แลบ้านอุตตะระคามนี้ เดิมแต่ลัวนชะพ่อ
ชีพราหมณ์ ไปค้าขายแก่กัน กินบวดถือศีลด้วยกัน
แลเจ้าธรรมกุมารลูกพระธรรมราชา แลเจ้าอุโลกกุมารเปน
เจ้าภิกษุทรงไตรปิฎก แลออกจากพระสาศนา พระบิดามารดา
แลเผ่าพันธุ์ให้เปนพระยา จะได้ช่วยกันป้องกันอันตราย
ศัตรู อันจะมาแต่ทิศต่าง ๆ ครั้นคิดแล้วจึงให้พระสาสน
นั้นไปแก่ชาวบ้าน ปัญจะมัชฌะคาม ให้ทำกำแพงล้อมบ้าน
ให้รอบคอบแล้ว ให้ตั้งเรือนหลวงแล้ว จึงให้มารับเอา
เจ้าอโลกกุมารราชาภิเศก ให้เปนพระยาศรีธรรมา
โศกราช ในเมืองหะริภุญไชยด้วยนางพราหมณี แล้วให้
ชาวบ้านอุตรคามทำกำแพงล้อมบ้านให้มั่นคงแล้ว จึงชะ
พ่อชีพราหมณ์ผู้ใหญ่ มารับเอาธรรมกุมารไปราชาภิเศก
ด้วยนางพราหมณี ก็ได้ชื่อว่ากัมโพชะนครคือเมืองทุ่งยั้ง
แลให้สาสนนั้นไปถึงบ้านบุรพคาม ตกแต่งกำแพงแลคู
ให้ทำพระราชวังให้บริบูรณ์แล้ว จึงให้ชะพ่อชีพราหมณ์
ผู้ใหญ่มารับเอาเจ้าสีหะกุมาร ไปราชาภิเศาด้วยนาง
พราหมณีนั้น จึงให้ชื่อเมืองบริบูรณ์นคร อันว่าเมืองทั้ง
สี่เมืองนี้ก็เปนกระษัตริยชื่อตรงต่อกันแล้ว จะได้มีใจโลภ
แก่ราชสมบัติหามิได้ ต่างกันต่างก็อยู่ ครั้นถึงเทศกาล
ก็ถวายบังคมลาแล้วก็ไป แลจะได้มีใจชังแลมีจิตร

TUDC 22/04/2563

ฤศยาแก่กันหามิได้ แต่กระษัตริยสืบ ๆ กันมาได้ ๓ ชั่ว ตระกูลพระพุทธศักราช ได้ ๕๐๐ ปีมะโรงสัมพิธศก จุลศักราช ๘๖ ปีกุน พระยาอภัยคามมุนีทรงศีลาจาริย์ บริสุทธิ์อยู่ในเมืองหะริภุญไชยนคร ย่อมออกไปจำศีลอยู่ในเขาใหญ่ จึ่งร้อนถึงอาศนนางนาคอยู่มิได้ ก็ขึ้นมาในภูเขาใหญ่นั้น ก็มาพบพระยาอยู่จำศีล เธอก็มาเสพเมถุนด้วยนางนาค ๆ อยู่ได้เจ็ดวันแล้วจะลาไป พระยาจึ่งให้ผ้ารัตกัมพลแลพระธรรมรงค์ ไปแก่นางนาคให้ชมต่างพระองค์นางนาคก็กลับลงไปพระยาก็เข้ามาเมืองดังเก่า แลนางนาคก็มีครรภแก่ แลนาคก็ว่าลูกตูนี้มิได้เปนไข่ แลจะเปนมนุษย์ทีเดียว แลจะคลอดในเมืองนี้มิได้ แล้วจึ่งขึ้นมาถึงภูเขาที่อาศนแห่งพระยานั้น ก็ประสูตรกุมารผ้าแลแหวนนั้นนางก็ไว้แก่ลูกตน แล้วก็หนีลงไปเมืองนาค แลมีพรานพเนจรคนหนึ่ง ออกไปหาเนื้อในป่าได้ยินเสียงกุมารร้องไห้ แลพรานเข้าไปก็เห็นกุมาร แล้วพรานก็สัญญาว่าลูกท้าวหลานพระยา แลเห็นตูมากลัวตูแลซัดลูกเสีย พรานจึ่งเอากุมารนั้นไป ให้ภรรยาตนเลี้ยงไว้เปนบุตรบุญธรรม แลสมเด็จพระเจ้าอภัยคามนีราช ใช้ให้เสนาอำมาตย์สร้างพระมหาปราสาท จึ่งให้เกณฑ์อาชาวบ้านมาถากไม้ตั้งเสาพระมหาปราสาท แลพรานนั้นก็ต้องเกณฑ์มาถากไม้ จึ่งเอากุมารนั้นเข้ามาด้วย แลร้อนด้วยรัศมีพระอาทิตย์ พรานนั้นจึ่งเอากุมารเข้ามาไว้ในร่ม

TUDC 22/04/2563

พระมหาปราสาท ๆ ก็โอนไปเปนหลายที่ พระยาเห็นก็หลากพระไทย จึ่งให้เอาพรานนั้นเข้ามาถามดู แลพรานจะพรางมิได้ก็บอกว่าลูกเขาชักเสียในป่า แลข้าพเจ้าเอามาเลี้ยงไว้เปนลูก พระยาจึ่งถามว่ามีอันใดอยู่ด้วยกุมารนั้นบ้าง จึ่งกราบทูลว่ามีแหวนแลผ้าอยู่ด้วยกัน แลพระยาจึ่งให้พรานเอามาดู ก็รู้ว่าเปนราชบุตรแห่งตนพระองค์จึ่งให้รางวัลแก่พรานนั้น แล้วพระองค์จึ่งให้หาชะแม่นมรับเอากุมารนั้นมาเลี้ยงไว้แล้ว พระองค์ให้ชื่อกุมารนั้นว่าเจ้าอะรุณราชกุมาร แล้วยังมีกุมารผู้หนึ่งอันเกิดร่วมชาติมนุษย์ด้วยนางอรรคมเหษี ชื่อว่าเจ้าพุทธกุมารเปนน้องเจ้าอะรุณราชกุมาร แลเจ้าพี่น้องทั้งสองร่วมใจกัน แลเจ้าอะรุณราชกุมาร ได้พุทธทำนายพระพุทธเจ้า เมื่อไปฉันเพนนอกบ้าน ปันจะมัชฌะคาม แลพระยาอภัยคามนีมาคิดแต่ในพระไทยว่า เมืองใดจะสมควรแก่ลูกแห่งกูนี้ จึ่งเห็นแต่เมืองสัชนาไลย ยังแต่พระราชธิดา แลพระราชบุตรหามิได้ แลพระยาอภัยคามนี จึ่งเอาเจ้าอะรุณราชกุมารเปนพระยาในเมืองสัชนาไลย ก็ได้นามชื่อพระยาร่วง แลพระองค์จึ่งให้สร้างพระวิหารทั้งห้าทิศ สร้างพระจำลองไว้แทนพระองค์ ติดพระมหาธาตุแลพระระเบียงสองชั้นแล้วเอาแลงทำเปนค่าย แลเสาโคมรอบพระวิหาร แลพระองค์ก็ให้หาช่างทองมาทุกบ้านทุกเมือง จึ่งให้เอาทองแดงมา

TUDC 22/04/2563

ทำเปนลำพระขรรค์ ยาว ๘๘ ศอก กึ่งต้น ๕ ศอกกึ่งปลาย ๓ ศอก แลแก้วใส่ยอด ๑๕ ใบ แลบันลังก์แท่นรองยอดใหญ่ ๙ กำ ตระกูลทองดีสิบชั้นแลหุ้มทองแดง ขลิบขนุนลงมาถึงดินคูหา แลสร้างอุโบสถให้เปนทานแก่พระสงฆ์เจ้า แลให้สร้างที่ต้นรัะพระธาตุเช่นวิหารแลพระเจดีย์ จึงให้ชื่อว่าวัดเขารังแร้ง แลพระเจ้าอะรุณราชคือพระยาร่วงนั้น แลท้าวพระยาประเทศเมืองใด ๆ จะทนทานอานุภาพพระองค์ก็หามิได้ มาถวายบังคมทั่วสกลชมพูทวีป เพราะพระองค์ต้องพุทธทำนายพระพุทธเจ้า แลอายุพระองค์เจ้าได้ ๕๐ ปี พอดำรงพระพุทธศักราชได้ ๑๐๐๐ ปี จุลศักราช ๑๑๙ ปี มะโรงนพศก จึงคนอันเช่นใหญ่กว่าทั้งหลาย นำเอาช้างเผือกงาดำกับเชี้ยวงูมาถวายแก่พระองค์ ด้วยบุญที่พระองค์ทำหุ่นช้างใส่ดอกไม้ ถวายแก่พระพุทธเจ้าแต่ชาติก่อน แลเมื่อพระองค์จะลบศักราชพระพุทธเจ้า จึงให้นิมนต์พระอชิตะเถร แลพระอุปคุตเถร แลพระมหาเถรไลยลายคือพราหมณ์ เปนเชื้อมาแต่พระรามเทพแลพระอรหันต์เจ้าทั้ง ๕๐๐ พระองค์ ทั้งพระพุทธโฆษาจารย์วัดรังแร้ง แลชุมนุมพระสงฆ์เจ้าทั้งหลาย ณวัดโคกสิงคารามกลางเมืองสัชนาไลย แลท้าวพระยาในชมพูทวีปคือไทยแลลาวมอญจีนพม่าลังกา พราหมณ์เทศเพศต่าง ๆ พระองค์เจ้าให้ทำหนังสือไทยเฉียงมอญพม่าไทย แลขอม

TUDC 22/04/2563

เลียงขอมมีมาแต่นั้น พระพุทธศักราช ๑๐๐๒ ปี จุลศักราช ๑๙ ปีระกาสัมฤทธิศก จึงพระยากาฬวรรณดิศราช บุตรของพระยากากะพัตรได้เสวยราชสมบัติเมืองตักกะสิลามหานคร จึงให้พราหมณ์ทั้งหลายยกพลลงไปสร้างเมืองละโว้ได้ ๑๙ ปี เมื่อพระพุทธศักราชล่วงได้ ๑๐๑ พรรษา จุลศักราชได้ ๒๐ ปีระกาสัมฤทธิศก แล้วพระยากาฬวรรณดิศราช ให้พระยาทั้งหลายไปตั้งเมืองอยู่ทุกแห่ง แลขุนนางขึ้นไปถึงเมืองหวารบุรี เมืองสัตนาหะแลเมืองอเสนเมืองโกสัมพี แล้วมานมัสการที่พระพุทธเจ้าตั้งบาตรคำบลบ้านแม่ช้องแมวนั้น พระยากาฬวรรณดิศราช ก็ถอยลงมาเมืองสวางคบุรี ที่บันจุพระรากขวันของพระพุทธเจ้าไว้แต่ก่อนนั้น แล้วพระยากาฬวรรณดิศราช จึงอาราธนาพระรากขวันกับพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้ามา วาจะบันจุไว้เมืองละโว้ จึงพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้ามาทำพระอริยปาฏิหาริย์ ลอยกลับขึ้นไปเหนือน้ำถึงเมืองสวางคบุรี แล้วก็อาราธนาลงมาแล้วกลับขึ้นไปถึงเจ็ดครั้ง พระรากขวันกับพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้าไม่อยู่ได้ในเมืองละโว้ จนพระพุทธศักราชล่วงได้ ๑๐๑๙ พรรษา จุลศักราชได้ ๑๗ ปีมะโรงสัปตศก แล้วพระยากาฬวรรณดิศราช กลับขึ้นไปทะนุบำรุงเมืองนาเคนทรแล้ว กลับลงมาเมืองสวางคบุรี จึงอาราธนาพระรากขวันกับพระบรมธาตุ กับข้อพระกรของพระ

TUDC 22/04/2566

พุทธเจ้า ที่บันจุไว้ในพระเจดีย์แต่ครั้งพระอานนท์ แลพระอนุรุทเถรเจ้า กับพระยาศรีธรรมาโศกราช ท่าชุมนุมกันบันจุไว้แต่ครั้งก่อนนั้น ลงมาบันจุไว้ในพระเจดีย์เมืองละโว้สิ้นสองปีพระองค์สวรรค์คต เมื่อพระพุทธศักราชล่วงได้ ๑๐๔๓ พรรษา จุลศักราชได้ ๔๐ ปีเถาะสัมฤทธิศก ดับนั้นพระยาพาลีราช ได้ครองเมืองศโขไทยสืบมา จึ่งพระยาร่วงพระราชทาน ที่ไร่แลนาสัตว์วัดวาอารามไว้เปนพระกะละปนาอุทิศไว้ สำหรับวัดโคกสิงคาราม ตำบลนา ๕๐๐ ไร่ ตำบลโอทาน้ำ ๒๕๐ ไร่ ตำบลคลองวัดกุบไปถึงป่าปูน ๑๕๐ ไร่ ตำบลนาดอนได้ ๔๖๐ ไร่ อันนี้ขึ้นแก่วัดโคกสิงคาราม แลที่ไร่แลนาสัตว์ขึ้นแก่วัดแก้วราชดิษฐาน ตำบลนาตะแคงได้ ๒๕ ไร่ ตำบลทุ่งขาลาได้ ๗๖๐ ไร่ ตำบลศีศะกระบือได้ ๗๕๐ ไร่ อันนี้ขึ้นแก่วัดแก้วราชดิษฐาน แลที่ไร่แลนาสัตว์ขึ้นแก่วัดอุทยานใหญ่ ตำบลบ้านป่าอ้อยเหลืองได้ ๑๒๕๐ ไร่ ตำบลม่วงถวายด่านระกาเปนแดน ไปถึงปู่เจ้าศาลตลุงได้ ๕๒๐ ไร่ ขึ้นแก่วัดเขาหลวง แต่นาวัดเจ้าจันทร์มาถึงบ่อหิน มีคันนาใหญ่กลางทุ่งเปนแดนได้ ๑๕๐ ไร่ ตำบลนามาได้ไร่แลนา ๓๕๐ ตำบล บ้านหนองจรเข้ได้ไร่แลนา ๕๖๐ ไร่ อันนี้ขึ้นแก่วัดเขาหลวง ที่ไร่แลนาสัตว์ ขึ้นแก่วัดเขาอินทร์อรัญวาสี จันหันพระธรรมไตรยโลกย์ แต่โพเท่านอกวัดป่าแก้วมาถึงถนนหลวง

TUDC 22/04/2563

ได้ไร่แลนา ๕๐๐ ไร่ แต่เชิงพนมน้อย มาถึงบ่อแก้ว ได้ไร่แลนา ๔๐ ไร่ ตำบลนาผักอีกบ่อ ได้ไร่แลนา ๕๖๐ ไร่ ตำบลคาลต้นเดียวทุ่งยั้ง ได้ไร่แลนา ๒๕๐ ไร่ อันนี้ขึ้นแก่วัดเขาอินทร์ แลที่ไร่แลนาสัตว์ไว้สำหรับวัดไตรยภูมิป่าแก้ว ตำบลบ้านเชียงขงคช ได้ไร่แลนา ๒๔๐ ไร่ ตำบลบ้านหนองอินทร์ ได้ไร่แลนา ๕๗ ไร่ ตำบลบ้านพระยานนทภักดี ได้ไร่แลนา ๖๐๐ ไร่ ตำบลบ้านฝ้ายต้น ได้ไร่แลนา ๘๗๐ ไร่ มีเข้าเกือกเปนแดน อันนี้ขึ้นแก่วัดไตรยภูมิป่าแก้ว แลอันนี้คณะวัดพระมหาธาตุหนขวา ถ้าหาพระครูธรรมไตรยโลกย์ วัดเขาอินทร์แก้วมิได้ ให้พระครูยาโชดวัดอุดยานใหญ่ ขึ้นเปนพระครูธรรมไตรยโลกย์วัดเขาอินทร์แล้ว ถ้าหาพระครูธรรมเสนามิได้ให้เอาพระครูธรรมไตรยโลกย์ เปนพระครูธรรมเสนา ถ้าหาพระสังฆราชามิได้ให้เอาพระครูธรรมเสนาเปนพระสังฆราชาวัดพระมหาธาตุ แต่คณะคามวาสีคณะฝ่ายซ้ายวัดไตรยภูมิป่าแก้ว ถ้าหาพระครูญาณไตรยโลกย์มิได้ให้เอาพระครูญาณสิทธิ์ เปนพระครูญาณไตรยโลกย์ ถ้าหาพระครูธรรมราชามิได้ ให้เอาพระครูญาณไตรยโลกย์ เปนพระครูธรรมราชา ถ้าหาพระสังฆราชามิได้ ให้เอาพระครูธรรมราชา เปนพระสังฆราชาวัดไตรยภูมิป่าแก้ว อันนี้ฝ่ายซ้าย เปนประเวณีแต่โบราณมา พระยาร่วงมีพระราชโองการตรัสแก่เจ้าฤทธิ์

TUDC 22/04/2563

กุมาร ว่าพระยากรุงจีนเหตุใด จึงมิมาช่วยลบศักราช มาเราพี่น้องจะไปเอาพระยากรุงจีน มาเข่นข้าเราให้ได้ ครั้นพระยาทั้งสองพี่น้องคิดด้วยกันแล้ว จึงบังคับอำมาตย์ทั้งหลาย ให้แต่งเรือลำหนึ่งยาวแปดว่าปากกว้างสี่ศอก ครั้นได้ฤกษวันอาทิตย์เสด็จออกไปด้วยกำลังน้ำ แลอันเปนชาติแห่งนางช้างวะลาหก เทวบุตรแลนอกนั้นเทวบุตรไปด้วยพระองค์ทั้งสอง มีแต่พระขรรค์ขุนศิลป์ ทั้งพระภูมีแลพระพายเจ้าก็พัดพาไป แลนางเบขลาเจ้าสมุทก็ยินดี รักษามิให้เปนอันตราย แลไปได้เดือนหนึ่งจึงถึงกรุงจีน แลวันเมื่อไปถึงนั้นบังเกิดอัศจรรย์ ให้เปนหมอกตกมิให้เห็นพระจันทร์พระอาทิตย์ แลจีนทั้งหลายให้ขนลุกหนังหัวพองทั้งเมือง สะท้านสะเทือนหวั่นไหวหนักหนา แลพระยากรุงจีนจึงให้หาเสนาอำมาตย์มาชุมนุมในท้องพระโรงแลพิพากษาด้วยกันแล้ว จึงใช้ให้ขุนแก้วการจีนพิจารณาดู ในท้องมหาสมุทแลขุนแก้วการจีนไปข้างใต้ข้างเหนือ มิได้เห็นสำเภาลำใดลำหนึ่งในท้องทเลมิได้ แลเห็นแต่เรือน้อยลำหนึ่งมีไทยสองคนขี่ลอยมา แลขุนแก้วการจีนได้เห็นแล้วจึงกลับไปทูลพระเจ้ากรุงจีน ๆ ก็รู้ในพระไทยแห่งพระองค์ด้วยมีพระพุทธทำนายไว้ แต่ก่อนอยู่ในเมืองแห่งกูว่ามีไทยสองคนพี่น้องจะข้ามทเลมาแสวงหาเมีย แลชายผู้หนึ่งจะเข่นเจ้าแก่ชาวชมพูทวีป แลจะลบศักราช

TUDC 22/04/2563

พระพุทธเจ้า แล้วแลมาถึงกูนี้เที่ยงแท้แล้ว ครั้นพระยากรุงจีนรู้ในพระไทยแล้ว จึงใช้พลจีนออกมารับพระองค์ขึ้นมาถึงเรือนหลวงแล้ว จึงให้นั่งบนแท่นแก้วแลพระยากรุงจีนจึงถวายบังคม แลจึงชวนเจรจา แลพระยาร่วงก็ทรงภาษาได้ทุกประการ แลพระเจ้ากรุงจีนจึงนำเอาพระราชธิดามาถวายให้เปนพระอรรคมเหษี ด้วยเหตุว่านางนั้นได้ทำบุญไว้ด้วยพระองค์แต่ชาติก่อนมา ได้สร้างพระไตรยปิฎกทั้งสามไว้ในพระสาศนา พระพุทธเจ้ากุกกุสนธแลเมื่อพระพุทธเจ้าเราไปนั่งฉันจันหัน ในบ้านนั้นจะมัชฌคามเปนนาคให้น้ำ เปนทานแก่พระพุทธเจ้าเรา ๆ ก็ทำนายไว้ว่า นาคนี้จะได้ลบศักราชพระตะถาคตเมื่อถ้วน ๑๐๐๐ ปี ได้แก่พระยาร่วงเจ้านี้ แลพระยากรุงจีนก็รู้ทุกประการ จึงตามพระไทยพระยาทุกประการอันจะขัดนั้นมิได้ จึงให้นางราชกัลยาณีแก่พระองค์เจ้า แลพระยากรุงจีน ใช้ให้อำมาตย์แต่งสำเภาเพดราลำหนึ่งกับเครื่องบรรณาการ แลพระยากรุงจีนจึงผ่าตรามังกรออกเปนสองภาค แลข้างหางให้มาแก่พระราชธิดาถ้าแลเมื่อน่าไปจะมีราชสาสนถึงกัน แล้วให้เอาตราประกับกันดู ถ้าแลเปนดวงเดียวกัน จึงสันทัดว่าราชสาสนพระราชธิดา พระเจ้าร่วงจึงมาสู่สำเภากับด้วยนางพระสุจะเทวี แลเจ้าฤทธิราชกุมาร แลฝูงจีนทั้งหลาย ๕๐๐

TUDC

22/04/2563

เปนบริวารใช้สำเภามาได้เดือนหนึ่งจึงถึง ด้วยอานุภาพแห่งเทพยดา ครั้นถึงเมืองสัชนาไลยแล้ว จะ

๏ ขะณะนั้น น้ำทเลขึ้นมาถึงเมืองสัชนาไลย จึงใช้สำเภาไปมาหากันได้ พระองค์เสด็จขึ้นถึงเรือนหลวงแห่งพระองค์เจ้าแล้ว แลท้าวพระยาทั้งหลายกราบถวายบังคม แลจีนทั้งหลายก็ทำถ้วยชามถวาย จึงมีเกิดถ้วยชามแต่นั้นมา ท้าวไทยทั้งสองก็อยู่เย็นเปนศุข ตั้งแต่ทำบุญให้ทานรักษาศีล แลถือความสัจอยู่มิให้พลาดพลั้ง จึงมีตระบะเตชะว่าสิ่งใดก็เปนสิ่งนั้นทุกอัน แลพระองค์ก็จึงให้เอาพระสุจกุมารผู้เปนน้อง ตั้งพระราชวังอยู่นอกเมือง แลเจ้าสุจกุมาร เจ้าฤทธิกุมาร เช่นอันรักใคร่กันเปนหนักหนา มิได้ฉันทาโทษาแก่กันไปมาด้วยกัน เข้าไปถวายบังคมด้วยกันมิได้ขาด ในพระราชวัง แลเมืองพิไชยเชียงใหม่มีแต่พระราชธิดาแลหาพระราชบุตรมิได้ แต่อำมาตย์เมืองพิไชยเชียงใหม่ จึงกราบทูลขอพระราชทาน เจ้าสิทธิกุมารจะให้เสวยราชสมบัติสืบตระกูลมิให้ขาดเสียได้ แลสมเด็จพระอรุณราช จึงพระราชทานเจ้าฤทธิกุมารผู้เปนน้องเสด็จขึ้นไปด้วยกัน แลให้เจ้าพสุจกุมาร อยู่รักษาเมืองกับนางพสุเทวี แลพระองค์ทรงช้างเผือกงาดำมีฤทธิยิ่งหนักหนา กับด้วยอำมาตย์เสนาเสด็จประพาศดินพนมใหญ่กึ่งกลางหน แลจึงเจ้าฤทธิกุมารผู้น้อง ผันหน้าช้างเข้า

TUDC 22/04/2563

ต่อกันแล้ว พระองค์จึงจับเอาคนทีทองเต็มไปด้วยน้ำทรงอธิฐาน ให้เปนแทนแว่นแคว้นแทนเข้าแต่วันนี้ไป พระองค์จึงทรงเทน้ำในคนทีทองไปลงเปนสำคัญ แล้วจึงเอาตะปูทองแทงอันใหญ่สามกำสามวาสามตัว ปักไว้เปนปูชนครั้นพระองค์ปักแทนไว้ให้แล้ว ก็เสด็จขึ้นถึงเมืองแล้ว นางมลิกาเทวีลูกเจ้าเชียงใหม่ มาต้อนรับเสด็จเข้าไปในเรือนหลวงแล้ว ท้าวพระยาอำมาตย์เสนาทั้งหลายก็กราบถวายบังคมแก่พระองค์เจ้าแล้ว ฯะ

๏ แลขะณะนั้น พระอรหันต์เจ้านับได้เปนหลายพระองค์ แลพระมหากระษัตริยเจ้า จึงให้ไปว่านางมลิกาเทวีผู้นี้เปนไฉน อำมาตย์จึงให้ไปถามพระอรหันต์เจ้า ๆ จึงเล็งด้วยทิพยจักษุรู้แล้ว จึงบอกแก่อำมาตย์ว่าอุบาสิกาเขาได้ให้ทานเข้าบิณฑบาต อันรายไปด้วยดอกมลิและทานเชื่อเองแล้ว อำมาตย์จึงไปทูลแก่พระองค์ก็ชื่นชมยินดีหนักหนา จึงราชาภิเศกเจ้าฤทธิกุมารให้เปนพระยาลือกับด้วยนางมลิกาเทวี เมืองพิไชยเชียงใหม่ จึงคิดกระตัญญูแต่นั้นมา แลลาวผู้หญิงจึงสู่ขอเอาผัวเปนจารีตสืบมา แลพระยาร่วงจึงกลับคืนลงมาเมืองพระองค์ดังเก่า แลพระยาร่วงขะณะนั้นคนองนักมักเล่นเบี้ยแลเล่นว่าว ไม่ถือตัวว่าเปนท้าวเปนพระยาเสด็จไปไหนก็ไปคนหนึ่งคนเดียว แลพระองค์เจ้าก็รู้ทั้งบังเหลื่อม รู้จักไตรยเพททุกประการ ว่าให้ตายก็ตายเอง

TUDC 22/04/2563

ว่าให้เปนก็เปนเอง อันหนึ่งขอมผุดขึ้นมาแล้วก็กลายเปนหินแลง แลขอมก็ขึ้นไม่ได้ด้วยวาจาสัจแห่งพระองค์ ๆ ได้ทำบุญแต่ชาติก่อนมา แลเดชะแก้วอทุกปราสาทพระยากรุงจีนหากให้มาแก่พระองค์ ๆ จะไปได้เจ็ดวันน้ำมิเสวยก็ได้ ในกาลวันหนึ่งพระองค์ก็ทรงว่าวคว้าลงขาดลอยไปถึงเมืองตองอู แลพระยาตองอูนั้น เปนข้าพระร่วงเจ้าแต่ก่อนชื่อนายอู ไปคล้องลิงเผือกได้แล้วจึงเอาบ้านเมือง ด้วยเดชะคล้องลิงเผือกอันเปนทิพยจึงได้เปนพระยานั้นแล ว่าวพระยาร่วงเจ้าขาดลอยไปตกอยู่บนปราสาทพระยาร่วงเจ้าตามไปถึงเมืองตองอู แลพระยาร่วงเจ้านั่งอยู่ในบัณศาลานอกเมือง ครั้นค่ำพระองค์ก็ลอบเข้าไปทำชู้ด้วยธิดาพระยาตองอู อยู่ในปราสาทอันแล้วไปด้วยเหล็กดายลงมาทุกชั้น แต่เมื่อพระยาร่วงเจ้าจะขึ้นเอาว่าวนั้น พระองค์เจ้าให้พระยาตองอูยืนขึ้น พระองค์ก็เหยียบบ่าพระยาตองอูขึ้นเอาว่าว ครั้นเอื้อมหยิบมิถึงพระหัตถ์พระองค์ก็เหยียบศีศะขึ้นเอาว่าว ด้วยพระองค์คิดว่าเปนข้ามิได้ถือความ แลพระองค์เอาว่าวได้แล้วพระองค์ก็หนีมา แลลูกสาวจึงบอกแก่พระยาตองอูผู้บิดา ๆ จึงรู้จึงให้ไปตามเอาตัวพระองค์คืนมา แลสาวไส้พระองค์ออกใส่พานทองไว้ จึงส่งตัวพระองค์มาจากเมือง แลพระองค์ก็ไม่รู้ว่าเขาเอาไส้ไว้ ด้วยกรรมที่พระองค์เปนกา แลพระยาตองอูเปนปลา แลกาลากไส้ออกไว้จะกินก็บมิกิน

TUDC 22/04/2563

แต่นั้นมาลาวมักเปนผี กินไส้กินพุงคนทั้งหลาย ครั้นพระร่วงเจ้ามาถึงเมืองสัชนาไลย แลมายังพระอรรคมเหษี แลพระสนมทั้งหลาย ถวายบังคมแล้วก็เปลื้องอาภรณ์ออกจากพระองค์ไว้แล้ว แลเจ้าพระสุจกุมารก็เข้าไปถวายบังคม จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งเจ้าพสุจกุมารว่ากูจะไปอาบน้ำมิเห็นกูมา เจ้าเปนพระยาแทนพี่เถิด แลเจ้าพสุจกุมารก็ไม่รู้แลสำคัญว่าเล่น ครั้นพระองค์ลงไปอาบน้ำที่กลางแก่งเมือง ก็อันตรธานหายไปไม่ปรากฏ พุทธศักราช ๑๒๐๐ พระยาร่วงสิ้นทิวงคต จุลศักราช ๑๕๗ ปีชวดสัปตศก เสนาอำมาตย์ท้าวพระยาทั้งหลาย ก็ร้องไห้ร่ำไรไปมา ทั้งพระสนมชาวแม่ทั้งหลายเปนทุกข์หนักหนา แลเจ้าพสุจกุมารจึงให้ราชทูตถือข่าวลาสนขึ้นไปทูลพระยาลือกุมาร ราชครเมืองพิไชยเชียงใหม่ผู้เปนน้องพระองค์ พระยาลือรู้แล้วจึงลงมาราชาภิเศกเจ้าพสุจกุมาร ให้เปนพระยาในเมืองสัชนาไลยแล้ว ครั้นพระร่วงเจ้าทิวงคตวันหนึ่ง แล้วช้างอันเกิดร่วมชาตินั้นก็ตายคนละวัน แลพระยาลือกุมารขึ้นไปเมืองพิไชยเชียงใหม่ดังเก่า แลมีเสนาคนหนึ่งชื่อไตรยภพนารถ คิดอ่านราชการณรงค์สงครามรอบคอบนัก จึงทูลแก่พระยาพสุราชว่าเมืองเรานี้ พระเจ้าข้าหาผู้มีบุญมิได้แล้ว แลอันตรายจะบังเกิดมีไปเมื่อภายน่า ขอพระองค์ให้แต่งกำแพงแลหอรบไว้ให้มั่นคง แล้วจึงมีพระราชโองการ

TUDC 22/04/2563

ตรัสสั่ง ขุนไตรยภพนารถรับพระราชโองการตรัสสั่งแล้ว จึงให้หาเสนาอำมาตย์ซ้ายขวา แลตำรวจนอกในไพร่พลโยธาทั้งหลาย ให้ย่อกำแพงเข้าไปเปนป้อมให้รอบเมืองแลให้ย่อชาลาถมไว้ แลที่ถมนั้นให้ไว้ปืนใหญ่ทุกแห่งทุกตำบลแลค่ายชั้นในแลค่ายชั้นนอก แลตั้งค่ายเชิงเรียงพนมแห่งหนึ่ง พนมหัวช้างแห่งหนึ่ง พนมบ่อนเบี้ยแห่งหนึ่ง แลให้แต่งพระนครราชธานี แล้วตั้งป้อมแลช่องปืนใหญ่ แล้วให้ตกแต่งหัวเมืองเอก ๕ หัวเมือง แลเมืองโท ๘ หัวเมือง แลแต่งสรรพยุทธทั้งปวงไว้สำหรับต่อสู้ข้าศึก แล้วให้แต่งคนเร็วม้าใช้แล่นหากัน จึงฉบพลันทุกน่าด้าน แล้วให้กำหนดกฎหมายไว้ทุกน่าด้าน แล้วให้กำหนดกฎหมายไปถึงเมืองกำโภชนคร ให้กำหนดกฎหมายสืบ ๆ กันไปถึงเมืองคิรี เมืองสวางคบุรี เมืองยางคิรี นครคิรี เมืองขอนคิรี แลเมืองเหล็ก แลเมืองสิงเทา แลเมืองทั้งนี้ขึ้นแก่เมืองกัมโภชนคร แลท้าวพระยาตกแต่งบ้านเมืองทุกแห่ง แลเมืองพิบูลย์นคร อันขึ้นแก่เมืองหริยภุญไชย คือเมืองลัมพนทุกวันนี้ แลเมือง ๘ หัวเมืองนั้น ให้แต่งเครื่องสาตราวุธแลตรวจค่านทาง ให้แต่งคนเร็วม้าใช้ไปฟังข่าวแก่กัน ให้เปนอันหนึ่งอันเดียวทุกเมือง แลเจ้าพสุราช ให้พาพานิชพ่อค้าสำเภาลำหนึ่ง ให้ถือราชสาสนไปถึงเมืองกรุงจีน ถึงพระเจ้ากรุงจีนผู้เปนตาทูล

TUDC 22/04/2563

ขอช่างหล่อปืน ๑๐ คน แลพระเจ้าตาก็ให้มาตาม
พระเจ้าหลานทูลขอ แลมาได้เจ็ดเดือนก็ถึงเมือง
สัชนาไลย แลเจ้าพสุราช จึงให้ช่างหล่อปืนใหญ่
๑๒๐ ปอก ปืนนกสับ ๕๐๐ ปอก แลจึงมีช่างหล่อสาฤทธิ
แลถมปัตแต่นั้นมา แลพระองค์จึงให้ตั้งคนทั้งหลายรักษา
ไว้ตามช่อง ทั้งดินแลลูกเปนอันมาก แลลูกนั้นให้เอา
ดินปั้นเผาเปนเฉลียงให้เปนลูกปืน ครั้นถึงเดือนอ้ายขึ้น
ค่ำหนึ่ง พระเจ้าศรีธรรมไตรยลูก แลพระเจ้าเชียง
แสนให้เสนาอำมาตย์แลมหาอุปราช ตรวจจัดรี้พลโยธา
ช้างม้า แลเครื่องสาตราวุธทุกท้าวพระยา แลปืนหลุก
คาบโล่แลขนูน่าไม้ เกราะเหล็กเกราะเขา แล้วจึงตั้ง
พระยาเชียงราย แลพระยาเชียงลือเปนแม่ทัพน่า ตั้ง
พระยาเชียงเงินพระยาเชียงตุงเปนปีกขวา ตั้งพระยา
เชียงน่านพระยาเชียงฝางเปนปีกซ้าย แลเจ้าพสุราชจึง
ให้อุปทูตขึ้นไปฟังข่าว ได้รู้อาการทั้งปวงแล้ว จึงกลับ
มาทูลแก่พระยาพสุราช ๆ จึงให้กฎหมายไป แก่พระยา
พิไชยเชียงใหม่ อันเปนพระญาติแห่งพระองค์แล้ว
พระยาลือชิราชถึงทิวงคต ยังแต่บุตรชายผู้เปนหลาน
แห่งพระองค์ ชื่อพระพรหมวิชิ จึงให้ขับพลเมืองนคร
เมืองแพร่เมืองน่าน เข้าเมืองเชียงใหม่สิ้นเชิง แลท้าว
พรหมวิชิ จึงให้ทหารอาษานั่งด่านทาง ให้รู้ว่าถึง
ตำบลใด แลพระยาพสุราช จึงให้ขับครัวเข้าเมือง

TUDC 22/04/2563

สัชนาไลยสิ้นเชิง แต่ครัวแลชายฉกรรจ์นั้น ให้อยู่ตั้ง
รบถอยหลังเข้ามาหาค่าย แลพระยาศรีธรรมไตรยปิฎก
จึ่งให้ขับพลเข้าในเมืองสัชนาไลย แลให้ตั้งค่ายหลวง
ใกล้เมืองสัชนาไลยทาง ๕๐ เส้น จึ่งให้พลทหารโยธา
ล้อมเมืองสัชนาไลยเข้าไว้ แลจะเข้ามิได้ด้วยข้างใน
ปืนใหญ่แลปืนน้อยมาก จะเข้าข้างหัวเมือง พลโยธา
แลอาษาสู้ตายลงเปนอันมาก แลพระยาพสุราช จึ่งให้
พลโยธาโห่ร้องแลตีกลองใหญ่ทุกประตู แลข้าศึก
สะท้านสะเทือนด้วยเสียงกลองแลปืนใหญ่ แลอาษาข้าง
นอกตายเปลือง แลพระพุทธโฆษาจารีย์เจ้าวัดเขารังแร้ง
รู้อาการแล้ว จึ่งชุมนุมพระสงฆ์ทั้งหลาย ว่าเราทั้งหลาย
อย่าให้เขาทั้งหลายรบกัน แลไพร่พลทั้งปวงจะตายเปน
อันมาก ครั้นคิดด้วยกันแล้ว พระพุทธโฆษาจารีย์เจ้า
จึ่งไปถวายพระพรแก่สมเด็จพระเจ้าศรีธรรมไตรยปิฎก ๆ
ก็ฟังอำนาจพระอรหันต์เจ้า แล้วพระพุทธโฆษาจารีย์เจ้า
จึ่งเข้าไปห้ามพระยาพสุราช ๆ ก็ฟังคำพระอรหันต์เจ้า
ด้วยพระยาศรีธรรมไตรยปิฎก เปนคู่กันกับนางปทุมเทวี
แต่ชาติก่อน แลให้ทานมีร่วมใจกัน จึ่งมาเกิดไกลกัน
จึ่งให้มารบกัน แลพระยาพสุราช รู้แจ้งเพราะพระ
อรหันต์เจ้าแล้ว จึ่งมายังชาวเจ้าชาวแม่ แลนางเฒ่า
นางแก่ทั้งหลาย ให้ประดับประดานางประทุมเทวีแล้ว
พสุราชจึ่งไปถวายบังคม แล้วก็เวนพระราชธิดา ให้แก่

TUDC 22/04/2568

พระยาศรีธรรมไตรยปิฎก ๆ ก็ยินดีหนักหนา แล้วอนุญาตแก่กัน แล้วพระยาศรีธรรมไตรยปิฎก ก็ให้ยกทัพถึงเมืองเชียงแสน แล้วท้าวพระยาก็ต่างคนต่างไปบ้านเมืองตน แลพระยาศรีธรรมไตรยปิฎกก็ได้พระราชกุมารในสำนักนางปทุมเทวีสองคน ผู้หนึ่งชื่อเจ้าไกรสรราช ผู้หนึ่งชื่อเจ้าชาติสาคร เจ้ากุมารทั้งสองประกอบด้วยอานุภาพ ทั้งรูปทรงก็งามทั้งใจก็เปนกุศล แต่ชาติก่อนพระเจ้าศรีธรรมไตรยปิฎกเปนภิกษุ ได้สั่งพระไตรยปิฎกเมื่อสาศนาพระกุกกุสนธ์เจ้า ครั้นพระองค์เกิดมาตรัสรู้พระไตรยปิฎกทั้งสาม แลพระองค์จึงรู้ในพระไทยว่าพระพุทธเจ้าเสด็จไปบิณฑบาตทางตวันตกแลตวันออก แล้วเสด็จไปอาไศรย ฉันจันหันได้ต้นสมอ แลควรจะไปสร้างเมืองไว้ในสฐานที่นั้น แลพระเจ้าศรีธรรมไตรยปิฎกคิดแล้ว จึงมีพระราชโองการตรัสสั่ง แลจ่านกร้องแลจ่าการบุญ ให้ทำเปนพ่อค้าเกวียนไปด้วยคนละ ๕๐๐ เล่มเต็มไปด้วยทุนทรัพย์ทั้งหลาย แลจ่านกร้องแลจ่าการบุญรับพระราชโองการแล้วทูลลา พวกพานิชพ่อค้าตามส่งแล้ว จ่านกร้องแลจ่าการบุญ จึงมาจากเมืองเชียงแสนแลมาถึงเมืองน่านแล้ว ก็มาเมืองลิหล่ม พักพลไหว้พระบาทธาตุพระพุทธเจ้า แล้วจึงข้ามแม่น้ำตรอมตนิม แล้วจึงข้ามแม่น้ำแก้วน้อย แล้วจึงถึงบ้านพราหมณ์ ที่พระ

TUDC

22/04/2563

พุทธเจ้าไปบิณฑบาต บ้านพราหมณ์ข้างตวันออก ๑๕๐ เรือน แลข้างตวันตก ๑๐๐ เรือนมีเศษ แลท่านกร้อง แลท่าการบุญคิดอ่านกันว่า พระเจ้าศรีธรรมไตรยปิฎก เจ้าเรา ใช้เรามาที่นี้ชรอยจะเปนป่ยณามาแก่เราทั้งสองนี้ แล้วมีอาญา แลถานที่นี้ก็เปนอันรายคายหนักหนาทั้งสอง ฟาก แลมีบ้านพราหมณ์ก็อยู่ทั้งสองฟาก มาเราจะสร้าง เมืองถวายแก่เจ้าเราเถิด ครั้นเจ้าทั้งสองคิดกันแล้ว แลท่านกร้องจึงให้พ่อค้าเกวียน ๕๐๐ เล่ม ข้ามไปข้าง ตวันตก ก็ตั้งทับปะกับเกวียนไว้ แล้วจึงทำสารบาญชี ชะพ่อพราหมณ์แลไพร่ของตน รวมกันเปนคน ๑๐๐๐ ทำอิฐู แลท่าการบุญทำบาญชี ชะพ่อพราหมณ์แลไพร่ของตน รวมกันเปนคน ๑๐๐๐ เท่ากันทำอิฐูได้เปนอันมาก แล้ว จึงให้หาชะพ่อพราหมณ์ อันเปนผู้เฒ่าผู้แก่ตามไสยสาตร จึงให้ชะพ่อพราหมณ์กินบวดถือศิล แลเขนง ๗ วันแล้ว สระเกล้า แล้วขึ้นโล้ถือมัพวายแก่พระอิศวรเปนเจ้า จึงเอาพระอิศวรออกไปเสียบที่ตั้งเมือง จึงให้พราหมณ์ ชักรอบทิศตั้งเมืองแล้ว จึงปันน่าที่ยาว ๕๐ เส้น สกัด สิบเส้นสิบวา ปันน่าที่ไว้แก่พราหมณ์จะได้เท่าใด ไทย จะได้เท่าใด ลาวจะได้เท่าใด ครั้นปันน่าที่แล้ว พอได้ วันพฤหัศบดีเดือนสามขึ้นค่ำหนึ่งปีฉลูฉอศก เพลาเช้า ต้องกับเวลา เมื่อพระพุทธเจ้าฉันจันหันได้ตันสมอวันนั้น พระอุบาฬีเถรแลพระคิริมานนท์ก็นิพพานไปที่นั้น แต่ก่อน

TUDC 22/04/2563

ก็เรียกว่าพนมสมอ แลบัดนี้ก็เรียกว่าเขาสมอแครง แลเขาบันจุพระธาตุเจ้าทั้งสองไว้ในที่นั้นแล ครั้นพระสงฆ์องค์ใดเข้ามาอยู่ที่นั้น ก็ย่อมเรียกตามที่นั้นว่าเปนอะรัญวาสี แลจ่านกร้องสร้างข้างตวันตก แลจ่าการบุญสร้างข้างตวันออกแข่งกัน ทำปีหนึ่งกับเจ็ดเดือนจึ่งแล้ว รอบบ้านพราหมณ์ทั้งหลาย ทั้งคูก็รอบกันหนทางเด็กเลี้ยงวัว ลูกชาวบ้านหะริภุญไชยไปมา แลบันพระนอนเล่นทั้งสองฟาก แลเปนประตูแปดอันตามอันดับกัน แลเจ้าทั้งสองจะให้ชื่อประตู ก็ถามคนอันเปนผู้เฒ่าผู้แก่ทั้งหลาย แลพราหมณ์ทั้งหลาย จึ่งว่าทั้งสองสิเปนมหาเสนา การทั้งนี้ตามแต่ปัญญาเจ้าทั้งสองเถิด สร้างเมืองปีหนึ่งกับเจ็ดเดือนจึ่งแล้วดังนี้แล ครั้นจ่านกร้องจ่าการบุญทำเมืองแล้วทั้งสองฟาก ทั้งทวารบานประตูบริบูรณ์แล้ว จึ่งสั่งชีพ่อพราหมณ์ให้รักษาเมือง ครั้นได้ฤกษดีจึ่งนำเอาเกวียนแลคน ๕๐๐ เล่ม ขึ้นไปสองเดือนจึ่งถึงเมืองเชียงแสนราชธานี แลจ่าทั้งสองเข้าไปถวายบังคมแลจ่าทั้งสองจึ่งกราบทูลพระกรุณาว่า พระองค์เจ้าใช้ตูเข้าไปถึงที่ พระพุทธเจ้าฉันจันหันใต้ต้นสมอ แลสถานที่นั้นเปนอันสนุกหนักหนา ข้าพเจ้าชวนกับชะพอพราหมณ์ทั้งหลาย สร้างเมืองถวายแก่พระองค์เจ้าแล้ว แลพระเจ้าศรีธรรมไตรยปิฎกยินดีหนักหนา จึ่งมีพระราชโองการตรัสสั่งแก่เสนาอำมาตย์ ให้ชุมนุมท้าวพระยา

TUBC 22/04/2563

ทั้งหลาย แลพระองค์จึ่งให้จ่าทั้งสองไปก่อนเปนทัพน่า แลท้าวพระยาทั้งหลายเปนปีกซ้ายขวา แลเจ้าไกรสรราชเจ้าชาติสาครพระราชโอรสทั้งสองเปนกองรั้งหลังตามเสด็จพระราชบิดามารดาออกจากพระนคร ณวันอาทิตย์เดือนอ้ายแรมหกค่ำเพลาเช้า ไปได้สองเดือนจึ่งถึง พระองค์ให้ตั้งทัพพลับพลาทองริมน้ำ ไกลเมืองประมาณร้อยเส้น แลสมเด็จพระเจ้าศรีธรรมไตรยปิฎก จึ่งให้ท้าวพระยาทั้งหลายนั้น แลเจ้าไกรสรราชเจ้าชาติสาครตามเสด็จเข้าไปในเมือง แล้วจึ่งจะให้ชื่อเมือง จึ่งมีพระราชโองการตรัสถามชะพ่อพราหมณ์ ว่าเราจะให้ชื่อเมืองอันใดดี พราหมณาจารีย์จึ่งกราบทูลตอบพระราชโองการว่าพระองค์เจ้ามาถึงวันนี้ได้ยามพิศณุ พระองค์ได้ชื่อเมืองตามคำพราหมณ์ว่าเมืองพิศณุโลกย์ ถ้าจะว่าตามพระพุทธเจ้ามาบิณฑบาต ก็ชื่อว่าโอฆบุรีตวันออก ตวันตกชื่อจันทบูรณ์ แลพระเจ้าศรีธรรมไตรยปิฎก จึ่งมีพระราชโองการตรัสสั่ง ท้าวพระยาทั้งหลายว่าเราชวนกันสร้างพระธาตุแลพระวิหารใหญ่ ตั้งพระวิหารทั้งสี่ทิศครั้นสร้างของพระยาแล้ว ต่างคนต่างก็สร้างคนละองค์ แลพระเจ้าศรีธรรมไตรยปิฎก จึ่งรำพึงในพระไทยจะใคร่สร้างพระพุทธรูปให้แล้วด้วยสัมฤทธิ์ ครั้นพระองค์รำพึงแล้วจึ่งให้หาช่างได้ ยาพิศณุคนหนึ่ง ยาพรหมคนหนึ่ง ยาธรรมราชคนหนึ่ง ยาราชกุศลคนหนึ่ง

TUDC 22/04/2563

ได้ช่างมาแต่เมืองสัชนาไลย ๙ คน มาแต่เมืองหะริภุญไชยคนหนึ่ง เปนช่าง ๖ คน จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งช่างทั้งหลาย ว่าท่านทั้งหลายให้ชวนกันรักษาศีล ๙ ประการอย่าให้ขาด ครั้นสั่งช่างแล้วจึงพระราชทานรางวัลแก่ไพร่ทั้งหลาย ให้ขนดินแลแกลบให้แก่ช่าง ๆ จึงประสมดินปั้นเปนรูปพระพุทธเจ้าสามรูป ตามมีพระราชโองการตรัสสั่งนั้น ให้เหมือนพิมพ์เดียวแลใหญ่น้อยเท่ากัน ครั้นปั้นเข้าคุมพิมพ์แล้ว ท้าวพระยาทั้งหลายก็นำเอาทองสัมฤทธิ์มาถวายแก่พระองค์เจ้า ชวนกันหล่อพระพุทธรูปเปนอันมาก แลช่างหล่อชวนกันกินบวดเจ็ดวันก็ทำพลีกรรมแก่เทวดาทั้งเจ็ดทิศ ครั้นได้ฤกษ์ดีจึงเอาพิมพ์เข้าเตา วันเธอหล่อนั้นวันพฤหัศบดีเพ็ญเดือนสี่ปีจอ ชุมนุมพระสงฆ์ทั้งหลายมีพระอุบาฬี แลพระศิริมานนท์เปนประธาน แลพระสงฆ์เจ้าทั้งหลายหล่อให้พร้อมกันทั้งสามรูป แลรูปพระศิริสาศดา พระชินศิริทั้งสองพระองค์นั้นทองแล่นเสมอกันบริบูรณ์ ยังแต่พระชินราชเจ้านั้นมิได้เปนองค์เปนรูปคามิได้ แต่ช่างหล่อถึงสามทีก็มิได้เปนองค์ แลพระเจ้าศรีธรรมไตรยปิฎก ก็เกิดเปนทุกข์ยิ่งหนักหนา แลพระองค์ก็จึงตั้งสัจจาธิฐานว่า ด้วยบุญเดชะอันกูได้เรียนพระไตรยปิฎก แลได้ทำพิธีกรรมฐานสอนสงฆ์ทั้งหลาย ให้อยู่ทางมรรคผลแก่พระสงฆ์เจ้าอนึ่งจะปรารถนาเปนพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง ในอนาคตกาลนับ

TUDC 22/04/2563

มิได้ แต่พระองค์เจ้ารักษาศีล แลถือความสัจมิได้ขาด แลมีใจกรุณาแก่คนแลสัตวทั้งหลาย ครั้นพระองค์ตั้งสัจอธิฐานแล้ว จึงมีพระราชโองการว่าแก่เจ้าปทุมเทวีให้ตั้งสัจอธิฐานบ้างเถิด ครั้นนางตั้งสัจอธิฐานแล้ว ก็ร้อนถึงอาศน์พระอินทร์เจ้าๆ จึงนฤมิตรเปนตาปขาว ลงมาช่วยทำรูปพระคุมพิมพ์ขึ้นเข้า ถ้าจะนฤมิตรไปเปนทีเดียวก็จะได้ แต่ว่าจะให้ปรากฏแก่ตาคนทั้งหลาย ช่วยทำเปนช่างน้ำก็มิกินเข้าก็มิกินตาก็มิหลับ ใจก็แขงตาที่จะกลัวมิได้ แลรูปอันแก่กว่าคนทั้งหลาย แต่เที่ยวไปมาช่วยสองวันทีหนึ่งสามวันทีหนึ่ง จึงทำตรีสรไว้ในพระภักตร์ให้เปนสำคัญ ให้รู้ว่าพระอินทร์เจ้าสุราไลยลงมาช่วย ครั้นถึงเดือนหนึ่งพิมพ์พระพุทธรูปแห้ง แล้วจึงให้ช่างทั้งหลายตั้งเตาจะหล่อพระชินราช แต่ณวันพฤหัศบดีเดือนหกขึ้นแปดค่ำ ปีกุนตรีศกเพลาเช้าพุทธศักราช ๑๙๐๐ ปีกุนสัมฤทธิศก ด้วยอานุภาพพระอิทราธิราชเจ้า ทองก็แล่นรอบคอบบริบูรณทุกประการตาที่ติมิได้ ครั้นบริบูรณแล้วพระอินทร์เจ้าเสด็จออกจากเมือง อำมาตย์จึงเข้าไปกราบทูลแก่พระเจ้าศรีธรรมไตรยปิฎก ให้รู้อาการว่าปขาวมาช่วยกันนั้นไปแล้ว พระองค์เจ้าจึงให้ไปตามแลดูให้รู้เหตุ อำมาตย์ตามไปถึงกลางหนทาง ก็อันตรธานหายไปที่นั้น อำมาตย์จึงเอาไม้ไปปักไว้เปนสำคัญ จึงเข้ามาทูลให้พระองค์เจ้ารู้ เปนอันแม่นมั่นว่าพระอินทร์เจ้า

TUDC 27/04/2563

มาช่วย พระองค์เจ้าจึงให้ตีดินนั้นออก จึงเห็นศรีสูรใน
พระภักตร์แห่งพระพุทธรูปนั้น พระองค์เจ้าจึงให้ช่างทั้ง
นั้นช่วยกันขุดเกษาพระพุทธรูปนั้น ก็เปนรูปอันงาม
บริบูรณ์แล้ว ทั้ง ๓ พระองค์ ๆ หนึ่งชื่อพระชินราช องค์หนึ่ง
ชื่อพระชินศรี องค์หนึ่งชื่อ พระศรีสาศดา พระองค์
ฝากชื่อไว้ว่าราชด้วย ชื่อพระเจ้าพระองค์หนึ่งให้เอาไป
ตั้งไว้ ในสถานสามแห่งไว้เปนที่เสี่ยงทาย ไว้ท่าม
กลางเมืองพิศณุโลกย์ แล้วพระองค์เจ้าจึงให้ตั้งพระราช
วังฝ่ายตวันตกบริบูรณ์แล้ว จึงให้เอาเจ้าสุลเทวีลูกพระ
ยาสัชนาไลยมาแล้ว พระองค์จึงให้ราชาภิเศกกับด้วยเจ้า
ไกรสรราชณะเมืองละโว้ แลพระองค์เจ้ากับท้าวพระยา
ทั้งหลาย ช่วยกันฉลองวัดวาอาราม แลพระพุทธรูปเจ็ด
วันแล้ว พระองค์ให้ตั้งบ้านส่วยสัด พระพุทธรูปทั้ง ๓
พระองค์นั้นบริบูรณแล้ว พระองค์จึงตั้งจ่านกรั้งแลจ่า
การบุญ ให้เปนมหาเสนาซ้ายขวา คนทั้งสองครั้นได้
ฤกษวันดีเปนวันอาทิตย์ พระองค์เจ้าจึงให้ยกพลเสนาท้าว
พระยาตามลำดับ มาจากวังทั้งนั้นหาไภยอันตรายมิได้
พระองค์เจ้าเสด็จไปสฐานที่ใด ย่อมมีเงินแลทองเกิดทุก
ราวทาง ครั้นว่าอันใดก็เปนเงินเปนทอง ทุกแห่งทุกคน
ทุกตำบล เสด็จขึ้นไปได้เดือนหนึ่งจึงถึงนครบูรีรมย์
แลเจ้าชาติสาครข่มเหงท้าวพระยาทั้งหลาย มิได้ให้ยิ่ง
กว่าตนได้ ย่อมรักษาตระกูลแห่งตนอยู่ ด้วยสมเด็จ

TUDC 22/04/2563

พระเจ้าไกรสรราช จึงสั่งอำมาตย์เสนาใน ให้สร้างเมืองหนึ่งใกล้เมืองละโว้ ทาง ๕๐๐ เส้น จึงแต่งพระราชวังแลคูหอรบเสาใต้เชิงเรียงบริบูรณแล้ว จึงให้อำมาตย์รับเอาดวงเกรียงกฤษราชกับพระราชเทวี ไปราชาภิเศกร่วมเมืองนั้น ชื่อว่าเสนาราชนครแต่นั้นมา แต่พระพุทธสาศนาล่วงแล้วได้ ๑๕๐๐ ปี พงษาวดารนี้มีแต่เมืองสัชนาไลย มาเปนโบราณมายังไม่สิ้น ท้าวพระยาจะมีมาน่านี้ก็ยังมาก แลพระเจ้าศรีธรรมไตรย์ปิฎก ให้แต่งเจ้าชาติสาครไปกินเมืองเชียงราย และพระองค์มีพระชนม์ได้ ๑๕๐ ปี พระพุทธศักราช ๑๕๐๐ แลอำมาตย์ทั้งหลายจึงให้สาสนนั้นไปบอกแก่เจ้าชาติสาคร ผู้เปนลูกพระองค์นั้น ก็เสด็จลงมาจากเมืองเชียงรายแห่งตน ก็ส่งสการศพพระบิดาแล้ว แลจะได้บอกไปมาหากัน ญาติผู้เปนพี่น้องให้รู้ มิได้แต่นั้นมาเมืองใคร ๆ อยู่มิได้ไปมาหากันก็เปนอันไกลกันแล้ว เจ้าชาติสาครก็ได้เสวยราชสมบัติ แทนสมเด็จพระราชบิดาเมืองพิไชยเชียงแสน แต่ตระกูลกระษัตริยทิวงคต มาได้เจ็ดชั่วกระษัตริยไปแล้ว พุทธศักราช ๑๕๐๑ ปี ฯะ

๏ ขณะนั้น บุตรพระยาร้อยเอ็ด เปนนายส่วยน้ำถึงแก่พิลาไลย ฯะ

๏ ขณะนั้น นายคงเครา เปนส่วยน้ำเสวยเมืองละโว้ไปส่งเมืองกำภูชาธิบดีสามปีส่งทีหนึ่ง แต่นั้นมานายคง

TUDC 22/04/2563

เครา คุมไพร่ ๓๐๐ คน รักษาน้ำเสวยอยู่ในทุ่งทเลชุบศร มีเรือเล็กร้อยหนึ่ง ฝ่ายกงเครามีบุตรคนหนึ่งอายุ ๑๑ ขวบชื่อนายร่วง แต่ตาคนเอาผลมหราง ทำนายอยู่บ้าน ถวายพระโกษาคมพุทธเจ้า จึงว่าไรเปนนั้น ครั้นอยู่มา น้ำมากเอาเรือพายเล่น ในท้องพรมมาศเหนือยแล้วขึ้นมา จึงว่าน้ำลงเชี่ยวนัก ให้ไหลกลับไปถึงเรือนเราเถิด พอตกค่ำลงน้ำก็ไหลกลับมาส่งถึงบ้าน นายร่วงเห็นดังนั้นก็นิ่งอยู่ ครั้นอยู่มานายกงคุมไพร่เปนนายกองนั้นตาย ไพร่ทั้งปวงจึงถือนายร่วงบุตรนายกอง เปนนายกองบังคับไพร่ต่อมา ครั้นอยู่มาครบคำรบ นักคุ้มคุมเวียน ๕๐ เล่มกับไพร่ ๑๐๐๐ ลงมาขันทุกน้ำเสวยพระเจ้าถันทุมสุริวงษสืบมา ลุ้งน้ำเล่มละ ๒๕ ใบ ครั้นมาถึงที่สระน้ำนั้นก็จอดเวียนพร้อมกัน จึงให้หานายกองให้เปิดประตู จะตักน้ำหาพอนายกองไม่ ถามไพร่ ๆ บอกว่านายร่วงบุตรนายกงเปนนายได้รักษา จึงบอกนาย ๆ ก็มาพูดจากับนักคุ้มว่า ลุ้งน้ำเอามาหนักเสียเปล่า ครั้งนี้เชือชลอมใส่ไม่เถิด จะได้มากได้พอนานจึงมาตัดนักคุ้มก็ตอบว่าตาห่างจะขังน้ำได้ฤๅ นายร่วงว่ากลัวจะไม่มีที่ใส่อีก นายนักคุ้มกลัวก็รับ จึงเกณฑ์สานชลอมเล่มละ ๒๕ ใบ ให้นายนักคุ้มนำกราบทูลพระเจ้าละแวกเถิด ครั้นกำหนดจะกลับจึงเปิดประตู เอาชลอมลงจุ้ม

TUDC

22/04/2563

น้ำ ยก ขึ้น ใส่ เกวียน ขัน ทุก ลง แล้ว นัก คุ้ม กลัวก็ ยก ไป จาก ที่ นั้น ครั้น แรม ร้อน มา ถึง แดน ด่าน คน คุม น้ำ มา สง ไสย ใน ใจ อยู่ ว่า ชลอม จะ ขัง น้ำ ได้ ฤๅ ขันคาน ให้ น้ำ ใน เล่ม เกวียน นั้น ไหล ลง เห็น ทั่ว กัน จึ่ง สรเสริญ ฉนั้น จึ่ง จาฤก ลง ไว้ ที่ นั้น จึ่ง เรียก ว่า ด่าน พระ จาฤก จึ่ง ยก ไป ทาง ตึก โช ครั้น ถึง เมือง เข้า แล้ว ผู้ คน ก็ เล่า ฤๅ กัน ว่า เอา ชลอม ขัน ทุก มา ไม่ มี น้ำ พระ เจ้า กำภูชา จึ่ง เอา นัก คุ้ม นาย กอง คุม เกวียน ไป ถาม ก็ ทูล ทุก ประการ ยก ชลอม น้ำ แกล้ง เทลง ใน พะเนียง จน ไม่ มี ที่ ใส่ เสนา อำ มาตย์ จึ่ง กราบ ทูล พระ เจ้า กำภูชา ฯ ตก พระ ไทย ว่า ผู้ มี บุญ เกิด แล้ว เรา คิด ว่า จะ จับ ตัว ฆ่า เสีย ให้ ได้ เสนา พฤฒา มาตย์ ราช ปุโรหิต พระยา พระ เขมร ก็ เห็น ด้วย จึ่ง เกณฑ์ ทัพ เมือง ขอม ไป ตาม จับ ขอม รับ อาญา มา ตาม จับ นาย ร่วง รู้ ข่าว ดัง นั้น ก็ หนี ไป ถึง แดน เมือง พิจิตร ไป อา ไศรย เขา อยู่ ริม วัด ขอ เข้า ชาว บ้าน กิน ชาว บ้าน เอา เข้า มา ให้ แก่ นาย ร่วง กับ ปลา หมอ ตัว หนึ่ง นาย ร่วง อด อาหาร มา ก็ กิน หยิบ ปลา ข้าง ละ แถบ แล้ว โยน ลง ไป ใน สระ ให้ ปลา เป่น ว่าย ไป จน คืน เท่า บัด นี้ นาย ร่วง ก็ หนี ไป จาก ที่ นั้น ไป อา ไศรย อยู่ วัด เมือง ศุโขไทย พอ ได้ อุปสมบท สมภาร จึ่ง เรี่ย ราย ชาว บ้าน เอา นาย ร่วง อุปสมบท เปน ภิกขุ จึ่ง เรียก พระ ร่วง ขอม คำ ดิน มา ถึง เมือง ละโว้ ที่ สระ น้ำ เสวย นั้น ถาม ชาว บ้าน ว่า นาย ร่วง นาย กอง สร่วย น้ำ อยู่ ฤๅ ชาว บ้าน บอก ว่า

UOG 22042563

ขึ้นไปเมืองเหนือ ขอมรู้ดังนั้นก็ยกแยกกันไป ครั้นไปถึงเมืองสวรรคโลกย์ ถามชาวบ้านว่านายร่วงมาแต่เมืองใต้มาอยู่นี่ฤๅ ชาวบ้านบอกว่าเขาเล่าฦๅกันว่า ไปอยู่เมืองศุโขไทยบวชเปนภิกขุอยู่ ขอมได้ความว่าดังนั้นก็ไปเมืองศุโขไทยผุดขึ้นที่กลางวัด พอพระร่วงมากวาดวัดอยู่ ขอมจึงถามว่าพระร่วงอยู่ไหน พระร่วงบอกว่าอยู่นี่เถิดจะบอกให้ ขอมก็อยู่ที่นั้นเปนหินอยู่คงเท่าบัดนี้ พระพุทธศักราช ๑๕๐๒ ปี เจ้าเมืองศุโขไทยทิวงคต เสนาบดีประชุมกันว่า วงษานุวงษ์ไม่มีแล้วเราจะเห็นผู้ใดเล่า เห็นแต่พระร่วงบวชอยู่วัด ก็เห็นด้วยอยู่พร้อมกัน จึงเสนารรมการพร้อมกันไปวัด อัญเชิญพระร่วงเข้าลาผนวชแล้ว รับพระร่วงเข้ามาครองกรุงศุโขไทย พระยาศรีจันทราธิบดี จึงยกพลขึ้นไปเมืองสาวัดถี จึงเอาอ่างแก้วที่วัดสวรรค์ทารามไปลุกหนึ่งกับพระไตรยปิฎก ครั้นไปถึงเมืองฉเชียงหลวง จึงให้เอางาช้างเผือกงาดำ มานะเปนรูปพระร่วงกับเขียวงใหญ่ทั้งพระไตรยปิฎก กับพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้า ทั้งอ่างแก้วมาบันจุไว้ที่ตีนปนใช้ได้ ๑๐๒ ปี พระองค์สวรรคตพระมหาพุทธสาครเปนเชื้อมา ได้เสวยราชสมบัติอยู่ริมเกาะหนองโสน จึงเรียกวัดเดิมกัน จึงมีพระมหาเถรไลลายองค์หนึ่ง เปนเชื้อมาแต่พระรามเทพมาแต่ก่อนได้พระบรมธาตุของพระพุทธเจ้า ๖๕๐ พระองค์ กับทั้ง

TUDC 22/04/2563

พระศรีมหาโพธิสองต้น มาแต่เมืองลังกาสีหฬ เธอจึงพาพระมหาสาครไปเมืองสาวัตถี จึงถ่ายเอาอย่างวัดเชตวันนาราม มาสร้างไว้ต่อเมืองรอ แขวงบางทานนอกเมืองกำแพงเพ็ชร์ ชื่อวัดสังฆคณาวาศหนึ่ง แล้วจึงเอาพระศรีมหาโพธิใส่อ่างทองคำ มาปลูกไว้ที่ริมหนองนากะเล นอกวัดเสมาป่ากน้ำ จึงเชิญพระบรมธาตุบันจุไว้ด้วย ๓๖ พระองค์ จึงให้ชื่อวัดพระศรีมหาโพธิลังกา แล้วจึงบันจุไว้ในพระเจดีย์บ้าง ในพระพุทธรูปใหญ่บ้าง ในพระบ่รางบ้าง เช่นพระบรมธาตุ ๓๖ พระองค์ด้วยกัน แล้วบันจุไว้ในพระพุทธไสยาศน์ วัดป่าโมกนั้น ๓๖ พระองค์ ในพระป่าเลไลยนอกเมืองพันทมบุรีนั้น ๓๖ พระองค์ ในพระบ่รางวัดเดิมก่อนเมืองศรีสองโสมนั้น ๓๖ พระองค์ ที่พระพุทธบาท ๓๖ พระองค์ ในถ้ำเขานครสรรค์ ๓๖ พระองค์ ในถ้ำชุดคะสรรค์ ๓๖ พระองค์ ในเขาหินตั้งเมืองศุโขไทย ๓๖ พระองค์ ในเขาตุ้มแก้ว ๓๖ พระองค์ ในเมืองชองแก้ว ๓๖ พระองค์ ในพระเจดีย์วัดเสนาศน์ ๓๖ พระองค์ ในพระเจดีย์วัดคณะทาราม ๓๐ ในพระมหาธาตุ ๓๐ พระองค์ สามวัดนี้อยู่ในเมืองพิศณุโลกย์ สิ้น ๙๗ ปีสวรรคตศักราชได้ ๓๓๖ ปี พระยาโคตมได้ครองราชสมบัติอยู่ณวัดเดิม ๓๐ ปีสวรรคต มีพระราชโอรสองค์หนึ่งทรงพระนามชื่อพระยาโคตรบอง ได้ครองราชสมบัติแทนพระราชบิดา ทรงอาณุภาพยิ่งนัก อยู่มาโหราทำฎีกา

TUDC 24/04/2563

ถวายทำนายว่า ผู้มีบุญจะมาเกิดในเมืองนี้ พระยาโคตบองจึงสั่งให้จับหญิงมีครรภมาฆ่าเสีย ทั่วขอบเขตรทุกแห่ง ครั้นมานานโหรากราบทูลว่าผู้มีบุญเกิดแล้ว พระยาโคตบอง สั่งให้ป่าวร้องเอาทารกมาคลอกเสียให้สิ้น แต่ทารกผู้นั้นไฟคลอกไม่พอง ด้วยเทวดารักษาอยู่จึงมิตาย ครั้นเพลาเช้าสมณไปบิณฑบาต พบทารกเอามาเลี้ยงไว้ ครั้นอยู่นานมาราษฎรมาป่าวร้องกันว่า โหรทูลว่าผู้มีบุญจะมา ก็ตื่นกันเปนโกลาหลจะไปดูผู้มีบุญ พระยาโคตบองจึงตรัสแก่เสนาบดีว่า ถ้าเดินมาจะสู้ ถ้าเหาะมาจะหนี ชาวเมืองชวนกันไปดูผู้มีบุญ ทารกที่เพลิงคลอกนั้นอยู่วัดโพผีให้ อายุได้ ๑๗ ปีก็ถัดไปดูผู้มีบุญ สมเด็จอำมรินทราแปลงตัวลงมาเปนคนชรา จูงม้ามาถึงที่ทารกผู้นั้นอยู่ จึงถามทารกว่าจะไปไหน ทารกตอบว่าจะไปดูผู้มีบุญ เจ้าของม้าจึงว่าจะถัดไปเมื่อไรจะถึง ฝากม้าไว้ด้วยเถิดจะมาเล่าให้ฟัง ทารกก็รับเอาม้าไว้ เจ้าของม้าจึงว่าถ้าอยากเข้า เอาเข้าของในแฟ้มกินเถิดอนุญาตให้แล้ว เจ้าของม้าก็ไป แต่ทารกคอยนานอยู่แล้ว หารู้ว่าตัวเปนผู้มีบุญไม่ จึงเปิดแฟ้มดูเห็นของกิน แล้วก็หยิบกินเข้าไป ด้วยเปนเครื่องทิพย์ก็มีกำลังขึ้น จึงเห็นน้ำมันในขวดก็เอาทาตัวเข้าแขนขาที่ไฟคลอกงออยู่นั้น ก็เหยียดออกได้หมดหายบาดแผลสิ้น จึงแลเห็นเครื่องกกุธ มัณฑ์ ก็คิดในใจว่ากูนี้

TUDC 22/04/2563

ผู้มีบุญฤๅ เอาเครื่องกกุธภัณฑ์ใส่เข้า เผ่นขึ้นหลังม้า ๆ ก็เหาะมา พอถึงที่พระตำหนักพระยาโคตของแลเห็น ก็หวาดหวั่นไหวตกใจ จึ่งหยิบตะของคว่างไปหาถูก พระองค์ไม่ ไปตกลงเมืองล้านช้าง พระยาโคตของก็ หนีไป พระยาแกรกครองราชสมบัติ ชะพ่อพราหมณ์ ถวายพระนาม ชื่อพระเจ้าสินธพอำมรินทร์ ราษฎรเปนศุข ยิ่งนัก พระยาโคตของตามตะของไปถึงเมืองล้านช้าง เจ้าเมืองสัจจนาหะกลัวบุญญาธิการพระยาโคตของ จึ่งยก พระราชบุตรให้เปนอรรคมเหษี เจ้าเมืองสัจจนาหะรำพึง คิดแต่ในพระไทยว่า ที่ไหนคงจะคิดกระบถต่อกู เปน มั่นคงจะขับฆ่าเสีย มารำพึงคิดแต่ในใจว่าทำไฉนจะรู้ แยบคาย จึ่งให้ไปหาลูกสาวมา ให้ลอบถามดูว่าจะ ทำอย่างไรจึ่งจะตาย นางก็รับคำพระราชบิดาแล้ว ก็กลับมาอ้อนวอนพระราชสามีว่า พระองค์ก็ทรงมหิทธิ ฤทธิ์ล้ำเลิศไม่มีผู้ใดจะเสมอ ทำไมพระองค์จึ่งจะตาย แต่นางร่ำไรอ้อนวอนเปนหลายครั้ง พระยาโคตของจึ่ง บอกว่า อันตัวเรานี้มีกำลังหามีผู้ใดจะอาจเข้ามาทำ ร้ายเราได้ จะฆ่าด้วยอาวุธอันใดมิได้ตาย ถ้าเอาไม้ เสียบทวารหนักจึ่งจะตาย นางปลอบประโลมถามได้ความ ดังนั้นแล้ว จึ่งบอกแก่พระราชบิดา ๆ ได้ฟังดังนั้นดีพระ ไทยนัก จึ่งคิดแต่เสนาบดีทำกาจับหลักไว้ที่พระบังคน เอาหอกขัดเข้าไว้ทำสายไย ครั้นพระยาโคตของเข้าที่

TUDC 22/04/2568

พระบังคน อุจาระตกลงไปถูกสายไยเข้า หอกก็ลั่นขึ้นมาสวนทวารเข้าไป พระยาโคตของมานึกแต่ในใจว่าเสียรู้ด้วยสัตรีจะอยู่ทำไมในเมืองนี้ จะกลับลงไปในแดนเมืองเราเถิด พระองค์ดำริห์ดังนั้นก็หนีไป พอเข้าแดนกรุงพระนครแล้ว ก็ข้ามไปถึงที่นั้นก็สิ้นพระชนม์ลง เสนาบดีกราบทูลพระเจ้าสินธพอำมรินทร์ว่า พระยาโคตของมาสิ้นพระชนม์ลงที่หลังวัด ฯะ

๏ ฝ่ายพระเจ้าสินธพอำมรินทร์ สั่งให้ทำการศพพระราชทานเพลิงเสีย ที่พระราชทานเพลิงนั้น สถาปนาเปนพระอารามขึ้น ให้นามชื่อวัดศพสวรรค์ จนทุกวันนี้ พระพุทธศักราช ๑๘๕๐ ปีมโรงสัปตศก พระเจ้าสินธพอำมรินทร์เสวยราชสมบัติได้สามปี เสด็จออกยังพระที่นั่งสังเขตรปราสาทจัตตุระมุขเบื้องบุรพทิศ ณวันอาทิตย์เดือนห้าขึ้นสามค่ำ เปนวันประชุมเจ้าพระยาแลพระยาพระหลวงขุนหมื่นข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย มารับพระราชทานน้ำพระพิพัฒสัจจา แต่ณวันพุฒแรมสิบสามค่ำ ตามเมืองใกล้ไกล ยังมีพระไทยเถรองค์หนึ่ง เปนเชื้อมาแต่พระนาคเสน เอาเลขกะหังปายามาถวาย จึงลบพระพุทธศักราช ๑๘๕๗ เปนจุลศักราช ๓๐๖ ปีมโรงฉอศก เปนจุลศักราชใหม่ สำหรับอาณาจักรจะได้ใช้สืบไป กว่าจะสิ้นพระพุทธสาศนา พระพุทธเจ้าห้าพันพรรษา แล้วพระองค์สร้างวัดวิหารแกลบไว้ เปนหลักพระพุทธสาศนา พระเจ้า

TUDC 28/04/2563

สินธพ อำมรินทร์ เสวยราชสมบัติ ๕๙ ปี พระองค์สวรรคต จุลศักราช ๒๑๕ ปีเถาะเบ็ญจศก พระยาจันทโชติกับเจ้าฟ้าปฏิมาสุดาดวงจันทร์ ขึ้นไปครองเมืองละโว้ทั้งพระพี่นาง ทรงพระนามชื่อเจ้าฟ้าแก้วประพาฬ ขึ้นไปด้วยพระยาจันทโชติ เสวยราชสมบัติได้ห้าปี สร้างวัดกุฎีทองถวายพระอาจาริย์ พระอรรคมเหษีสร้างวัดคงคาวิหาร ศักราช ๒๒๐ ปีมแมสัมฤทธิศก พระเจ้าอโนระธามังฉ่อเจ้าเมืองสเทิม ปฤกษาเสนาบดี ว่าเราจะยกไปตีเมืองละโว้ เดือนสิบสองให้เกณฑ์ช้างสามพันม้าห้าพันพลแสนหนึ่ง สรัพไปด้วยเครื่องสรรพสาตราเสร็จ ให้พระยาเริงจิตต้องเปนทัพน่า ช้างเครื่องร้อยหนึ่ง ม้าร้อยห้าสิบ พลหมื่นหนึ่ง นันทะกะยอซูเปนปีกซวา ช้างร้อยหนึ่ง ม้าร้อยห้าสิบ พลหมื่นหนึ่ง นันทะกะย่อทางปีกซ้าย ช้างร้อยหนึ่ง ม้าร้อยห้าสิบ พลหมื่นหนึ่ง โปวิจารำทัพหลัง ช้างเจ็ดร้อย พลสองหมื่น ครั้นได้พิไชยฤกษ วันอังคารเดือนสิบสองขึ้นสิบสามค่ำ ยกทัพหลวงออกจากพระนคร มาทางกลางสามสิบเก้าวันถึงเมืองละโว้นั้น ณวันเดือนอ้ายแรมสิบสามค่ำ พระเจ้าอโนระธามังฉ่อ สั่งให้นายทัพนายกองเข้าล้อมเมืองไว้สี่ด้านถึงเจ็ดวัน หามีผู้ใดออกมารับทัพไม่ พระเจ้าจันทโชติจึงปฤกษาเสนาบดีว่า ทัพมาล้อมครั้งนี้ใหญ่หลวงนัก เสนาบดีจะคิดประการใดดี เสนาบดีก็นิ่งอยู่

หมื่นจะสูกราบทูลว่า ศึกครั้งนี้ใหญ่หลวงหนัก คิดจะใคร่เปนไมตรี ด้วยทหารเรายังมิชำนาญศึก พระเจ้าจันทโชติก็เห็นด้วย จึงเข้าไปปฤกษาเจ้าฟ้าปฏิมาสุดาดวงจันทร์ ว่าศึกครั้งนี้ยกมามิรู้ตัว ไพร่บ้านพลเมืองสท้านสเทือนอยู่ เราจะถวายพระพี่นาง ไปเปนทางพระราชไมตรีเห็นศึกจะอ่อนลง เจ้าฟ้าปฏิมาสุดาดวงจันทร์ก็เห็นด้วย เสด็จออกสั่งให้เสนาบดี แต่งวอกับนางกำนัลร้อยหนึ่ง วันศุภมงคลฤกษ จึงเชิญเจ้าฟ้าแก้วประพาฬขึ้นสู่ศรีวิกากาญจน์อลงกฎ กับข้าสาวออกไปกับพระราชสาสนถวายพระพี่นางเปนทางพระราชไมตรี จึงให้เสนามุขมนตรีนำเอาพระเจ้าพี่นางมาถวาย ครั้นถึงค่ายพระเจ้าอะโนรธามังฉ่อ เสนาอำมาตย์นำขึ้นเฝ้า ถวายพระราชสาสนทราบแล้วก็ดีพระไทย สั่งให้รับนางมาตำหนักใน ทอดพระเนตร์ศิริวิลาศงามยิ่งนัก มีความพระดีพัทในนางยิ่งนัก จึงให้จัดทองสิบชั่ง ช้างร้อยม้าร้อยให้เสนาบดีนำกลับลงไปถวายพระเจ้าจันทโชติ แต่นั้นมาเมืองละโว้กับเมืองสเทิม เปนสุวรรณปัถพีเดียวกัน พระราชสาสนไปมาหากัน ครั้นณวันพุฒเดือนสามแรมสามค่ำ ยกทัพกลับไปถึงพระนคร จึงแต่งการพิธีจึงอภิเศกเจ้าฟ้าแก้วประพาฬ เปนพระอรรคมเหษีเอก ทั้งสองพระนครไพศาลสมบูรณทั่วทุกหญิงชาย เจ้าฟ้าแก้วประพาฬทรงพระครรภ์ถ้วน

TUDC

22/04/2563

คำรบ ประสูตร์พระราชกุมาร พระราชบิดาเสนหายิ่งนัก ครั้นจำเริญใหญ่ขึ้น พระราชบิดาให้เอาช่างมาทำลูกขลุบ ให้พระราชกุมารเล่นเปนนิจจนใหญ่ห้ากำ พระราชบิดา ถวายพระนามพระราชกุมาร ชื่อพระนเรศวรทุกประเทศ ธานี เกรงบุญสมภารยิ่งนัก เจ้าฟ้าปฏิมาสุดาดวงจันทร์ มีพระราชกุมารองค์หนึ่ง ครั้นพระชนม์ได้สิบสี่ปี ลา พระราชบิดาจะขึ้นไปเยี่ยมเยียน พระเจ้าป้าณเมืองสเทิม พระราชบิดาจัดแจงพลทหารให้แล้วลายกไป ถึงพระเจ้า อะโนระธามังน่อ ให้รับพระราชนัดาเข้ามา ก็ชื่นชม โสมนัศพระกุมารทั้งสองก็รักใคร่กัน ครั้นอยู่มาวันหนึ่ง ภากันขึ้นไปเล่นบนปราสาท พระเจ้าอะโนระธามังน่อ เสด็จออกอยู่ที่พระแกล ทอดพระเนตร์เห็น เจ้ากุมารทั้ง สองขึ้นไปบนปราสาท เห็นพระราชนัดาเปนสี่กร จึงคิด แต่ในพระไทยว่าอ้ายลูกคนนี้ มันจะเอามอญเปนข้ามันเสีย หมด ดำริห์ว่าฉะนั้นแล้วก็นิ่งอยู่ ครั้นอยู่มาพี่น้องวิวาท กัน ด้วยขี่ม้าคลีที่สนามเล่น พระนเรศวรแพ้พระราช กุมารเปนหลายครั้ง คิดแค้นจะใคร่ฆ่าพระราช กุมารนั้นเสีย พระราชกุมารรู้จึงคิดกันกับพี่เลี้ยงจะ หนีไป ให้เกลี้ยกล่อมมอญจะภามาด้วย ครั้นพี่เลี้ยงไป เกลี้ยกล่อมพวกพลก็เข้ามา ครั้นพร้อมเสร็จให้ผูกพลาย ทองแดงออกเล่นทุกวัน ได้ทีเพลาค่ำประมาณยามเสศ ยกหนี พวกพลนั้นยกไปก่อนห้าวันหกวัน แล้วทำทีเปน

เที่ยวหากิน เพลารุ่งเช้าชาวพระนครพูดจากันแซ่ไปว่า พระราชกุมารหนีไป พาชาวเมืองไปด้วยเปนอันมาก ทราบถึงพระนเรศวร ๆ เอาการกราบทูลพระราชบิดาว่า พระราชกุมารพาพลชาวเมืองไป จะขออาสาออกไปจับ พระราชบิดาห้ามว่าอย่าไปเลยสู้เขาไม่ได้ พระนเรศวรก็มิฟังให้เกณฑ์ทัพ พระนเรศวรทรงช้างต้นพลายตุ่นสูงหกศอกยกตามมาแดนไทยทัน ศักราช ๘๓๑ ปี จะเข้าชนพลายทองแดงเล็กทานมิได้ถอยมา พระนเรศวรได้ทีจับเอาลูกขลุบเงื้อขึ้น จะทิ้งเอาพระราชกุมาร ๆ ร้องว่าเจ้าพี่เล่นเปนทารกหาควรไม่ พระนเรศวรได้ยินละอายพระไทยก็วางลูกขลุบลงเสีย ภอพลายทองแดงได้ตันพุทราที่มันยันถนัด หันรับช้างพระนเรศวรแปรไป พระราชกุมารบ่ายของ้าวจ้วงฟันเห็นเปนสี่กร พระนเรศวรตกพระไทยพระภักตร์เผือด ไปเกี่ยวช้างพระที่นั่ง พระราชกุมารพาพวกพลมาพระนคร ครอบครัวมาถวายพระราชบิดาแล้วกราบทูลกิจานุกิจทุกประการ ให้แต่งการสมโภชพระราชกุมาร ขนานนามพระนารายน์ แต่นั้นมาเมืองสเทิมกับเมืองละโว้ ขาดทางพระราชไมตรีกันแต่นั้นมา มอญนเรศวรซึ่งได้มานั้นอยู่ที่เมืองบ้าง อยู่บางขามโพชายบ้างคุ้มเท่าบัดนี้ จุลศักราช ๒๔๒ ปี ระกาโทศก มหาอำมาตย์ได้ครองราชสมบัติได้ ๑๒ ปี สวรรคต พระนารายน์สร้างวัดปีหนึ่ง ศักราช ๒๔๙ ปี มะเมียนพศก พระ

TUDC 22/04/2563

นเรศวรยกพล ๔๐ แสนมาล้อมกรุง ตั้งค่ายอยู่ตำบล
นนตรีทราบว่าพระนารายน์ได้ครองราชสมบัติ เกรงพระเดช
เดชานุภาพเปนอันมาก จึ่งให้แต่งหนังสือเปนใจความว่า
เรายกพยุหแสนยากร จะใคร่สร้างวัดพนันคนละวัด
พระน้องเราจะเห็นประการใด ถ้าเราแพ้จะยกกลับ
ถ้าพระน้องแพ้เราจะครองเมือง ครั้นแต่งเสร็จแล้วให้
สมิงจาโปถือเข้าไปถวาย เสนานำแขกเมืองเข้าเฝ้า
กราบทูลทุกประการ จึ่งตรัสว่าพระเจ้าพี่จะสร้างก็สร้าง
เถิด คนละมุมเมืองข้างทิศพายัพ เราอยู่ข้างทิศหอระดี
ไปทูลพระนเรศวร ๆ ก็สั่งให้นายทัพนายกองจัดการทำอิฐ
เปนอันมาก ก่อพระเจดีย์กว้างสี่เส้น สูงเก้าเส้นสิบวา
พระนารายน์ก่อพระเจดีย์กว้างสามเส้น สูงเจ็ดเส้นสี่วา
สองศอก พระนเรศวรก่อ ๑๙ วันถึงบัวกลุ่ม ให้นามวัด
ภูเขาทอง พระนารายน์จะแพ้ คิดเปนกลอุบายทำโครง
เอาผ้าขาวดาด พระนเรศวรเห็นดังนั้นคิดกลัวเลิกทัพ
กลับไป พระนารายน์ให้ก่อจนแล้ว ให้นามวัดใหญ่ไชย
มงคล แล้วพระนารายน์ไปสร้างพระปรางเมืองละโว้ ขนาน
นามเมืองใหม่ชื่อว่าเมืองลพบุรี แต่นั้นมาเปนเมือง
ลูกหลวง พระนารายน์ทรงประชวรลงมา ครั้นถึงพระ
ราชวังสามวันสวรรคต ถวายพระเพลิงที่วัดพระองค์สร้าง
ให้ชื่อวัดนารายน์อิศรา แต่นั้นมาเมืองว่างเปล่าอยู่
อำมาตย์เก้าคนรบฆ่าฟัน ชิงราชสมบัติกัน โลหิตในเมือง

TUDC 22/04/2563

นั้น ประดุจหนึ่งท่วมท้องช้าง แต่ทำศึกสิ้นสองปี ศักราช ได้ ๓๑๑ ปีมเส็งเอกศก พระเจ้าหลวงได้ราชสมบัติเก้าปี จึงกำหนด ตั้งพิกัดอากรขนอนตลาดไว้ทุกตำบล จึงสั่งให้ยกวังเปนวัด เรียกว่าวัดเดิมแต่นั้นมา ศักราช ๓๖๐ ปีมแมสัมฤทธิศกลงมาสร้างเมืองใหม่ สร้างตำหนักวังอยู่ท้ายเมือง ไปสร้างวัดโปรดสัตวยังหาแล้วไม่ สวรรคตลงที่นั้น ศักราช ๓๗๒ ปีมแมโทศก ครั้นสิ้นกระษัตริย์หามีผู้ใดจะบำรุงพระพุทธสาศนา แลอาณาประชาราษฎรไม่ พราหมณ์ประโรหิตคิดกันว่า จะเสี่ยงเรือสุพรรณหงษเอกไชย กับเครื่องกกุธภัณฑ์ไป ฯะ

๏ ขณะนั้นหมู่เด็กเลี้ยงโคอยู่ณท่งนาสี่สิบเจ็ดคน เลี้ยงโคตำบลมีปลวกอันใหญ่สูงศอกเศษ ตั้งตัวเปนนายคนหนึ่งขึ้นว่าราชการบนจอมปลวกนั้น หมู่เด็กทั้งปวงหมอบราบอยู่เปนนิจ จึงตั้งเปนขุนอินทรเทพ ขุนพิเรนทรเทพ เปนที่ขุนนางผู้ใหญ่ ว่าราชการบนปราสาทปลวก โกรธข้าราชการส่งให้เพ็ชฆาฏเอาไปฆ่าเสียด้วยไม้ขี้ตอก ไปตัดศีศะ ๆ นั้นก็ขาด เรียกว่าบ้านหัวปลวกแต่นั้นมา ครั้งนั้นพราหมณ์ประโรหิตโหราสโมสร เสี่ยงเครื่องกกุธภัณฑ์กับเรือเอกไชยสุพรรณหงษ ไปตามชลมารค ไปถึงบ้านเด็กเล่น เรือสุพรรณหงษก็หยุดอยู่ พลพายเรือมิได้ไป พราหมณ์เป่าสังข์แตรงอนแตรฝรั่งขึ้นพร้อมกัน รับเอานายหมู่เด็ก มาครองราชสมบัติ จึงเรียกว่าบ้านเด็กเล่นแต่

TUDC 22/04/2553

นั้นมา จึงเชิญขึ้นเสวยราชสมบัติให้เอาพวกเด็กเล็กเพื่อนกันลงมาตั้งให้เปนข้าราชการ อยู่มาวันหนึ่งลงไปสรงน้ำเห็นลูกมอญมาขายผ้าพ่อลูก ได้เบ็ญจลักขณะจึงให้มหาดเล็กไปตามดูให้รู้ว่านางจะอยู่ที่ไหน มหาดเล็กก็ไปดูเห็นที่อยู่แล้ว ก็กลับมาทูลประพฤติเหตุทุกประการ อยู่มากาลวันหนึ่งนางนั้นมีระดูโลหิตติดผ้าเอาผ้าไปตากผึ่งจับเห็นเปนอัศจรรย์คนก็เห็นมาก ครั้นถึงวันศุกรขึ้น ๑๑ ค่ำเพลาเช้า จึงแต่งเรือลงไปรับกับคานหามถึงแล้ว ชาวบ้านตกใจเปนอันมาก ก็รับนางขึ้นคานหามมาพระราชวัง แต่นั้นมาจึงเรียกว่าบ้านคานหามมาจนบัดนี้ ครั้นถึงพระราชวังจึงรับนางขึ้นราชาภิเศกเปนเอกอรรคมเหษี ไพร่บ้านพลเมืองอยู่เย็นเปนศุขทั่วไป ฯะ

๏ ขณะนั้น พระเจ้ากรุงจีนได้บุตรบุญธรรมในจันหมากเอามาเลี้ยงไว้ ให้นามชื่อว่านางสร้อยดอกหมาก ครั้นวัฒนาการจำเริญขึ้น จึงให้หาโหรมาให้ทำนายว่าลูกกูคนนี้จะควรคู่ด้วยกระษัตริย์เมืองใด โหรพิเคราะห์ดูหาเห็นว่าจะอยู่แห่งใดไม่ เห็นอยู่แต่ทิศตวันตกกรุงไทย มีบุญญาภิสังขารมากนัก เห็นจะควรกับพระราชธิดา จึงกราบทูลว่าจะได้กับพระเจ้ากรุงไทยเปนแน่ พระเจ้ากรุงจีนให้แต่งพระราชสาสนเข้ามา ให้ขุนแก้วการเวศเปนเข้ามา ขุนนางผู้ใหญ่นำเข้าเฝ้าถวายพระราชสาสน

TUDC 22/07/2563

จึ่งสังให้เบิกทูตานุทูตเข้าไปเฝ้า ในพระราชสาสนนั้นว่า พระเจ้ากรุงจีนให้มาเปนทางพระราชไมตรี ถึงพระเจ้ากรุงศรีอยุทธยา ด้วยเราจะยกพระราชธิดาให้เปนพระอรรคมเหษี ให้เสด็จออกมารับโดยเร็ว ครั้นได้แจ้งในพระราชสาสนดังนั้นก็ดีพระไทย จึ่งตรัสว่าเดือน ๑๒ จะยกออกไป ให้ตอบแทนเข้าของไปเปนอันมาก ทูตทูลลากลับไป จึ่งสั่งให้จัดเรือเอกไชยเปนกระบวนพยุห ฯะ

๏ จุลศักราช ๓๙๕ ปีมเมียเบ็ญจศก ครั้นณวันเดือน ๑๒ แรม ๑๑ ค่ำ ได้ศุภวารฤกษดีจึ่งยกพยุหไปทางชลมารคพร้อมด้วยเสนาบดี เสด็จมาถึงแหลมวัดปากคลองพอน้ำขึ้น จึ่งประทับพระที่นั่งอยู่น่าวัด จึ่งทอดพระเนตรเห็นฝึ้งจับอยู่ที่อกไก่ ใต้ฉ้อฟ้าน่าบันจึ่งทรงพระดำริห์ว่า จะขอนมัศการพระพุทธปฏิมากร เดชะบุญญาภิสังขารของเรา ๆ จะได้ครองไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎรด้วยกันเสร็จ ขอให้น้ำฝึ้งย้อยหยดลงมากลั้วเอาเรือรีบขึ้นไปประทับแทบกำแพงแก้วนั้นเถิด พอตกพระโอฐลงดังนั้น น้ำฝึ้งก็ย้อยลงมากลั้วเอาเรือพระที่นั่งรือขึ้นไปถึงที่ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเห็นประจักษ์แก่ตาแล้วเสด็จนมัศการจึ่งเปลื้องเอาพระภูษาทรงสการะบูชา พระพุทธปฏิมากรนั้นเสร็จแล้ว เสด็จลงเรือพระที่นั่งก็ถอยลงมาตามเดิม พระสงฆ์สมภารลงมาถวายไชยมงคลว่ามหาบพิตรพระราชสมภารจะสำเร็จความปราถนา จะครอง

ไพร่ฟ้าอยู่เย็นเปนศุขทั่วทิศ จึงถวายพระนามว่าพระเจ้าสายน้ำผึ้ง ครั้นน้ำหยุดจะลงพระองค์ก็สั่งให้ท้าวพระยาพฤฒามาตย์ทั้งหลาย แลเสนามนตรีกลับขึ้นไปรักษาพระนคร แต่พระองค์เสด็จไปทรงเรือพระที่นั่งเอกไชยลำเดียว ด้วยอำนาจพระราชกุศลที่ได้สร้างมาแต่ปางหลังก็เสด็จไปสดวกจนถึงเขาไพ่ พอจีนทั้งหลายเที่ยวอยู่ในท้องทเลนั้นเห็นเปนอัศจรรย์นัก จึงนำเอาเนื้อความกราบทูลพระเจ้ากรุงจีน ๆ ก็สดุ้งตกใจนัก จึงสั่งให้เสนาผู้ใหญ่ไปดูว่าจะมีบุญจริงหรือ ๆ ประการใด ให้ประทับสองแห่งที่อำวนาคคืนหนึ่ง ครั้นเพลาค่ำจีนใช้คนสอดแนมดูว่าจะเปนประการใด ครั้นไปฟังดูได้ยินเสียงดุริยางค์ดนตรีคฤกครื้นไป จึงเอาเนื้อความดังนั้นกราบทูล จึงสั่งให้เชิญมาอยู่อ่าวเสือคืนหนึ่งจึงแต่งการรับ ครั้นเพลาราตรีการ เทพยดาบันดานดุริยางค์ดนตรี ครั้นรุ่งขึ้นจึงพระเจ้ากรุงจีนแต่งการกระบวนแห่ รับพระเจ้าสายน้ำผึ้งเข้ามาพระราชวัง จีนทั่วประเทศสรรเสริญบุญทั่วไป พระเจ้ากรุงจีนให้ราชาภิเศกนางสร้อยดอกหมาก เปนพระอรรคมเหษีพระเจ้าสายน้ำผึ้ง พระเจ้ากรุงจีนแต่งสำเภาห้าลำ กับเครื่องอุปโภคบริโภคเปนอันมาก ให้จีนมีชื่อห้ารักษคนเข้ามาด้วย จึงพระเจ้ากรุงจีนให้เชิญพระเจ้าสายน้ำผึ้งไปเฝ้า ตรัสว่าบ้านเมืองหามีผู้ใดรักษาไม่ แลเกลือกจะมีศึกมาข่มขี่ให้พากันกลับไปพระ

TUDC 22/01/2563

นคร เถิด พระเจ้าสายน้ำผึ้งก็ถวายบังคมลาพาลงลำเภา สิบห้าวันมาถึงแดนพระนคร ขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยกับพระราชาคณะราษฎร เทพนิกรก็โสมนัสยินดีทั่วไป จึงแต่งการรับเสด็จ พระราชาคณะถานานุกรมร้อยห้าสิบไปรับที่เกาะ จึงเรียกเกาะพระแต่นั้นมา แล้วก็เชิญเสด็จมาท้ายเมืองที่ฝากน้ำแม่เบี้ย แลเสนาบดีราชาคณะจึงเชิญเสด็จเข้าพระราชวัง สั่งให้จัดที่ตำหนักซ้ายขวาสำเร็จแล้ว จึงให้เถ้าแก่กับเรือพระที่นั่งลงมารับนาง ๆ จึงตอบว่ามาด้วยพระองค์โดยยาก มาถึงพระราชวังแล้วเช่นไฉน จึงไม่มารับ ถ้าพระองค์ลงมารับแล้วไม่ไป เถ้าแก่เอาเนื้อความกราบทูลทุกประการ พระองค์แจ้งดังนั้นก็ว่าเปนหยอกเล่น มาถึงนี่แล้วจะอยู่ที่นั่นก็ตามเถิด นางรู้ความดังนั้นสำคัญว่าจริงยิ่งเสร้าพระไทยนัก ครั้นรุ่งเช้าแต่งกระบวรแห่มารับ จึงเสด็จพระราชดำเนินมาด้วย ครั้นถึงเสด็จไปบนลำเภารับนาง ๆ ตัดพ้อว่าไม่ไป พระเจ้าสายน้ำผึ้งจึงสัพยอกว่าไม่ไปแล้วก็อยู่นี่ พอตกพระโอฐลงนางก็กลั้นใจตาย พวกจีนไทยร่ำรักแล้วไปจุลศักราช ๙๐๖ ปีมโรงฉอศก จึงเชิญศพมาพระราชทานพระเพลิงที่แหลมยางกะจะ สถาปนาเปนพระอาราม ให้นามชื่อวัดเจ้าพระนางเชิงแต่นั้นมา พระยาเชียงทองเข้าเฝ้าสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ว่ายังมีพระอาจารย์

TUDC 22/04/2563

พระองค์หนึ่ง มาถวายพระพรว่า สมเด็จพระพุทธเจ้ายังทรงพระทรมานอยู่นั้น เสด็จพระราชดำเนินไปสู่ลังกาทวีปเปนเทศด้วยพระภิกขุสององค์วิวาทกัน สมเด็จพระพุทธเจ้าเสด็จออกจากเมืองลังกาทวีป มาสู่พระเชตุพนเมืองสาวัตถี จึงตรัสธรรมเทศนาแก่พระอานนท์ว่า สืบไปเมื่อน่าเมืองสาวัตถี จะกลายเปนเมืองหงษาวดี เหตุว่าจะมีกระษัตริย์องค์หนึ่ง ทรงพระนามชื่อว่าพระเจ้าศรีธรรมโศกราช จะสร้างพระมาลีเจดีย์องค์หนึ่ง ในกลางพระนครแลพระมหากระษัตริย์นั้นมีศรัทธายิ่งนัก ให้เปิดประตูเมืองทั้งสี่ทิศ ให้คนเข้าสองประตูออกสองประตู จึงพระเจ้าศรีธรรมโศกราช ตรัสสั่งชาวพระคลังให้เอาทองคำมากองไว้ในพระนคร ถ้าคนเข้าไปช่วยทำพระมาลีเจดีย์นั้น ก็ให้รับเอาทองคำตำลึงหนึ่งก่อนจึงให้ช่วยทำการ แลทุกวันนี้ยังปรากฏมีอยู่ แลพระมาลีเจดีย์นั้นอยู่ทิศอุดร พระเจ้ากรุงศรีอยุทธยา ครั้นแจ้งประพฤติเหตุแล้ว ก็มีพระไทยยินดีนัก จุลศักราช ๔๑๓ ปีชวดตรีศก จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งขุนการะเวก แลพระยาศรีธรรมราชา ภูดายราชวัติเมืองอินท์ ภูดายสินเมืองพรหม ยกกระบัตรนายเพลิงกำจาย นายนงองค์รักษ นายหาญใจเพ็ชร์ นายเตร็จสงคราม ข้าหลวงแปดนาย กับไพร่ห้าร้อยคุมเอาเครื่องบูชาขึ้นไปถวายพระมาลีเจดีย์ แลข้าหลวงขุนการะเวก ยกออก

TUDC 22/04/2563

จากกรุงแต่ณวันพฤหัศเดือนอ้ายขึ้นสิบเอ็ดค่ำ ไปทางสุพรรณบุรีไปถึงบ้านชยา ยกแต่บ้านชยาไปถึงเมืองพระยาเจ็ดตน ยกจากเมืองพระยาเจ็ดตน ไปถึงบ้านรังงาม ยกจากบ้านรังงามไปด่านทราง ยกจากด่านทรางไปถึงเจ้าปู่หิน ยกแต่เจ้าปู่หินไปจากแม่น้ำชุมเกรียวนั้น มีพระพุทธไสยาศน์องค์หนึ่งทองสำฤทธิ์ พระองค์ยาวห้าเส้น ขุนการะเวกแลข้าหลวงทั้งปวง ก็ชวนกันเข้าไปนมัสการ จึงตั้งสัจจาธิฐานว่า ขอเดชะพระบารมีพระพุทธไสยาศน์ให้ข้าพเจ้าทั้งปวงนี้ ไปถึงได้นมัสการพระมาลีเจดีย์ในเมืองหงษาวดี สำเร็จความปรารถนานั้นเถิด ข้าหลวงทั้งปวงกราบถวายบังคมนมัสการ ก็ลาออกจากแม่น้ำชุมเกรียว ก็ไปถึงเขาฝรั่งยางหิน ไปถึงตำบลเขาหลวง พอสิ้นแดนกรุงศรีอยุทธยา ไปถึงด่านทุ่งเขาหลวงสิ้นเขตรแดน นับได้สามสิบแปดวันครั้นแล้วจึงตั้งสัจจาธิฐานอีกครั้งหนึ่ง ยกออกจากที่ขุนการะเวกกับข้าหลวงทั้งปวง จึงตั้งนมัสการพระศรีรัตนไตรยแล้ว ก็ยกไปขาดระยะบ้าน ไม่มีผู้คนเดินเลยข่ายหน้าต่อทิศอุดร เปนป่าใหญ่เดินไปมาไม่ต้องแดดเปนทุ่งอยู่กลางเปนป่าละเมาะ คนทั้งปวงสิ้นอาหารกินแต่ผลไม้เปนอาหาร สิ้นหนทางสามสิบวัน จึงเข้าเมืองหงษาวดี มีด่านบ้านพราหมณ์รายไปบ้าง ขุนการะเวกกับข้าหลวงทั้งปวงเดินต่อ ๆ กันไป สิ้นหนทางนั้น

TUDC 22/04/2563

สามสิบวัน จึงถึงเมืองหงษาวดีนั้น คิดเข้ากันสิ้นทาง สองเดือนกับยี่สิบเอ็ดวัน จึงเข้าเมืองหงษาวดี ขุนการะเวกกับพระยาศรีธรรมราชา ข้าหลวงทั้งปวงพากันเข้าไปในพระอาราม พบปะขาวรูปหนึ่ง ขุนการะเวกจึงถามปะขาวว่า อารามนี้ท่านผู้ใดเปนใหญ่ ปะขาวบอกว่า พระสังฆราชา ขุนการะเวกแลข้าหลวงทั้งปวง จึงเข้าไปนมัสการพระสังฆราชา ๆ จึงซักไซ้ไต่ถามว่า อุบาศกทั้งปวงนี้มาแต่สฐานที่ใดฤๅ ขุนการะเวกกราบทูลพระสังฆราชาว่า ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงนี้ เปนข้าทูลลอองสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว กรุงศรีอยุทธยา ๆ มีพระกมลหฤไทยเลื่อมใสศรัทธาในพระมาลีเจดีย์ยิ่งนัก จึงตรัสใช้ให้ข้าพเจ้าทั้งปวงนี้ คุมเอาเครื่องสการะบูชาพอสมควร ขึ้นมานมัสการพระมาลีเจดีย์นั้น พระสังฆราชาปราไสว่า อาตมาภาพขออนุโมทนา ด้วยพระราชทรัพย์แห่งพระองค์นั้นเถิด วันนี้ท่านไปอยู่สำนักนี้ให้สบายก่อนเถิด ต่อพรุ่งนี้จะให้ปะขาวนำไปนมัสการตามความปราถนา ครั้นรุ่งเช้าพระสังฆราชาให้ปะขาวนำข้าหลวงทั้งปวงเข้าไปในอาราม ทำประทักษิณพระระเบียงนั้นได้รอบหนึ่ง แลพระระเบียงนั้นเปนสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขุนการะเวกจึงให้นายน้อยหาญใจเพ็ชร วัดพระระเบียงข้างหนึ่ง แต่ยาวได้ยี่สิบเส้น ขื่อพระระเบียงยาวสองเส้นสิบวา มีพรรพุทธรูปรายรอบหล่อด้วยทองสำฤทธิ์ทั้งสิ้น เปนพระ

THDC 22/04/2563

พุทธรูปสูงสิบวา เสาพระระเบียงแปดเหลี่ยม แต่ละเหลี่ยมนั้นวัดได้เก้าศอก สูงถึงท้องขื่อวัดได้ยี่สิบวา ก่ออิฐกระชับรักแล้วถือปูน ตุ้มด้วยทองแดงหนาสามนิ้ว แลที่แปกลอนระแนงระเบียงทำด้วยไม้แก่น พื้นพระระเบียงดาษด้วยดีบุกน่าสิบสองนิ้ว ขุนการะเวกแลข้าหลวงทั้งปวง ก็เข้านมัสการในพระระเบียงพอเพลาพลบค่ำ ก็ชวนกันกลับมาที่อยู่ ครั้นเพลารุ่งเช้าพระสังฆราชาให้บ่ะขาวนำขุนการะเวกแลข้าหลวงทั้งปวง ขึ้นไปนมัสการพระมาลีเจดีย์ คือองค์พระมาลีเจดีย์ธาตุ ขุนการะเวกแลข้าหลวงทั้งปวง ก็เข้าไปถึงตีนบันไดใต้พระมหาธาตุนายหาญใจเพ็ชร วัดถานพระมาลีเจดีย์นั้น ด้านหนึ่งยาวสามสิบห้าเส้นห้าวา ทั้งสี่ด้านยาวร้อยสี่สิบเอ็ดเส้น บันไดขึ้นพระมาลีเจดีย์นั้น ทำด้วยทองแดงตั้งลงกับอิฐแม่บันไดรอบใหญ่สี่กำกึ่ง ลูกบันไดใหญ่รอบสามกำ บ่ะขาวขุนการะเวกข้าหลวงทั้งปวง ขึ้นไปดูประตูพระมหาธาตุนั้น กว้างสองเส้น สูงได้ห้าเส้น มีหงษทองคำสี่ตัวเข้าประชุมกันเปนแท่นรอง พระพุทธรูปบนหลังหงษสองร้อยองค์ แต่ล้วนทองคำทั้งแท่ง สูงสองศอก แลข้อเท้าหงษนั้นใหญ่รอบสิบเอ็ดกำ ตัวหงษนั้นสูงสิบหกศอก ทำด้วยทองคำทั้งแท่ง แลองค์พระมหาธาตุ แผ่ทองคำเปนแผ่นอิฐ หนานั้นสามนิ้ว กว้างสามศอก ยาวห้าศอก ทองคำตุ้มองค์พระมหาธาตุขึ้นไปจนถึงยอด แลว้เอา

TUDC 22/04/2563

ลวดทองแดงร้อยหูกันเข้า เอาสายโซ่คล้องเข้าเป็น
ตาข่าย หุ้มรัดข้างหน่วงขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง แลยอดพระ
มาลิเจดีย์ มีลูกแก้วใหญ่ได้ห้าอ้อมมัชฌิมบุรุษ ขุน
การะเวกแลข้าหลวงทั้งปวง ขึ้นแต่เชิงบันไดนั้น แต่เช้า
ขึ้นไปถึงประตูพระมาลิเจดีย์ พอเพลาเที่ยงก็ได้นมัสการ
แล้วกลับลงมาถึงเชิงบันไดก็พอค่ำ พื้นพระมาลิเจดีย์
ซึ่งรองหงษเหยียบอยู่นั้น ดาษด้วยแผ่นเงินหนาสามเว
กว้างสามศอกเปนสี่เหลี่ยม ปะขาวบอกข้าหลวงว่า เหล็ก
ดูกพระมาลิเจดีย์ที่ร้อยลูกแก้วนั้น ใหญ่รอบสิบเอ็ดกำ
ขุนการะเวกจึงถามว่า พระมาลิเจดีย์ใหญ่หนักหนาฉนี้
คือท่านผู้ใดสร้าง ปะขาวจึงบอกว่า พระพุทธศักราช
๒๑๑ ปี ยังมีพระมหากระษัตริย์องค์หนึ่ง ทรงพระนาม
ชื่อพระเจ้าศรีธรรมโศกราช สร้างพระมาลิเจดีย์ไว้นั้น
ให้ยึดประตูเมืองทั้งสี่ทิศ ให้คนเข้าสองประตู ให้ออก
สองประตู เอาทองกองไว้ ถ้าผู้ใดรับเอาทองคำตำลึง
หนึ่งแล้ว จึงให้ผู้นั้นเข้าไปทำการ ถ้าผู้ใดมิรับเอา
ทองคำตำลึงหนึ่งนั้น ก็มิได้ให้เข้าไปทำการเลย ทำ
การพระมาลิเจดีย์นั้น แต่คนตายทำบาญชีไว้ได้ถึง
เก้าโกฏ แลคนตายครั้งนั้น พระอัฏฐกะถาจารีย์เจ้าผู้รู้
วิสัชนาว่าได้ไปสวรรค์ทั้งสิ้น แลขุนการะเวกจึงถาม
ปะขาวว่า เมื่อก่อนั้นก่อด้วยอิฐฤๅ ๆ ศิลา ปะขาวบอก
ว่าก่อด้วยอิฐ จึงนำขุนการะเวกไปดูอิฐที่เหลือนั้นสัก

TUDC 22/04/2563

ร้อยแผ่น ขุนการะเวกก็ให้วัดแผ่นอิฐนั้น น่าสี่ศอกหกนิ้ว โดยกว้างห้าศอกโดยยาวห้าวาสองศอก ขุนการะเวกจึงถามปะขาวว่า ในเมืองหงษาวดีนี้ยังมีสิ่งใดประหลาดอยู่บ้าง ปะขาวจึงนำขุนการะเวกกับข้าหลวงทั้งปวงไปดูบ่อน้ำมันดินน้ำมันงา ขุนการะเวกจึงให้วัดบ่อน้ำมันดินนั้น โดยยาวเส้นหนึ่งกับห้าวาจัตุรัศทั้งสองบ่อ ขุนการะเวกจึงถามว่าผู้ใดทำไว้ ปะขาวบอกว่าน้ำมันดินนั้น ท้าวมหาพรหมประดิษฐานไว้ สำหรับพระภิกษุสามเณร ปะขาวนางชีทั้งปวง ให้เปนยาทาแก้เมื่อยขบแก้เจ็บหลัง กับแก้ถีนะมิทธะเงียบเหงาหาวนอน แล้วก็ให้ทานสัตว์ทั้งหลายกินแก้โรคต่าง ๆ มีเรี่ยวแรงทำการได้สดวก แลบ่อน้ำมันงานั้น พระอินทราธิราชใช้ให้พระเวศณุกรรมเทวบุตรลงมาประดิษฐานไว้ ให้พระสงฆ์ตามดูหนังสือแลบูชาพระศรีรัตนไตรยเจ้า แลให้ทานสัตว์ทั้งหลายตามแต่ผู้ใดจะปรารถนา ขุนการะเวกแลข้าหลวงทั้งปวงก็กลับมาหาพระสังฆราช ๆ ว่าพรุ่งนี้จะให้ปะขาวนำไปนมัสการพระเชตุพนมหาวิหาร ข้าหลวงทั้งปวงก็กลับมาที่อยู่ ครั้นเพลารุ่งเช้า ปะขาวก็นำขุนการะเวกแลข้าหลวงทั้งปวง ไปที่พระเชตุพนมหาวิหาร แลบันไดนั้นขุนการะเวก ให้วัดบันไดก่ออิฐโดยกว้างได้สิบเจ็ดเส้นกับสิบวา แต่เชิงบันไดขึ้นไปบนถนนสิบห้าเส้น ถนนยาวได้สิบเจ็ดเส้นกับสิบวา ปะขาวก็พาเข้าไปในพระเชตุพน

TUDC 28/04/2563

ชั้นในกว้างสามสิบเส้นกับสิบวา เสาก่อด้วยอิฐเป่นแปดเหลี่ยม วัดดูแต่เหลี่ยมหนึ่งได้เจ็ดวา แต่ประตูพระเชตุพนเข้าไปจนถึงพระอาศน์บัลลังก์ ที่ตรัสพระธรรมเทศนา วัดได้สามสิบเจ็ดเส้นกับสิบวา ด้านแปพระเชตุพนยาวได้เจ็ดสิบห้าเส้น เสาสูงถึงท้องขื่อวัดได้เส้นสิบวา พระรัตนบัลลังก์อยู่หว่างกลางห้องหนึ่งนั้นพื้นบนดาษด้วยทองคำหนาสามนิ้ว มีพื้นลดลงมาอีกห้องหนึ่ง ดาษด้วยนาคหนาสามนิ้ว มีพื้นลดลงมาอีกชั้นหนึ่ง ดาษด้วยเงินหนาสามนิ้ว รอบรัตนบัลลังก์ทั้งสี่ด้าน ที่อาศน์พระสงฆ์กว้างสามเส้น พื้นนั้นดาษด้วยเงินหนาสามนิ้ว ที่พื้นบริษัทนั่งนั้น ดาษด้วยดีบุกหนาห้านิ้ว นับเสาพระเชตุพนได้สามพันเสา มีกำแพงแก้วรอบพระเชตุพนสูงสิบวา ขุนการะเวกจึงถามปะขาวว่าพระเชตุพนนี้ท่านผู้ใดสร้าง ปะขาวบอกว่าอนาฐะบิณฑิกมหาเศรษฐีสร้างถวาย แดสมเด็จพระพุทธเจ้า ที่อันนี้เปนที่สวนเจ้าเชตุ จึงให้ชื่อพระเชตุพนมหาวิหารตามนามพระราชกุมารผู้เจ้าของสวน มหาเศรษฐีสร้างสิ้นทรัพย์ถึงสี่สิบสี่โกฏ สร้างพระเชตุพนขึ้นจนสำเร็จมหาเศรษฐี จ้างแต่คนในเรือนแห่งมหาเศรษฐีนั้นเองให้ทำการจ้างทองคำเสมอคนละตำลึงทอง คนในเรือนมหาเศรษฐีนั้น นับได้สิบสองอะโขเพนี มหาเศรษฐีนั้นอยู่ปรางปราสาทเจ็ดชั้น มีกำแพงแก้วสูงสองวา

TUDC 22/04/2563

ขุนการะเวกจึงถามปะขาวว่า เมื่อสมเด็จพระพุทธเจ้าตรัสพระธรรมเทศนานั้น พระสงฆ์แลบริษัทนั่งเต็มพระเชตุพนฤๅมิได้ ปะขาวบอกว่าเมื่อสมเด็จพระพุทธเจ้าตรัสพระธรรมเทศนานั้น พระสงฆ์แลบริษัทเต็มออกไปจนกำแพงแก้วแล้วยังมิพอ บริษัทยังเหลืออยู่นั้นก็เปนอันมาก ปะขาวกับขุนการะเวก แลคนทั้งปวงก็กลับมาขุนการะเวกให้วัดทาง แต่พระเชตุพนมาถึงพระมาลีย์เจดีย์ เปนทางยี่สิบตำเลัน ก็พากันมานมัสการพระสังฆราชา ๆ ก็ปราไสว่า อุบาศกไปนมัสการพระเชตุพนเห็นสนุกดีอยู่ฤๅ ขุนการะเวกกับข้าหลวงทั้งปวงจึงกราบเรียนว่า ข้าพเจ้าทั้งปวงได้มาพบมาเห็นทั้งนี้ ก็เปนบุญลาภแก่ข้าพเจ้านักหนา ได้มานมัสการบูชาเกิดความยินดีหาที่สุดมิได้ พระสังฆราชาจึงสั่งให้ปะขาวนำไปดูระฆังทองหล่อหนาสิบเอ็ดนิ้ว ปากกว้างห้าวาสองศอกสูงสิบเอ็ดวา ไม้ตีระฆังใหญ่รอบสามกำยาวสามวาโรงระฆังสูงสิบห้าวาเสานั้นไม้แก่น ข้าหลวงทั้งปวงก็กลับมานมัสการพระสังฆราชา ขุนการะเวกจึงถามว่าพระสงฆ์เจ้ามีสักกี่อาราม เปนพระสงฆ์มากน้อยสักเท่าใด พระสังฆราชาจึงบอกว่า พระสงฆ์มีแต่อารามเดียวเท่านี้ มีบาญชีมีพระวรรษา เปนพระสงฆ์สองแสนกับสามพระองค์ พระสังฆราชาจึงถามขุนการะเวกว่า

TUDC

22/04/2563

พระเจ้ากรุงศรีอยุทธยานั้น ผ้าอันใดเปนผ้าพระสมณสำรวม ขุนการะเวกกราบทูลว่า พระสงฆ์ในกรุงศรีอยุทธยา ผ่ายคันถะธุระทรงผ้ารัตตะกำพลแดง ผ่ายวิปัสนาย่อมทรงเหลืองพระสังฆราชาก็ว่า ทรงผ้ารัตตะกำพลแดงนั้นได้ ซึ่งว่าเปนพระพุทธชิโนรสแท้จริงแล พระสังฆราชาว่าในเมืองหงษาวดีนั้น ทรงผ้าแดงทั้งสิ้น พระสังฆราชาจึงเขียนอักษร ส่งให้กับขุนการะเวกนั้นตัวหนึ่ง ถ้าจะว่าเปนอักษรขอมเรียกว่าดี ว่าตามอักษรไทยเรียกตามตัวว่าเลขเจ็ด ก็พิเคราะห์โดยองไชยก็ได้ทั้งสามตัวนั้นแล เลขเจ็ดตัวนั้นได้แก่เมืองหงษาวดีดีนั้นได้แก่เมืองลังกาทวีป ตะนั้นได้แก่กรุงศรีอยุทธยาเหตุว่าเปนเมืองท่าน้ำ ต่ำกว่าเมืองเชียงใหม่ร้อยห้าสิบเส้น พระสังฆราชาจึงเขียนเปนบาฬี แปลตัดบทวิเคราะห์เปนคำไทยส่งให้ขุนการะเวก ให้เอาลงไปถวายสมเด็จพระเจ้ากรุงศรีอยุทธยาโพนเถิด ขุนการะเวกกับข้าหลวงทั้งปวง อยู่ได้ประมาณยี่สิบห้าวัน แลคนซึ่งไปด้วยห้าร้อยนั้น ที่ประมาทไม่ตั้งอยู่ในศีลกล่าวมุษาทำปาณาติบาต ตายเสียที่ตามระยะทางสามร้อยคนที่เห็นสบายสนุกนั้น ก็ลาบวชอยู่ณเมืองหงษาวดีห้าสิบคน ขุนการะเวกพระยาธรรมราชาข้าหลวงแปดนาย กับไพร่ร้อยห้าสิบก็กราบลาพระสังฆราชา กลับคืนมายังกรุงศรีอยุทธยา ครั้นถึงแล้วก็เข้าไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้า

12/04/2561

อยู่หัว แล้วก็กราบทูลแจ้งประพฤติเหตุ ซึ่งพระสังฆราชา จดหมายสั่งมานั้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย หนังสือพระสังฆราชานั้น พระเจ้าอยู่หัวมีพระไทยปรีดาภิรมย์หรรษายิ่งนัก ทรงพระกรุณาตรัสถามข้าหลวงทั้งปวงต่าง ๆ แล้วพระราชทานรางวัลต่าง ๆ ตามควรขุนการะเวก พระยาธรรมราชา ผู้ตายวัดเมืองอินท์ ผู้ตายกินเมืองพรหม นายเพลิงกำจาย นายชำนององครักษ์ นายหาญใจเพ็ชร นายเด็จสงคราม กับไพร่ร้อยห้าสิบคน บันดามาด้วยกันทั้งสิ้นนั้น ก็กราบถวายบังคมลาบวช ทรงพระกรุณาโปรดให้บรรพชา ตามเลื่อมใสศัทธา พระเจ้าสายน้ำผึ้งจึงยกพลลงไป ขุดบางเตยจะสร้างเมืองใหม่ พระอาจารย์ห้ามว่าน้ำเค็มนัก ยังไม่ถึงพุทธทำนายสร้างไม่ได้ จึงสร้างวัดน่าพระธาตุถวายพระอาจารย์ แล้วมาสร้างวัดมงคลบพิตร พระเจ้าสายน้ำผึ้งอยู่ในราชสมบัติได้ ๔๒ ปีสวรรคต จุลศักราช ๙๒๗ ปีมเสงสัปตศก พระยาธรรมิกราชา พระราชบุตรพระเจ้าสายน้ำผึ้งได้เสวยราชสมบัติ มีช้างเผือกสองช้างสร้างวัดมุขราช ประชาราษฎรสมณชีพราหมณ์เกษมศุขทุกชายหญิง เล่นเต้นรำมิได้มีวิวาทลักฉกกัน ทรงทศพิธราชธรรมบำรุงพระพุทธสาศนา ประเทศราชเกรงพระเดชานุภาพยิ่งนัก แต่ดอกไม้ทองเงินขี้ผึ้งเป็นอันมาก ขาวนอากรย่อนเบี้ยช่วงเรือลำละสิบเบี้ยสี่สิบเบี้ย มิให้เรียกแก่ราษฎรล้ำเหลือ

TUDC 22/04/2563

ฝนตกตามระดู น้ำงามตามระดู เสวยราช ๙๒ ปี จุลศักราช ๙๙๘ ปีมะเมียอัฐศก ให้ขุดคลองบางตะเคียนออกไปบางยี่หน จุลศักราช ๖๖๙ ปีขานเบญจศก เมืองหงษาวดี ใช้ให้ผีเปนพระลอยลงมาทางเมืองเถิน ลงมาตามลำน้ำ คนทั้งปวงเห็นเปนอัศจรรย์ จึงอาราธนาไว้บูชา พระลอยลงมามิได้อยู่เมืองใด แต่ทำปาฏิหารสมาชิแก่ราษฎรบูชามาทุกเมือง จนเอาเนื้อความกราบทูลพระเจ้าอยู่หัว ครั้นลอยลงมาถึงน่าตำหนักลอยอยู่นั้น น้ำก็ไหลลงเชี่ยวทวนน้ำอยู่ สั่งให้ตั้งฉัตรราชวัตรสมโภช ชาวพระนครชมชื่นทุกคน เปนโกลาหลทั่วทิศได้เจ็ดวัน พระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงไป เชิญพระขึ้นมาประดิษฐานไว้ในกรุง กระยาจกชราผู้หนึ่งแอบอยู่ที่ทางเสด็จร้องขึ้นว่า อย่าเสด็จลงไปเลยมิใช่พระเขาใช้ทำมาดอก เชิญเสด็จกลับเสียเถิด ก็เสด็จกลับขึ้นไป จึงให้หาตัวชายชราผู้นั้นหาพบไม่ก็ตกพระไทยจึงสั่งให้ป่าวร้องให้หาคนชรา ครั้นอยู่มาบุตรชาวบ้านบางน้ำผึ้ง รบใต้ตาพาไปไหว้พระลอย ที่เขาฤๅกันนั้นจะใคร่ได้เห็น ตาพาลูกหลานมา ครั้นถึงกลางน้ำ ตาผู้นั้นทำให้เหมือนพระลอย ครั้นแล้วก็กลับมาลูกหลานก็ว่า ตาแก่ทำพระลอยได้ ข่าวรู้ไปถึงกรุงกราบทูลพระเจ้าอยู่หัว ๆ ให้เอาตัวตาผู้นั้นมา ๆ กราบทูลว่ามิใช่พระเปนผีเขาใช้ให้มาดูบ้านเมือง จะขอทำ

TUDC 22/04/2568

ถวาย พระเจ้าอยู่หัวก็ทรงยอม จึงให้ทำสายสิญจน์มงคลเครื่องเส้น เข้าเปลือกเข้าสารเสร็จแล้ว ก็ลงไปริมน้ำอ่านโองการ ซัดเข้าเปลือกเข้าสารสายสิญจน์วงพระนั้น ๆ ก็จมน้ำไป วุ่นวายเปนอลม่านขึ้น กลัวว่าจะเข้าคลองในเมือง จึงสั่งให้สวดพระพุทธมนต์ สายสิญจน์กันไว้ทุกคลอง พระนั้นเข้ามิได้ ไปอยู่บางกะจะ ตาแก่นั้นตามไปได้กลิ่นบอกแก่ผู้กำกับว่าอยู่นี่แต่จะขึ้นไปเมือะเหนือ จึงสั่งให้ทำจั่นดักไว้คลองสะแก แต่เที่ยวหากันอยู่นั้นถึงสามวัน ทั้งกันเข้าที่ปากน้ำประสบจับได้ มัดด้วยสายสิญจน์ ลงไปกราบทูลว่าได้แล้ว จะจัดแจงฆ่าถ่วงเผานั้น ตามีพระเกียรติยศไม่ จะได้กลับคืนขึ้นไปหาเจ้าของ พระเจ้าอยู่หัวก็โปรดบัญชาตาม จึงสั่งให้ต่อโลงตอกหมันยาชันให้มั่นคงแล้ว เอาผีใส่ลงในโลงผนึกยาชันมิให้น้ำเข้าได้ แล้วเอาสายสิญจน์วงพันข์เส้นวักแล้ว ก็อ่านโองการกำชับว่า ใครจะมาทุบตีอย่าให้ออกจงไปถึงเจ้าของ ก็ยกโลงลงน้ำลอยทวนน้ำขึ้นไปถึงเมืองหงษาพระเจ้าอยู่หัวให้หาตาผู้นั้นมา จะปูนบำเหน็จก็หาพบไม่ จุลศักราช ๖๗๑ ปีเถาะเอกศก พระองค์ทรงสร้างวัดกุฎีดาววัดหนึ่ง พระอรรคมเหษีทรงสร้างวัดมะเหยงวัดหนึ่ง พระองค์อยู่ในราชสมบัติ ๙๗ ปี พระองค์สวรรคตศักราช ๖๗๒ ปีมโรงโทศก จะ

TUDC 22/04/2563

๏ ขณะนั้นพระยากง ได้ครองเมืองกาญจน์บุรี พระอรรคมเหษีทรงพระครรภ์ ให้หาโหรมาทำนายว่าจะเป็นหญิงฤๅชาย โหรพิเคราะห์ดูก็รู้ว่าจะเป็นพระราชกุมาร โหรจึงกราบทูลว่า พระราชกุมารนี้มีบุญมากนัก ใจก็ฉกรรจ์จะฆ่าพระราชบิดาเสียเป็นมั่นคง ครั้นทรงพระครรภ์แก่ กำหนดจะประสูตรพระราชกุมาร พระราชบิดาเอาพานรับพระราชกุมาร พระนลาตกระทบขอบพานเป็นรอยขู้อยู่เป็นสำคัญ พระยากงมาคิดแต่ในพระไทยว่า จะเอากุมารนี้ไว้มิได้ พระยากงให้เอาพระราชกุมารไปฆ่าเสีย มารดารู้ว่าพระราชบิดาจะเอาบุตรไปฆ่าเสีย นางคิดกรุณาแก่บุตรยิ่งนัก จึงทำอุบายถ่ายเทบุตรปิดเสีย ให้กลบเกลื่อนสูญไปด้วยความคิดของนาง จึงลอบเอากุมารราชบุตรอายุสิบเอ็ดเดือน ไปให้ยายหอมเลี้ยงไว้ ครั้นจำเริญไวยใหญ่ขึ้น ยายหอมจึงเอากุมารไป ให้พระยาราชบุรีเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม พระยาราชบุรีให้ดูแลการงานเบ็ดเสร็จทุกสิ่ง ครั้นถึงเทศกาลเอาดอกไม้ทองเงินไปถวาย พระยากงทุกปีมิได้ขาด บุตรบุญธรรมจึงถามว่า ทำไมเอาดอกไม้ทองเงินไปให้ พระยากาญจน์บุรีด้วยเหตุอันใด พระยาราชบุรีบิดาเลี้ยงจึงว่า เราเป็นเมืองขึ้นแก่เขา พระราชบุตรตอบว่า ไม่เอาไปให้นั้นจะเป็นประการใด พระยาราชบุรีว่าไม่ได้ เขาจะว่าเราคิดกระบด จะยก

TUDC 22/04/2563

ทัพลงมาจับเราฆ่าเสีย พระราชบุตรว่ากลัวอะไร พระยาราชบุรีก็เจ้าอยู่ ถึงปีแล้วหาเอาดอกไม้ทองเงินไปไม่ พระยากงเจ้าเมืองกาญจน์บุรี เห็นว่าพระยาราชบุรีเปนกระบถ เกณฑ์พลลงมาจะจับพระยาราชบุรีฆ่าเสีย ครั้นพระยาราชบุรีรู้ดังนั้น จึงเกณฑ์คนประจำน่าที่ ให้บุตรบุญธรรมเปนแม่ทัพ ยกออกรับทัพพระยากาญจน์บุรี ๆ ครั้นมาใกล้ประมาณสามสิบเส้น ให้ตั้งค่ายมั่นคงไว้ แล้วให้มีหนังสือให้คนถือเข้าไปถึงพระยาราชบุรีเปนใจความว่า ให้พระยาราชบุรีออกมาหาเรา แม้นมิออกมาหาเราจะปล้นเอาเมือง พระยาราชบุรีทราบดังนั้น ปรึกษากับบุตรบุญธรรมว่า จะคิดประการใดดี ราชบุตรจึงว่าจะขออาษาชนช้าง พระราชบิดาก็จัดช้างพลายงางอนสูงหกศอก ผูกเครื่องมั่นให้บุตรบุญธรรมเปนนายทัพ ครั้นได้ฤกษก็ยกออกไป พระยากงเห็นดังนั้น ก็ผูกช้างพลายมงคลออกมาท่ามกลางพล เข้าโจมไล่ช้างพระราชกุมาร ๆ รับช้างพระยากง ๆ เสียทีขวางตัวทานบมิอยู่ พระราชกุมารจ้วงฟันพระยากงตายกับคอช้าง ไพร่พลนายทัพนายกองแตกระส่ำระสายหารับไม่หนีไปเมือง พระราชกุมารขับพลไล่รุกขึ้นไป ถึงเมืองกาญจน์บุรีเข้าล้อมเมืองไว้แล้วเข้าปล้นเอาเมืองได้ โหราปะโรหิตจึงยกพระราชกุมารขึ้นครองราชสมบัติ ทรงพระนามชื่อพระยาพาน ครั้น

TUDC 22/04/2563

เข้าประถมยาม พระยาพานก็เข้าไปข้างใน ตั้งใจ
หมายสังวาศด้วยมารดา ก็เข้าไปในตำหนัก วิลาแม่
ลูก ๆ ร้องจะกินนม แม่ห้ามลูกไว้ว่าอย่าร้องไป ดูลูก
เขาจะเข้าหาแม่ พระยาพานก็สดุ้งตกใจ ไฉนวิลา
มาร้องดังนี้ก็ถอยออกมา ครั้นถึงทุติยยามก็กลับ
เข้าไปอีก ม้าแม่ลูกอยู่ที่ใต้ถุน ลูกนั้นร้องจะกินนม
แม่ม้าจึ่งว่าอย่าเพ่อกินก่อน ดูลูกเขาจะเข้าไปหาแม่
พระยาพานตกใจ เหตุไฉนม้าจึ่งว่าดังนี้ ก็ถอยออกมา
ครั้นถึงตติยยาม ก็กลับเข้าไปอีกถึงมารดา ๆ จึ่งถาม
ว่าท่านเปนบุตรผู้ใด พระยาพานบอกว่าเปนบุตรพระยาราช
บุรี มารดาจึ่งถามว่า พระยาราชบุรีได้มาแต่ไหน
เจ้านี้เปนลูกของข้า เมื่อประสูตรบิดาเอาพานทองรับ
พระภักตร์กระทบพานเปนรอยบู้อยู่ ถ้ามิเชื่อส่องพระฉาย
ดูเถิด พระองค์คือลูกของข้า โหรทำนายว่ามีบุญนัก
บิดาจึ่งให้เอาเจ้าไปฆ่าเสีย แม่จึ่งเอาไปฝากยายหอมไว้
พระยาพานได้สำคัญเปนแน่ ก็ทรงพระกันแสงว่าได้
ผิดแล้ว ฆ่าบิดาเสียดังนี้เศร้าพระไทยนัก จึ่งตรัส
ว่ายายหอมหาบอกให้รู้ไม่ ก็ให้เอายายหอมไปฆ่า
เสีย แร้งลงกินจึ่งเรียกว่าท่าแร้งมาจนคุ้มเท่าบัดนี้
ขณะเมื่อพระยาพาน ฆ่าบิดากับยายเลี้ยงคิดเปนเวร
ตั้งแต่ทำบุญให้ทานแก่ยาจกวรรณิพก มิได้ขาดเปนนิจ
พระอรรคมเหษีมีครรภ์แก่ ประสูตรพระกุมารพระองค์หนึ่ง

TUDC 22/04/2563

พระองค์เสนหาในพระราชบุตรเปนกำลัง จึงทรงพระดำริห์ว่าบิดารักเราผู้บุตร เหมือนหนึ่งเรารักพระราชโอรสเราฉนี้มิควรที่เราจะกระทำเลย เพราะว่าเราเปนโมหะจิตรมิได้คิดเห้ผิดด้วยเราหารู้ไม่ฉนี้ ก็เสียพระไทยสลดลง จึงปฤกษากันว่าทำไฉนจึงจะล้างกรรมเวรอันนี้ได้ ทรงพระดำริห์ว่ายังเห็นอยู่แต่องค์พระคิริมานนท์พอจะส่องสว่างได้ จึงให้อำมาตย์ราชเสวกาไปอาราธนาพระองค์คิริมานนท์ แลพระองค์คุลิมาลมาฉันในพระมณเฑียรสถานให้ได้โดยเร็ว อำมาตย์ก็ชวนกันไปเที่ยวอาราธนาพระคิริมานนท์ พระองค์คุลิมาลซึ่งได้พระอรหัตตรัสรู้ธรรมพิเศษ เข้ามารับบิณฑบาตฉันในพระราชวัง ครั้นเพลาเช้าก็เข้าไปพระราชวัง พระยาพานกรายนมัสการ ถวายเครื่องสุพยัญชนะแล้วเสร็จยกพระหัตถ์ขึ้นนมัสการตรัสถามพระผู้เปนเจ้าว่า โยมนี้เปนคนมืดมนหารู้จักคุณแลโทษไม่ ฆ่าบิดาเสียฉนี้ผิดหนักหนาแล้ว โยมนี้ทำผิดจะคิดหาความชอบฉนี้เห็นจะเปนประการใด พระมหาเถรทั้งสองถวายพระพรว่ามหาบพิตรทำให้ผิดประเพณี ให้เปนครุกรรมถึงบิตุฆาฏจะไปสู่มหาอเวจีช้านานนัก นี่หากว่าพระองค์รู้สึกตัวว่าทำผิดคิดจะใคร่หาความชอบ จะให้ตลอดไปนั้นมิได้แต่ว่าจะบำบัดเบาลงสิบส่วนเท่า คงอยู่สักเท่าส่วนหนึ่ง

TUDC 22/04/2563

ให้ก่อพระเจดีย์สูงชั่วนกเขาเหิน จะค่อยคลายโทษลง พระยาพานได้ฟังดังนั้นก็เลื่อมใสศรัทธา พระมหาเถรทั้งสองก็ลาไปอาราม ครั้นพระมหาเถรไปแล้ว จึงดำรัสสั่งให้เสนาบดี คิดการสร้างพระเจดีย์ใหญ่สูงชั่วนกเขาเหิน สร้างวัดเบื้องสูงท่าประทม ทำพระวิหารสี่ทิศ ไว้พระจงกรมองค์หนึ่ง พระสมาธิทั้งสามด้าน ประตูแขวนฆ้องใหญ่ปากกว้างสามศอกทั้งสี่ประตู ทำพระระเบียงรอบพระวิหาร แล้วบันจุพระบรมธาตุพระเขียวแก้วในพระเจดีย์ใหญ่เสร็จแล้ว ฉลองเล่นมโหรศพครบเจ็ดวันเจ็ดคืน ให้ทานยาจกวรรณิพกแล้ว ให้บุณะพระแท่นประสูตรพระพุทธเจ้าณเมืองโกสินนาราย จุลศักราช ๕๕๒ ปีเถาะโทศก พระยาพานยกทัพขึ้นไปเมืองลำพูน ไปนมัสการพระบรมธาตุพระพุทธเจ้า ถึงสามปีแล้วก็ยกทัพกลับลงมาเมืองใต้ จึงปรายเงินทองต่างเข้าดอกดอกไม้ ถวายพระบรมธาตุมาทุก ๆ ตำบล มาแต่เมืองลำพูนลำปาง ลงมาทางเดิมบางนางบวช จนถึงเมืองนครไชยศรีสิ้นเก้าปีรู้ทั่วกันว่า พระยาราชบุรีบิดาเลี้ยงจะมาจับ ก็ยกทัพหนีขึ้นไปยังประเทศราช เสนาบดีจึงเชิญขึ้นครองราชสมบัติ ๔๙ ปีสวรรคต จุลศักราช ๖๖๙ มีพระราชบุตรองค์หนึ่ง เสนาบดีมุขมนตรีทั้งหลายยกพระราชกุมาร ขึ้นเสวยราชัยสวรรยาธิปัตย์ ถวายพระนามพระพรรยา ราษฎรเป็นศุขอยู่นัก ตั้งแต่นั้นมา

TUDC 22/04/2563

ได้ ๙๐ ปี สร้างวัดศรีสรรเพ็ชวัดสวนหลวง พระองค์
เสด็จสวรรคต จุลศักราช ๙๐๑ ปีวอกฉศก พระราม
บัณฑิตย์ได้เสวยราชสมบัติ ถวายพระนามสมเด็จพระราม
พงษบัณฑิตย์อุดมราชาปิ่นเกล้า พระเจ้าอยู่หัวเสด็จยัง
พระที่นั่งจัตุรมุขเบื้องบูรพา จึงมีพระราชโองการ ตรัส
แก่ขุนวิชาชำนาญธรรม เปนนักปราชญ์ใหญ่ว่า ด้วย
จุลศักราชนั้น มากำกับอยู่ด้วยพระพุทธศักราชนั้นหา
ควรไม่ ไปภายน่ากุลบุตร จะเกิดมาเมื่อภายหลัง
น้ำใจก็จะกระด้างทั้งปัญญาก็จะน้อย ทั้งมิจฉาทิฐิก็จะมาก
กว่าสัมมาทิฐิ ครั้นจะไว้จุลศักราชต่อไปบัดนี้ พระพุทธ
ศักราชจะพ้นเพื่อนไป ด้วยมิจฉาทิฐิจะยกย่องแต่
ฝ่ายจุลศักราช พระพุทธจักรก็จะอยู่ในอำนาจอาณาจักร
ทั้งอายุสัตวก็จะถอยจากเดือนปี ประเพณีจะแปรปรวน
ไปทุกที่ จึงมีพระราชโองการดำรัสแก่มหาโชติพราหมณ์
กับขุนวิชาชำนาญธรรม ให้ยกจุลศักราชออกเสีย ให้
ตั้งพระพุทธศักราชไว้เปนกำหนดสืบไป พระพุทธศักราช
ล่วงได้ ๙๕๕ พรรษานักษัตรกุกกุฎะสังวัจฉระ ศรี
ทนนไชยสร้างวัดโลกสุธาพระใจร้าย พระพุทธศักราช
ได้ ๙๕๗ พรรษานักษัตรสังวัจฉระ พระสังฆราชลง
มาแต่เมืองหงษาวดี จะลงมาถามถึงอัฐกะถาจะเสื่อม
สูญฤๅยัง ผู้ใดจะทรงไว้ได้ทั้งพระไตรปิฎกอยู่
วัดโพธิ์ TUDC 22/04/2563 จะ

๏ ขณะนั้นองค์อินทร์ เปนเชื้อมาแต่พระยากาฬปักษ มาได้ราชสมบัติได้ ๓๕ ปี สร้างวัดนาพระเมรุ ไว้เปนหลักพระพุทธสาศนา จุลศักราช ๙๐๐ ปีชวดสัมฤทธิศก เสด็จสวรรคต ฯะ

๏ ขณะนั้นพระเจ้ากาแต เปนเชื้อมาแต่นเรศหงษาวดี ได้มาเสวยราชสมบัติ แล้วมาบุณะวัดโปรดสัตว์วัดหนึ่ง วัดภูเขาทองวัดหนึ่ง วัดใหญ่วัดหนึ่ง สามวัดนี้แล้ว จึ่งให้มอญน้อยเปนเชื้อมาแต่พระองค์ ออกไปสร้างวัดสนามไชย แล้วมาบุณะวัดพระป่าเลไลยในวัดลานมะขวิด แขวงเมืองพันทุมบูรีนั้น ข้าราชการบุณะวัดแล้ว ก็ชวนกันบวชเสียสิ้นสองพันคน จึ่งขนานนามเมืองใหม่ ชื่อว่าเมืองสองพันบุรี แล้วพระองค์จึ่งยกนาเปนสัตวัดไว้ พระองค์อยู่ในศิริราชสมบัติ ๔๐ ปี จึ่งสวรรคต จุลศักราช ๙๖๙ ขานเบญจศก พระยาอู่ทองกับพระเชษฐา แลราชบุตรกับครอบครัวยกลงมาแต่เมืองฉเชียงหลวง มาณเมืองสวรรค์เทวโลกยลงมายังกรุงครั้นลงมาถึงที่อันหนึ่ง ครั้นเห็นสงบเงียบอยู่ก็ยกไปท้ายเมืองฝั่งใต้ จึ่งตั้งที่ประทับพลับพลาอยู่ที่นั้น ราษฎรนั้นนับถือว่าเปนผู้มีบุญ ก็เข้าประชุมสโมสรพร้อมกัน จึ่งยกให้เปนเจ้าแผ่นดิน บังคับบัญชาราชการตามประเพณีอย่างธรรมเนียมมาแต่ก่อน ครั้นเรียบราบสำเร็จแล้ว จึ่งยกพระเชษฐาธิราชให้ครองเมืองสุคันธคีรี พระเจ้าท้อง

TUDC 22/04/2563

ลันราช เปนประถมกระษัตริย์สืบมา พระยาสุคันธคีรีเจ้า
เมืองเชียงใหม่ จะใคร่หาภรรยาให้แก่บุตร เปนอรรคมเหษี
พระยาสุคันธคีรีให้หาโหรามาพิเคราะห์ดูจะอยู่ผิดใด โหร
กราบทูลว่าคู่ต่างเมืองมีผู้มาบอกข่าวว่า บุตรพระยา
อู่ทองคนหนึ่งงามดังนางสวรรค์ เจ้าไชยทัตจะใคร่ได้
เปนพระอรรคมเหษี จึ่งเอาเพศเปนเถร เจ้าไชยเสนผู้
น้องเปนภิกษุไปเพื่อนพากันมาสองคน ครั้นมาถึงราชธานีเข้า
แล้ว ก็อาไครยอยู่ริมพระราชวัง ฟังดูคนทั้งหลายใน
เมืองจะพูดจากันเปนประการใด ก็ลาเพศเปนเถรแล้ว
ก็ปลอมเข้าไปในวัง จะเข้าวังนั้นมิได้เห็นแต่ต้นพิกุล
อยู่ริมกำแพงวัง ก็ปีนข้ามกำแพงวังเข้าไปกำบังกายมิให้
คนเห็น เจ้าจึ่งเข้าไปหานาง ๆ จึ่งถามว่าท่านนี้เปนบุตร
ผู้ใด พระองค์จึ่งบอกว่าเรานี้เปนบุตรพระเจ้าเชียงใหม่
พี่จะใคร่ได้นางเปนอรรคมเหษี แต่ไปมาหากันจนมีครรภ์
แก่ พระยาอู่ทองพิจารณาดูเห็นผิดประหลาดอยู่ ครั้นจะ
ว่ากลัวลูกจะน้อยใจ พระทวารถึงเจ็ดชั้นยังเข้ามาได้
ผิดประหลาดนักเห็นอยู่แต่ท่อน้ำ ทรงพระดำริห์ฉนั้นแล้ว
ก็สั่งให้ทำลอบเหล็กใบหนึ่ง ดักไว้ที่ท่อน้ำเจ้าไชยทัต
หาทันรู้ไม่ เคยประดาน้ำเข้าไปก็ติดลอบตาย พระยา
อู่ทองใช้คนไปดู เห็นเจ้าไชยทัตตายอยู่ จึ่งว่าทำ
ผิดคิดมิชอบเข้าลอบตายเอง จึ่งให้เอาศพนั้นมาเห็นรูป
งามนักหนา จะเปนเชื้อกระษัตริย์องค์ใดเสียดายนัก จึ่ง

TUDC 22/04/2563

ทรงดำริห์ว่าจะมาแต่ผู้เดียวฤๅ ก็ให้เที่ยวหาดู ครั้นมาพบน้องชายเข้าที่วัดรามวาศ เอาตัวมาถึงวัง ก็รู้ว่าเปนบุตรพระเจ้าเชียงใหม่ จึงให้ลาผนวชออก แล้วก็ราชาภิเศกกับพระราชบุตร พระยาอู่ทองตรัสแก่เสนาบดีว่า พระตำหนักเวียงเหล็ก ให้หาที่ไชยภูมจะสร้างเมืองใหม่ จึงให้อำมาตย์ข้ามไปฝั่งที่ฝั่งเกาะตรงวังข้ามเกณฑ์ไพร่ถางแผ้ว พอพบพระฤๅษีองค์หนึ่งอยู่ในดงโสนริมหนองน้ำ ทรงนามชื่อสักขรรมโคดม ๆ จึงถามคนถางว่าจะทำเปนประการใด ในแว่นแคว้นของเรานี้ คนแผ้วถางจึงบอกว่า พระมหากระษัตริย์จะสร้างเมืองใหม่ พระฤๅษีจึงว่าเรามาอยู่สถานที่นี้ก็นานมาแล้ว แต่พระพุทธเจ้ายังสร้างพระบารมีอยู่ จนได้ตรัสได้ ๙๓๗ ปี แล้วจะมาสร้างเมืองดีอยู่แล้ว เราก็จะลาไปอยู่เขาแก้วบรรพต แต่ที่อันนี้เปนที่กองกุณฑ์อัคคี หาเปนที่ไชยภูมไม่ ให้ไปข้างทิศหรดีเปนที่ไชยภูมดี มีต้นหมันเปนสำคัญอยู่ต้นหนึ่ง จึงให้อำมาตย์ไปเที่ยวดูได้เห็นเปนแน่ ก็นำเอาเหตุทั้งนี้มากราบบังคมทูล ทรงทราบจึงให้หาเสนาพฤฒามาตย์มาสโมสร ภากันไปหาพระดาบศว่ามหากระษัตราธิราชเจ้า ให้อาราธนาเข้าไปในพระราชวัง พระดาบศเธอจึงตอบว่าเรายังหาเข้าไปไม่ ท่านจงจัดให้คนไปตัดไม้มากองกุณฑ์อัคคีดูให้รู้เหตุ จึงอำมาตย์เสนาบดีทั้งหลายทั้งปวงก็ใช้

TUDC 22/04/2563

ให้คนไปตัดไม้มา ตามคำพระดาบศสั่งทุกประการ แล้วพระดาบศจึงให้จุดเพลิงเผาไม้พื้น ซึ่งกองไว้นั้น รุ่งโรจ เปลวเพลิงสูงเท่าต้นตาล รัศมีสว่างรุ่งเรืองไปทั่วประเทศ ครั้นเพลิงสงบเปนปรกติค่อยบันเทาลงแล้ว พระดาบศก็เอาน้ำพระวิศณุมนต์ มาประพรมกองกุณฑ์อัคคีแล้ว พระดาบศจึงว่าแก่เสนาบดีผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงว่า จะมีกระษัตริย์ไปภายน่านั้นเปนอันมาก จะเปนเมืองท่าสำเภา แต่ทว่าจะเกิดยุทธนาการไม่รู้วาย ครั้นว่าเทาดังนั้นแล้ว จึงให้อำมาตย์เสนาบดีผู้ใหญ่กลับมากราบทูลพระมหากระษัตริย์เถิด เสนาบดีผู้ใหญ่ก็ชวนกันไป กราบทูลประพาติเหตุซึ่งได้เห็นนั้นสิ้นทุกประการ ครั้นเพลารุ่งเช้าจึงให้อำมาตย์ผู้ใหญ่ออกไปอาราธนาพระดาบศ เข้ามาในพระราชวัง อำมาตย์เสนาบดีผู้ใหญ่ ก็ไปพร้อมกันตามรับสั่ง ครั้นถึงที่นั้นหาพบพระดาบศไม่ จึงให้คนเที่ยวค้นหาไปทุกแห่งทุกตำบลก็หาพบไม่ จึงสั่งให้เสนาบดีผู้ใหญ่ไปแผ้วถางให้ราบรื่นเปนอันดี ยังมีบุรุษผู้หนึ่งทำบุญให้ทานแลรักษาศีล แลได้สร้างพระเชตพนถวายแก่พระพุทธเจ้า ทั้งน้ำอาบแลน้ำฉันไม้สีฟันแลน้ำบ้วนพระโอฐ ทั้งดอกไม้แลเข้ากระยาคู เข้าบิณฑบาตเปนอาหาร แลใจบุรุษผู้นั้นไม่รู้จักฉันทาโทษาแก่ท่านผู้อื่น ตั้งแต่ให้ทานรักษาศีลมิให้ขาด แต่ในสาศนาพระพุทธกสปทศพลเปน

TUDC 22/04/2563

เจ้า แล บุรุษผู้นั้นครั้นตายได้ไปเกิดในสวรรค์ แล้ว
ก็มีมาเกิดในสาศนาพระพุทธเจ้าเรานี้ ในตระกูลเศรษฐี
มีในบ้านอโรชคามมีเศรษฐี ๕๐๐ เปนบริวาร ชื่อเจ้า
สุทัศนกุมารจำเริญใหญ่ขึ้นมา แลเศรษฐีผู้บิดาให้มี
เรือน จึ่งร้อนถึงอาศนพระอินทราธิราช แลพระอินทร์
เจ้าจึ่งให้พระวิศณุกรรม มานฤมิตรเปนปราสาททอง
มีพื้นได้ ๗ ชั้น ประดับด้วยแก้ว ๗ ประการ ทั้งโรง
ช้างม้าแลเรือนหลวง กำแพงแก้ว ๗ ชั้น สวนอุทยาน
แลสระโบกขรณี เต็มไปด้วยบัวห้าประการ แลกำแพง
เมืองย่อมแล้วด้วยทอง ชื่อว่าเมืองอินทปัถนคร แล
เศรษฐีทั้งหลายจึ่งราชาภิเศก เจ้าสุทัศนเปนกระษัตริย์
แต่พระพุทธเจ้ายังทรงอยู่โปรดสัตวทั้งหลาย แล
เที่ยวมาบิณฑบาตณะเมืองนั้น แลยังมีพรรณิพกพิการ
ผู้หนึ่ง ถือกลาขอทานเขากินในกลางถนนกลางตลาด
ก็มาพบพระพุทธเจ้าในหนทาง จึ่งเอาเข้าที่ในกลานั้น
ใส่บาตรด้วยมืออันเน่าห้อยอยู่ แล้วนิ้วมือนั้นก็ขาดลง
ในบาตรพระพุทธเจ้า ครั้นพระพุทธเจ้ามาถึงที่ฉันขันหัน
พระพุทธเจ้าก็ยกเอานิ้วมืออันตกลงนั้นออกเสีย จึ่งฉัน
ขันหัน ครั้นฉันแล้วพระพุทธเจ้าจึ่งแย้มพระโอฐ แล
พระอานนท์ทูลถามแล้ว พระพุทธเจ้าตรัสว่าดูกรอานนท์
พรรณิพกพิการ อันได้บิณฑบาตเปนทานแก่ตะถาคต
แล้วจะได้เปนพระยาในเมืองนี้ จะได้ลบศักราชตั้งไสย

TUDC 22/04/2563

สาตร ครั้นพระพุทธเจ้าทำนายแล้วเท่านั้น แลพระยาสุทัศน แต่ได้เปนพระยาในเมืองอินทปัถนคร แลมีพระชนมายุได้ ๑๕๐ ปีก็ทิวงคตเดือน ๖ แรม ๖ ค่ำวัน ๕ ปีมะเสงพุทธศักราชได้ ๑๖๐๐ ปี ยังแต่บุตรหลานสืบ ๆ กันมา ปรางคปราสาทอันแล้วไปด้วยทองก็หายสิ้นทุกสิ่งทุกอัน ก็อันตรทานเปนสิลาทุกประการ แลจำเดิมแต่นั้นมา พระยาโคตมเทวราชผู้หลาน ได้เปนพระยาในเมืองนั้น แลชาวบ้านเล่าฦๅว่าผู้มีบุญมาเกิดแล้วแลบ้านเมืองเราสนุกสบายยิ่งนัก ยังมีบุตรพรรณิพกผู้หนึ่ง เกิดมามีรูปอันลามก หลังขดเอวคดแค่งโกงเปนคนเหน้าทั้งตัว เหตุมิได้รักษาศีลแลให้ทานดุจอานนทเศรษฐี แลบุตรพรรณิพกผู้นั้นคลานเข้าไปจะดูผู้มีบุญ แลสมเด็จพระอินทร์เจ้าลงมาแต่สวรรค์ ทำเพศเปนมนุษย์ขี่ม้าข้ามหนทางมา เห็นพรรณิพกนั้นจึ่งถามว่า ท่านจะคลานไปไหน พรรณิพกจึ่งขานว่า ข้าจะอุสาหคลานไปไหว้ท่านผู้มีบุญ แลพระอินทร์เจ้าจึ่งว่าดูกรท่าน เราฝากม้าแลเครื่องทั้งนี้ไว้แก่ท่านบัดเดี๋ยวหนึ่งเถิด พรรณิพกจึ่งว่าท่านไปอย่าช้า แลพระอินทร์เจ้าจึ่งส่งม้าแลเครื่องทั้งนั้นไว้ให้แล้ว จึ่งสั่งว่าถ้าเรานานมาแลของทั้งนี้เปนของท่านเถิด ครั้นสั่งแล้วพระอินทร์เจ้าก็ไปจากที่นั้น พรรณิพกจึ่งคิดว่าบุรุษผู้นี้

TUDC

22/04/2563

เอาม้าแลเครื่องทั้งนี้มาฝากเราไว้ จะมีอันใดบ้าง จึงแลดูเห็นขวดน้ำมันยาทิพย์ จึงเอามาทาที่คอคอก็เหยียดออกตรงเช่นอันดี แลจึงทาทั้งตัวก็ระงับดับหายโทษสิ้นทั้งตัวก็งามดังทอง จึงคิดใจใหญ่ว่าชะรอยตนนี้เปนผู้มีบุญเที่ยงแท้ จึงเปลื้องผ้าเก่าที่ตนนุ่งห่มไปนั้นเสีย จึงทรงเครื่องทิพย์แลมงกุฎพระขรรค์งามดุจดังเทวดา แลพระยาโคตมเทวราชรำพึงว่า ถ้าผู้มีบุญมาในแผ่นดินจะต่อด้วยกัน ถ้ามาในอากาศจะเอาตัวหนีไปอื่น ครั้นพรรณิพกทรงม้าแก้วม้าก็พาเหาะไปในอากาศเวหา ครั้นพระยาโคตมเทวราช แลเห็นผู้มีบุญเหาะมาในอากาศ ก็สดุ้งตกใจกลัวจึงภานางอรรคมเหษีแลบุตรี ทั้งเสนาอำมาตย์ไพร่พลโยธา พลช้างม้าออกจากพระนครในวันนั้นทั้งแปดทิศ ไปข้างปราจิณทิศได้ ๑๕ วันแล้วแสวงหาที่จะตั้งเมือง แลพระอินทราเจ้าจึงเอาพรรณิพกอันงามนั้น ตั้งเปนพระยาได้ชื่อว่าพระยาแกรก ยกนางอันเปนเผ่าพันธุของพระยาโคตมเทวราชให้เปนนางอรรคมเหษี แลกอจุลศักราช ๑๐๐๐ พระอินทร์เจ้าเปนประธาน ให้ลบศักราชในเมืองนั้นแลมีลูกหลานสืบ ๆ กันมา ถอยจากตระกูลกระษัตริย์แต่นั้นมา แลพระยาโคตมเทวราช เสด็จมาถึงบ้านโกณฑัญญคาม พราหมณ์ชื่อโกณฑัญญพราหมณ์ เปนใหญ่กว่าพราหมณ์ทั้งหลายได้ ๙๐๐ ครั้นเห็นพระยาแต่ไกล

DDC 22/04/2563

โกณฑัญญพราหมณ์ทั้งหลาย ก็ไปต้อนรับพระมหากระษัตริย์ ๆ จึงมีพระราชโองการตรัสถามว่า ดูราชีพ่อพราหมณ์ทั้งหลาย บ้านท่านนี้ชื่อใดชีพ่อพราหมณ์ทูลว่า บ้านนี้ชื่อโกณฑัญญคาม แต่ตูข้าเปนชีพ่อพราหมณ์ได้ ๕๐๐ คน จึงมีพระราชโองการว่า เราจะสร้างเมืองในสถานที่นี้ ท่านทั้งหลายจะยินดีฤๅไม่ พราหมณ์ทั้งหลายก็ยินดีด้วยกันทั้งสิ้น พระเจ้าโคตมเทวราช จึงถามพราหมณ์แลเศรษฐีทั้งหลายว่า บ้านนี้เปนโบราณมาฤๅสร้างขึ้นใหม่ เศรษฐีทูลว่าบ้านนี้เปนบ้านโบราณมาได้สองชั่วสามชั่วผู้เฒ่าผู้แก่ พระพุทธเจ้าก็ได้เสด็จเข้ามาบิณฑบาตในบ้านนี้ พระยาได้ฟังดังนั้นยินดี ให้เสนาอำมาตย์ทั้งพลับพลาทอง แล้วให้ชีพ่อพราหมณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ กับเศรษฐีประชุมพร้อมกัน จึงให้ชีพ่อพราหมณ์ทั้งพิธีกินบวชสิ้น แลรำเชนงเจ็ดวันแล้วสระเกล้าขึ้นโล้อำพวาย ถวายแก่พระอิศวรพระนารายน์ แล้วไปเลียยที่จะตั้งพระราชวัง ให้พราหมณ์ป่าวเทวดาเป่าสังข์ทั้งสามรอบ แลปักไม้แลเส้นสรวงให้พราหมณ์เสียฤรไร แลจ่ายน่าที่ไว้ อำมาตย์เสนาแลคนทั้งหลาย ขุดคูแลพูนกำแพงถึงเจ็ดเดือน ทั้งพระราชวังแลเมือง ทั้งบ้านเศรษฐีแลบ้านพราหมณ์ เข้าอยู่ในเมืองสิ้น ไพร่พลอยู่นอกสามชั้นรอบเมือง พระเจ้าโคตมเทวราช ก็เอาบ้านพราหมณ์เปนเมือง

TUDC 21/04/2563

แลโกณฑัญญพราหมณ์มีบริวาร ๕๐๐ โกณฑัญญเศรษฐี มีบริวาร ๕๐๐ สมเด็จพระเจ้าโคตมเทวราช เสด็จอยู่ สำราญเปนศุข พุทธสาศนาได้ ๑๖๐๐ ปี จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งอำมาตย์ผู้หนึ่ง ว่าท่านจงเคารพผู้เฒ่าผู้แก่ทั้งหลาย แลอำมาตย์นั้นหูหนักไม่ได้ยินถนัด ได้ยินไปว่าพระมหากระษัตริย์สั่ง ว่าท่านทั้งหลายสร้างพลาโองทุกคน ๆ เถิด เสนาบดีจึงทูลว่า พระองค์เจ้าสั่งให้ตูข้าพเจ้าสร้างพลาโองทุกคน พระองค์เจ้าจะต้องพระราชประสงค์อันใด จึงมีพระราชโองการ ว่าเราสั่งให้ท่านทั้งหลาย เคารพผู้เฒ่าผู้แก่สั่งสอนเท่านั้น สิว่าให้สร้างพลาโองเล่า แลมีพระโองการตรัสห้าม มิให้เอาเช่นอำมาตย์แต่นั้นมา แลพระยาโคตมเทวราช มีพระราชบุตรองค์หนึ่ง ชื่อเจ้ากาญจนกุมาร เช่นพระยาแทนพระบิดา นานมาจึงชื่อเจ้าไวยยักษา ครั้นใหญ่มาชื่อเจ้าโคตะบอง ไปสร้างเมืองพิจิตร จึงมีชื่อพระยาโคตะบอง เจ้าไวยยักษาไปสร้างเมืองพิไชย จึงได้ชื่อพระยามือเหล็ก แลในเมืองพระยาแกรกมาอยู่ ครั้นสิ้นบุญพระยาแกรกแล้ว ก็ออยลงมาถึงสามชั่วพระยาแล้ว จึงแต่ผู้ศฤงอันเลิศดวงจุด แลเศรษฐีทั้งสอง คือโชฎกเศรษฐี แลกาลเศรษฐี ๆ ทั้งสองคนนี้ คิดถ่านด้วยกันแล้วจึงเอาเจ้าอู่ทอง ลูกโชฎกเศรษฐี ประสมด้วยกันกับพระราชบิดา ให้ครองเมืองนั้นได้เจ็ดปี ห่าลงเมือง

โคกระบือช้างม้าตาย แลคนทั้งหลายก็ตายพิบัติหนัก
หนา อำมาตย์จึงทูลแก่ท้าวอู่ทอง ว่าไพร่พลเมืองตาย
เปนอันมาก พระองค์จึงให้ยกพลช้างม้า ออกจากพระ
นครเมืองเที่ยงคืน ว่าสถานที่ใกล้สบาย เราจะไปสร้าง
เมืองอยู่ในที่นั้น แลไปข้างฝ่ายทักษิณได้ ๑๕ วัน จึง
ถึงแม่น้ำอันหนึ่ง แลเห็นเกาะอันหนึ่งเปนปริมณฑลงาม
แลจะข้ามมิได้ จึงให้ตั้งทัพตามริมน้ำ ทั้งไพร่พลทั้ง
หลาย ตรัสสั่งอำมาตย์ให้ไปตัดเรือ จะข้ามน้ำเข้าหา
เกาะ ครั้นได้เรือแล้ว เสนาอำมาตย์ไพร่พลช้างม้า
ข้ามมาหาเกาะแล้ว จึงขุกป่าโสนเข้าไปกลางเกาะ
เห็นดาบสตนหนึ่งอยู่ในใต้ต้นไม้ พระยาก็ตรัสปราไส
ด้วยดาบส แลพระยาจึงถามว่าเจ้ามาอยู่ที่นี้ ช้านาน
แลฤๅ ๆ พึ่งจะมาอยู่ พระดาบสจึงบอกว่าเรามาอยู่ที่นี้
แต่ครั้งพระพุทธเจ้ายังทรมานมีพระชนม์อยู่ อายุเรา
ได้ ๑๕๐ ปีแล้ว แลอาจารย์เราสองคน คนหนึ่งตาย
ในเขาสรรพลิงค์ คนหนึ่งไปตายในพนมภูผาหลวง ยัง
แต่เราผู้เดียวนี้แล เมื่อพระพุทธเจ้ามาถึงนี้ เราได้
นิมนต์ให้นั่งบนตอตะเคียน อันลอยมาค้างอยู่ในที่นี้
เราก็ถวายมะขามป้อมสมอ แก่พระพุทธเจ้าฯ จึงแย้ม
พระโอษฐ พระอานนท์จึงทูลถาม พระพุทธเจ้าจึงมีพุทธ
ฎีกาแก่พระอานนท์ว่า ถานที่นี้จะเปนเมืองอันดีงาม แต่
เรามาผลโยชน์ เขาก็เรียกว่าศรีอโยทธยา พระพุทธ

TUDC 22/03/2563

เจ้ามีพระบัณฑูรไว้ดังนี้ ครั้นพระดาบศบอกแล้ว พระยายินดีนักหนา พระยาเสด็จไปเลือกดูที่จะตั้งพระราชวัง แลเรือนหลวง แลตั้งกำแพงแลค่ายคูไปรอบเมือง แลแต่งพระราชวังแล้ว แลพระองค์จึงเสด็จไปสู่เมือง กับด้วยสมมชาวแม่ แพทย์พราหมณาจารย์ทั้งหลายเข้ามาเมือง แลสมเด็จท้าวอู่ทอง เมื่อเข้าไปในเมืองวันนั้น พระดาบศยังเข้าฌานสมาบัติอยู่ใต้ต้นไม้ สถานนอกอาศรมพระดาบศ ครั้นพระยาไป พระดาบศก็ออกจากฌานในวันนั้น ครั้นณวันอาทิตย์เดือนอ้ายขึ้นหกค่ำ ปีมะโรงโทศกเพลาเช้า พระดาบศจึงเขียนรูปเมืองด้วยถ่านเพลิง ทั้งเพลิงขึ้นไปในอากาศตกลามา แลบลิ้นออกเปนทางสามแพร่ง แสดงให้เปนอุบัติเหตุว่า ผู้ใดเกิดในที่นั้นย่อมมุสาวาทความจริงน้อยไป แลพระยาอู่ทองได้ยินแล้วก็กำหนดไว้แต่ในใจ แลพระดาบศจึงบอกแก่พระยาอู่ทองว่า เราจะอยู่ด้วยบพิตรมิควรแก่เรา สถานที่นี้เปนของท่านเกิด เราจะลาท่านขึ้นไปรักษาพระพุทธบาท พระพุทธเจ้าอยู่กว่าจะสิ้นชีวิตรเรา ครั้นพระดาบศว่าแล้ว ก็เข้าฌานสมาบัติ ออกจากฌานแล้วก็ขึ้นไปที่พระพุทธบาทแล้ว ก็เข้าดิพพานในที่นั้น ท้าวอู่ทองก็ครองเมืองศรีอโยธยาเปนสุข มีพระราชบุตรสามพระองค์ ๆ หนึ่งชื่อเจ้าอ้าย องค์หนึ่งชื่อเจ้าญี่ องค์หนึ่งชื่อเจ้าสามจำเริญใหญ่มา มีรูปอันงามประ

TUDC 22/04/2563

กอบด้วยปัญญา แลท้าวพระยาทั้งหลาย ก็กลัวอานุภาพ เธอนักหนา เจ้าอ้ายไปกินเมืองนคร เจ้าน้องญี่ไปกินเมืองตะนาว เจ้าน้องสามไปกินเมืองเพ็ชร์บุรี ฯะ

๏ ฝ่ายพระเจ้าอู่ทอง มีพระราชบุตรอีกองค์หนึ่ง เมื่อจะประสูตรนั้น ท้าวอู่ทองฝันเห็นว่าดอกบัวลอยมา เธอจึ่งตรัสให้พราหมณ์มาทาย พราหมณ์จึ่งทายว่า พระองค์เจ้าจะได้บุตรเขย มาต่างเมืองข้างเหนือ พราหมณ์ได้พระราชทานรางวัลแล้ว ก็ออกมาจากพระราชวัง เจ้าพัดตาสุจะราชผู้เปนพระยาวรราช เสวยสมบัติในเมืองสัชนาไลย มีพระราชกุมารสองพระองค์ ๆ หนึ่งชื่อเจ้าธรรมไตรยโลกย์ พระองค์หนึ่งชื่อบรมไตรยโลกย์ แลสมเด็จพระเจ้าพัดตาสุจะราช ทรงพระชราภาพนักหนาแล้ว พระชนมายุได้ ๑๖๐ ปีก็ถึงทิวงคต ณวันศุกร์เดือนสิบสองขึ้นห้าค่ำปีฉลู ครั้นส่งการศพพระบิดาแล้ว อำมาตย์เสนาทั้งหลาย จึ่งราชาภิเศกเจ้าธรรมไตรยโลกย์ เปนพระยาแทนบิดาเปนช้านาน พระองค์เจ้ามาคิดในพระไทยว่า ท่านผู้ใดให้ทานเปนอันภอใจ แลรักษาศีลเปนอันมาก แลพระองค์จะใคร่ออกทรงบรรพชาให้ได้ พระองค์จึ่งออกไปจากเมืองสัชนาไลยได้สองราตรี ถึงเมืองโอทบุรีอันเปนเมืองแห่งพระญาติ แลพระยาญาติห้ามมิฟัง จึ่งออกไปกับพระยาทั้งหลาย แห่ห้อมล้อมไปยังท้ายเมืองตัดพระเกษาโกนเกล้า จึ่งพระยาญาติทั้งหลาย ก็เอา

พระเกษาใส่ผะอบทองบันจุไว้ แลพระองค์เจ้าก็อุปสมบท พระอุบาลีเถรเปนพระอุปัชฌาย์ พระคิริมานนท์เปนกรรมวาจา พระสมันตรเปนอนุสาวะนะ ชมนมพระสงฆ์สองร้อย ทรงผนวชณวันพุธ ดักเดือนหกขึ้นค่ำหนึ่ง เพลาเช้าก็งามนักหนา ประดุจดังภิกษุอันได้ ๖๐ พรรษา สมเด็จพระเจ้าโกรพราช ยังอำมาตย์เสนาชวนกันสร้างอารามถวายแก่พระองค์ ตามบทคาถาทั้งแปดบทดังนี้ ฯะ

๏ ปถมังโพธิปัลลังกัง ทุติยังอะนิมิสสะกัง
ตะติยังจังกะมังเสฏฐัง จะตุตถังระตะนาฆะรัง ปัญจะมังอัชชะปาลัญจะ มุจจะลินเทนะฉัฏฐะมัง สัตตะมังสิริเทวานัง อัฏฐะมังปะรินิพพุตัง ฯะ

๏ ครั้นพระเจ้าโกรพราช สร้างอารามถวายแล้ว พระองค์เจ้าตั้งเมตตาปฏิบัติกรรมฐาน แลพระสงฆ์ทั้งหลาย ให้ชื่ออาริยสงฆ์แต่นั้นมา แลพระเจ้าโกรพราช จึงให้สร้างพระเจดีย์บันจุพระเกษไว้ จึงให้ชื่อว่าวัดจุฬามุนีแต่นั้นมาถึงบัดนี้แล สมเด็จพระยาสุคันธบุรีเจ้าเมืองพิไชยเชียงใหม่ มีพระราชบุตรสองพระองค์ ๆ หนึ่งชื่อเจ้าไชยทัศกุมาร องค์หนึ่งชื่อเจ้าไชยเสนกุมาร สองพระองค์เปนพระภิกษุ ขึ้นไปเรียนพระไตรยปิฎกถึงเมืองภูกาม ได้สามพรรษาก็จบพระธรรม แล้วเจ้าจึงเรียนไตรยเพทข้างไสยสาตรได้จบบริบูรณ์ ก็กลับมาเมืองวิเทห์ รือมาเมืองหงษา แลมาอาไศรยอยู่อารามแห่งหนึ่ง

TUDC 22/04/2568

จะใคร่ลองคุณความรู้อันตนได้เรียนมา แลพี่น้องทั้งสอง ชวนกันขึ้นไปถึงบนปราสาทพระยา แล้วฉวยอุ้มเอาพระราชธิดาลงมาจากปราสาท มาถึงวัดเวลาเที่ยงคืนหา ผู้ใดจะรู้มิได้ แลพี่น้องทั้งสองยินดีนักหนา แต่อุ้มไปอุ้มมาได้สามวันแล้ว เจ้ากูก็เอาทะวะดึงยาการมาเปนกรรมฐาน ปลงปัญญาญาณว่ารูปผี ครั้นเวลากลางคืนพระเจ้าหงษาย่อมมาดูลูกสาวตน มิเห็นลูกสาวตนในกลางคืนนั้นก็คิดหลากพระไทย จึงเอาพรรผักกาดใส่ผมไว้ ครั้นพรรผักกาดตกลงก็งอกเงิงกุฎี แลพระยาจึงให้อำมาตย์ไปกุมเอาตัวเจ้ากูทั้งสององค์นั้นมา พระยาจะให้เอาไปฆ่าเสีย เจ้ากูจึงว่ามหาบพิตรอย่าเพ่อฆ่าเรา ๆ จะลองวิชาคุณอันเราเรียนมานั้นให้ท่านดูก่อน จึงให้คนตักน้ำมาใส่ขันอันใหญ่มาแล้ว เจ้ากูองค์หนึ่งเปนนกยาง องค์หนึ่งเปนปลาว่ายอยู่ในขันนั้น แลนกยางจึงคาบเอาปลากาบินไป พระยาหงษาเห็นหลากจึงให้คนตามไปดู มิได้เห็นบาตรแลจีวรในกุฎี แลเจ้ากูทั้งสองก็เข้าไปถึงเมืองเชียงใหม่แล้ว แลพระบิดามารดาก็ยินดีนักหนา แลพระยาสุคนธคีรีจะใคร่ได้เจ้าไชยทัศมาเปนพระยาแทนพระองค์ ๆ จึงให้ประจุออกจากสมณะแล้ว แต่ว่ามิพอใจผู้หญิงคนใดคนหนึ่ง แลพระเจ้าสุคนธคีรีให้หาโหรามาทายดู จึงรู้ว่าคู่พระองค์เจ้าอยู่ต่างเมือง แล

TUDC 22/04/2563

เขาก็เล่าฦๅมา ว่าลูกสาวพระยาอู่ทองมีผู้หนึ่งงามดัง นางฟ้า เจ้าไชยทัศจะใคร่ได้เปนอรรคมเหษี แลเอาเพศเปนสามเณร กับเจ้าไชยเสนผู้น้องอันเปนเจ้าพระภิกขุเปนเพื่อนกันมา ถึงศรีอยุทธยาราชธานี มาอยู่อาไศรยในวัดใกล้พระราชวัง ฟังการะสัพท์คนทั้งหลายเล่าฦๅแก่กัน ครั้นรู้กระหนักแล้วเจ้าก็ลาเพศออกจากสามเณร แล้วซ่อนกำบังกายเข้าไปในพระราชวังเข้ามิได้ จึ่งเห็นต้นพิกุลต้นหนึ่งอยู่ใกล้กำแพงวัง เจ้าจึ่งขึ้นข้ามเข้าไปได้จึ่งให้นิทราไว้มิให้ผู้ใดรู้ แลเจ้าจึ่งเข้าไปหานางได้แล้ว นางถามว่าท่านนี้เปนบุตรผู้ใด จึ่งบอกว่าเรานี้เปนบุตรพระเจ้าเชียงใหม่ พี่หาภรรยาที่ชอบใจมิได้พี่จึ่งมาหาเจ้า จะใคร่ได้เจ้าไปเปนนางอรรคมเหษี แต่เที่ยวไปหานางทุกวันจนนางทรงครรภ์แก่แล้ว สมเด็จพระเจ้าอู่ทองเห็นลูกดูหลากตา แต่มิออกปากกลัวลูกจะน้อยใจ แล้วคิดว่าพระทวารบานประตูได้ร้อยชั้นยังเข้ามาได้จะมาในที่ใด ถ้าเว้นไว้แต่ท่อน้ำ ครั้นพระองค์เจ้ารำพึงแล้ว จึ่งตรัสสั่งคนทั้งหลายให้ทำเปนลอบเหล็กดักไว้ท่อน้ำนั้น ฯะ

๏ ฝ่ายเจ้าไชยทัศ เคยประดาน้ำเข้าไปทุกวัน ๆ นั้นก็เข้าลอบเหล็กติดอยู่ช้านานก็ตายในที่นั้น ต้องคำโปราณว่าทำมิชอบเข้าลอบตายเอง พระเจ้าอู่ทองจึ่งให้คนไปดู ก็เห็นคนตายอยู่จึ่งเอารูปนั้นมาดู เห็นหลากเปน

TUDC 22/04/2563

มัณฑิตย์รูปงาม แลพระองค์จึ่งเสียดาย พระองค์คิดว่า
จะมาแต่ผู้เดียวฤๅๆว่ามีเพื่อน พระองค์จึ่งให้คนค้นหา
จึ่งได้พบน้องชายอยู่อาราม ก็ให้คมเอาตัวมาในพระ
ราชวัง จึ่งให้ถามดูรู้ว่าบุตรพระเจ้าเชียงใหม่ แลพระ
ราชเทวีอันทรงครรภ์แก่ ก็ทรงพระกันแสงให้รักสามี
ว่ากูจะเปนม่าย แลลูกจะหาพ่อมิได้ จะอายแก่ไพร่พล
ทั้งหลาย เขาจะทายประมาณครรภ์ เห็นหน้าพระเจ้า
อาวกุจดังเห็นหน้าผัวอันตาย พระเจ้าอู่ทองจึ่งให้เจ้าไชย
เสนอันเปนภิกษุนั้น ลาพระผนวชแล้วจึ่งราชาภิเศกให้เปน
พระยา แลสมเด็จพระเจ้าอู่ทองตรัสใช้คนทั้งหลาย
ให้ไปเอาคนปล้ำพนันเมืองทั้งคู่ แลรูปพระยาแกรกนั้น
มาแต่เมืองอินทปัตนคร มาไว้ในเมืองศรีอยุทธยา
พระเจ้าอู่ทองมีชนมายุได้ ๑๐๐ ปีเศษ ก็ทิวงคตณวันสุกร์
เดือนแปดขึ้นหกค่ำปีฉลูฉศก พุทธศักราชได้ ๑๖๐๐ ปี
เจ้าไชยเสนได้เปนพระยา ในเมืองศรีอยุทธยาราชธานี
ทำบุญให้ทานรักษาศีลเมตตาภาวนา ช้านานได้ ๒๗ ปี
แลพระราชกุมารจึ่งไวยอันเจริญใหญ่มา แลพระเจ้าไชย
เสนผู้เปนอาว จึ่งราชาภิเศกเจ้าสุวรรณกุมารเปนพระยา
แทนพระองค์ แล้วพระองค์เสด็จไปด้วยราชเทวีแลฝูง
นางเปนบริวาร ช้างม้าเปนอันมากถึงเมืองเชียงใหม่
พิไชย แลพระยาญาติก็ชมชื่นนักหนา แลพระเจ้า
สุคนธคีรี จึ่งราชาภิเศกเจ้าไชยเสน ให้เปนพระยาแทน

TUDC 22/04/2563

พระองค์เจ้า สมเด็จพระเจ้าสุวรรณราชา คิดถึงคุณพระบิดาอันมาแต่ไกล แลเกิดพระองค์ ๆ จึงให้ช่างทั้งหลายหล่อพระสัมริดรูปหนึ่งน่าตักสี่วา แล้วพระองค์ทำบุญให้ทานแก่เจ้ากูโยคาวจร ฉลองพระพุทธรูปอุทิศไปแก่พระบิดาแล้ว พระองค์มีพระราชบิดาสองพระองค์ องค์หนึ่งชื่อเจ้ากัลยาเทวี องค์หนึ่งชื่อเจ้าสุนันทาเทวี มีรูปอันงามดุจดังนางเทพธิดาอันมีในสวรรค์นั้นแล ฯะ

๏ จะกล่าวถึงพระเจ้าธรรมไตรโลกย์ เสวยราชสมบัติณเมืองสัชนาไลยราชธานี มีราชบุตรสามพระองค์ ๆ หนึ่งชื่อพระธรรมราชา พระองค์หนึ่งชื่อเจ้าบรมราชาธิราช พระองค์หนึ่งชื่อเจ้าราชาธิราช พระบิดาจะใคร่ให้พระธรรมราชาผู้เปนพี่เจ้าทั้งสองนั้นเปนพระยา แลพระองค์ก็รู้ว่ากระษัตริย์ลูกด้วยกันอันเนื่องกันสืบ ๆ มาแต่โบราณ พระธรรมราชาแลพระบรมราชา ต่างคนต่างสัญญากัน ยกพลโยธาแลจัดเครื่องบรรณาการไปถวาย ขอพระราชบิดาพระเจ้าสุวรรณราชณเมืองศรีอยุทธยา แลพระองค์จึงพระราชทานนางทั้งสองให้บรมไตรโลกย แลนางกัลยาเทวีได้แก่พระธรรมราชา นางสุนันทาเทวีได้แก่พระบรมราชา แลกระษัตริย์ทั้งสองได้แล้วจะคืนไปเมืองมิได้ หลงด้วยรูปทรงนางทั้งสอง แลสมเด็จพระเจ้าสุวรรณราชาผู้เปนพ่อตา จึงให้บุตรทั้งสองให้ทำกำแพงคนละครึ่ง ทั้งคอรบทบทาท้าวให้มั่นคง

TUDC 22/04/2563

อยู่เปนศุขในเรือนหลวงแห่งพระองค์เจ้า แลสมเด็จพระเจ้าสุวรรณราชา ให้ก่อพระมหาธาตุสวมไม้ตะเคียนที่พระพุทธเจ้านั่งแลสร้างอารามอโยสถ ที่พระธรรมศาลาพระพุทธรูปพระปฏิมากุฎีสถานให้เปนทาน แล้วพระองค์เจ้ารักษาศีลเมตตาภาวนา พระชนมายุได้ ๙๘ ปี พระองค์ทิวงคตณวันพุฒเดือนหกแรมหกค่ำปีฉลูฉศก แลกระษัตริย์ทั้งสองพี่น้องคิดอ่านด้วยกัน ทำสการศพพระองค์แล้ว อำมาตย์ทั้งหลายจึงราชาภิเศก เจ้าธรรมราชาให้เปนพระยา จำเดิมแต่นั้นมาพระเจ้ากรุงจีนรู้ข่าวว่าพระเจ้าหลานได้เสวยราชสมบัติณเมืองศรีอยุทธยา พระองค์ให้แต่งจีนคนหนึ่งมีกำลัง จะให้เข้าไปปล้ำพนันเมืองจึงให้จีนใช้สำเภาเข้ามาสู้ด้วยไทย สู้ไทยมิได้แลแพ้แล้วก็หนีไป แลภายน่าไปครั้นสิ้นบุญพระเจ้าธรรมราชาผู้พี่แล้ว อำมาตย์เสนาจึงราชาภิเศกพระบรมราชาเสวยราชสมบัติ ณเมืองศรีอยุทธยาราชธานี แลอรรคมเหษีชื่อนางสุนันทาเทวี มีครรภ์พระราชบุตรคนหนึ่ง ครั้นถ้วนทศมาศจะประสูตรวันนั้น ก็เปนอันมืดมนอนธการแลจีนจามพราหมณ์ นักเทศคุลาผ่รั่งอังกฤษยี่ปุ่นวิลันดาก็แต่งสำเภาเข้ามาคาขายถึงนครศรีอยุทธยา ก็ถวายเครื่องราชบรรณาการ แก่สมเด็จพระเจ้าบรมราชา ด้วยบุญญาธิการแห่งพระองค์ ๆ จึงให้พระนามแก่พระราชกุมารชื่อเจ้าวรเชษฐกุมาร ครั้นพระชนม์ได้ ๑๖ ปี สมเด็จ

TUDC 22/04/2563

พระบรมราชา มีพระไทยจะใคร่มอบสมบัติ ให้แก่เจ้าวรเชษฐกุมาร แลพระองค์จะใคร่ทรงผนวชในพระสาศนาหวังจะเอานฤพานเปนเบื้องน่า จึงมีพระโองการตรัสสั่งแก่เสนาอำมาตย์ ให้ส่งข่าวสารไปถึงพระยาญาติฝ่ายข้างเหนือข้างใต้ให้รู้ว่า พระบรมราชาจะทรงผนวชบวชเปนบวรณพสาครแล้ว ครั้นวันพุฒเดือนหกขึ้นค่ำหนึ่งปีฉลูฉศก เสด็จไปจากพระนครด้วยพระยาวรเชษฐ ทั้งพระสนมชาวแม่ทั้งหลาย แลเสนามนตรีแห่ห้อมล้อมไปเปนบริวาร ไปถึงวัดสมโณโกฎมีพระสังฆราชาเปนอุปัชฌาย์ มหาเทพเมาลีเปนกรรมวาจา มหาธรรมไตรโลกยวัดสุธาเปนอนุสาวนะ ชุมนุมพระสงฆ์เจ้า ๑๐๐ พระองค์นั่งหัตถบาศอุปสมบทเจ้าบรมราชาเปนภิกขุ แลพระสงฆ์เจ้าทั้งหลายก็จะออกบวชใหม่ โดยประมาณมากกว่า ๑๐๐ สมเด็จพระบรมราชา ค่อยเจริญเมตตาภาวนาณะวัดสมโณโกฎ แลพระมหาเทพเมาลีถวายอารามวัดสมโณโกฎแก่พระองค์เจ้าแล้ว ก็ลาขึ้นมาอยู่ในอาราม วัดป่าหลวงนอกเมืองชลอน ตราบเท่าสิ้นชนมายุพระองค์เจ้าในอารามที่นั้นแล ฯะ พงษาวดารเท่านี้ ฯะ

๏ ศักราชถ้วน ๑๐๐๐ พระร่วงเจ้าลบทีหนึ่ง แลพระยาธรรมมิกราชจะได้ลบ แลโหราพฤฒาจารย์มิได้เอาทูลบอกกล่าว ก็ล่วงพ้นมาแล้วแล อันนี้ท่านพระเจ้าโคตมหาราชแต่เมื่อยังเปนพรรณิพก ยังมิได้เปนพระยาแกรก

22/04/2563

แลพระเจ้าโคตมหาราชยังอยู่เมืองอินทปัตนคร แลพระองค์ตรัสแก่ขุนสิงหฬสาคร ให้เอาสินค้าของหลวงออกไปขาย ขุนสิงหฬสาครรับพระราชโองการแล้วก็ทูลลาจึ่งนำพานิชพ่อค้าทั้ง ๕๐๐ ลงสำเภาลำหนึ่ง แลสิ่งของเปนอันมาก ครั้นได้ฤกษดีจึ่งใช้สำเภาออกไปจากเมืองอินทปัตนคร หวังว่าจะไปบริเฉทประภังญีหน แลไปช้านานได้เจ็ดเดือนก็หลงเข้าอับอยู่ เพราะว่าหาลมมิได้ มิรู้ที่จะไปมาได้ช้านาน ๑๕ วัน อนึ่งเปนอกุศลแก่ชาวพ่อค้าทั้งหลาย แลลมอันบังเกิดขึ้นมา มิใช่ลมจะโคสลาตันหามิได้ แลเปนพยุห์พัดสายสมอขาด แลพยุห์ภาเอาสำเภาไปจากทเล แล่นตัดออกจากปากอ่าวแล้วก็ไปถึงมหาสมุทอันใหญ่ ครั้นสำเภาลำใดไปถึงที่นั้นบ่ห่อนจะกลับคืนมาได้ แลแต่ไปช้านานได้เจ็ดเดือนจึ่งเห็นเมืองกุเวรนครเปนเมืองพระกาลเจ้า ปราสาทแลกำแพงก็แล้วไปด้วยเงินทอง คนทั้งหลายแลเห็นก็ยินดีนักหนา ว่าที่นี้เรามาพบเมืองแล้ว เรามิกลัวตายเลย จึ่งจอดสำเภาเข้าแล้วต่างคนต่างขึ้นไปซื้อขายกินกลางตลาดนั้นก็ลงมาสำเภาแห่งตน แลข้าขุนสิงหฬสาครได้เห็นแม่นางคนหนึ่ง เหมือนเจ้าผู้หญิงตน แลมันก็มาบอกแก่ขุนสิงหฬสาครนั้น ว่าได้เห็นแม่นางคนหนึ่งเหมือนนายผู้หญิง ขุนสิงหฬสาครได้ยินก็ยินดี จึ่งขึ้นไปแลดูก็เห็นเมียตนไม่รู้ว่าตายหามิได้ ครั้นเห็นแม่นาง ๆ

TUDC 22/04/2563

เห็นผัวตนก็ยินดี แล้วก็ร้องไห้ร่ำไรไปมาต่อกันแล้ว แม่นางจึ่งบอกแก่ผัวตน ว่าท่านหลงมาเข้าเมืองพระกาลเจ้าแล้ว ยังเจ็ดวันน่าที่พ่อค้าทั้งหลายแลตัวท่าน ก็จะตายด้วยกันสิ้น ข้าจะบอกให้รู้เอาตัวรอดเถิด แลข้าจะเล่าเนื้อความให้ท่านฟัง แลท่านค้าของหลวง แลท่านมาจากข้านั้น ท้องข้ายังอ่อนอยู่ ท่านมาช้านานท้องข้าแก่ขึ้นได้แปดเดือนจะคลอดลูก แลพระกาลเจ้าให้อำมาตย์ไปผูกรันฟัด แลผูกคอข้ามาจากที่นั้นข้าก็ตายก็ได้มาเกิดเปนผีกินอยู่เมืองนี้ แลข้าจะบอกให้ท่านรู้แลเงินข้าใส่หีบไว้ ๒๐ ชั่ง แลทองชั่งหนึ่ง แลข้าผู้ชายเก้าคนข้าผู้หญิงสิบคน ทั้งของท่านของข้ารวมด้วยกันแลทรัพย์ทั้งนั้น เมื่อจะขาดใจข้าให้น้องสาวท่านเอาไว้ ถ้าแลท่านไปถึงบ้านท่าน ถามน้องสาวท่านเอาเถิด แลท่านทำบุญหลั่งน้ำมาถึงข้าด้วยเถิด แลข้าจะบอกท่านให้ทำเข้าตากเข้าตูใส่ถุงใส่ไถ้ ให้จงมากแล้วพันธ์เข้ากับตัว แลขึ้นไปปลายเสากะโดงคอยแลดู ถ้าแลปลายเสากะโดงฟัดไปถึงต้นหมากเดื่อ อันโอนมาริมมหาสมุททเล แลท่านจับกิ่งหมากเดื่อจงมั่น แล้วจึ่งไต่ตามกิ่งหมากเดื่อเข้าไปต้นเถิด ท่านจึ่งรอดตัวแลท่านเร่งไปเถิด พระกาลท่านร้ายนัก ครั้นเห็นท่านผู้ใดผู้นั้นก็จะตายทันใจ ถ้าผู้ใดทำสการะบูชาพระกาลเจ้าดีใจนักหนา ท่านเอยพระกาลพระกุลีเจ้าย่อมร้ายนักฟันตีเอา

TUDC 22/04/2563

ให้ได้ ถ้าผู้ใดทำรูปพระกาลพระกุลี ให้ไหว้นบนอบทำสการะบูชาจึ่งจะพ้นความตาย แลคนทั้งหลายมิทันเฒ่าทันแก่ พึ่งเอามาไว้เปนค่า ข้าท้าวบ่าวพระยาก็ดีเข็ญใจก็ดีเปนสัตว์เดียรัจฉานก็ดี ย่อมสูบเอาหัวใจแลเลือดทั้งหลายกินเปนอาหาร แลทั้งตัวก็เอามาไว้เปนบ่าวเปนค่าตามวิบาก แล้วเว้นไว้แต่บุญผู้นั้นมาก จึ่งจะเอามิได้ด้วยบุญผู้นั้นแล ข้าสั่งท่านเท่านี้ท่านจงไปเถิด แลขุนสิงหฬสาครก็ลงมาสู่สำเภาแห่งตน มิให้ผู้ใดรู้สักคน แลจึ่งทำเข้าตูเข้าตากใส่ไถ้เปนอันมากแล้วก็พันเข้ากับตัวแล้ว ก็ขึ้นใบต้นหนด้วยลมเอง จึ่งให้พานิชชักสมอขึ้นแล้ว ก็ให้บ่ายหัวสำเภาไปตามริมมหาสมุทตามคำเมียสั่ง แลลมต้องใบก็พาเอาสำเภานั้นไปเปนอันเร็ว แลปลายเสากะโดงระกึ่งหมากเดือเข้าแล้วตนก็ฉวยจับเอากึ่งหมากเดือนั้นได้ ก็โหนขึ้นอยู่ที่นั้น แลสำเภานั้นแล่นไปได้ ๗ วัน ก็ตกลงท้องมหาสมุทอันใหญ่สู่มหาอวิจี แลพานิชทั้งหลายก็ตายฉิบหายสิ้น คือตกนรกทั้งเปน แลขุนสิงหฬสาครก็ค่อยไต่ตามกึ่งหมากเดือนั้นลงมา ๗ วัน จึ่งถึงค่าคบอันใหญ่แล้ว จะลงมิได้เลย ด้วยค่าคบนั้นใหญ่ประมาณ ๑๐ วา กินแต่ลูกหมากดือเปนอาหารอยู่ช้านาน แลเห็นเชือกเขาพันต้นหมากเดือขึ้นไป จึ่งไต่ตามเครือเขามาได้ ๗ วัน จึ่งถึงคุม

TUDC

22/04/2563

ต้น จึ่งเห็นราชสีห์ยืนอยู่ในที่นั้น ก็ตกใจกลัวหนักหนา จึ่งเอาลูกหมากเดื่อทิ้งแต่เช้าไปถึงตวันเที่ยง จึ่งรู้ว่าราชสีห์ตาย จึ่งลงมาผลักให้ล้มลงแล้ว เอาดาบเถือเอาหนังราชสีห์พันเข้าแล้วก็แบกไต่ตามแนวป่าขึ้นมา แลกินแต่เข้าตากเข้าตูมาเปนช้านานได้ ๑๕ วัน จึ่งชาวด่านเขาได้ตัวเขาก็พาเอาตัวมาถึงเมืองพระยา ๆ จึ่งให้ถามแลขุนสิงหฬสาครจึ่งบอกแก่พระยาว่า พระเจ้าโคตมมหาราชเมืองอินทปัตนครให้ไปค้าสำเภา ๆ ก็อับปางเสียเหลือมาแต่ข้าผู้เดียว จึ่งได้หนังราชสีห์มาแต่ป่าพระหิมพานต์ แลพระยาจึ่งให้เลี้ยงดูแล้ว จึ่งให้เถือเอาหนังราชสีห์ไว้หน่อยหนึ่ง แล้วจึ่งส่งให้ไปแก่พระยาให้เถือเอาหนังราชสีห์ไว้ทุก ๆ เมือง กว่าจะถึงเมืองอินทปัตนั้น ยังหนังราชสีห์นั้นเท่าพรหมปูนั่งนั้นแล ครั้นถึงเมืองอินทปัตนครขุนสิงหฬสาคร จึ่งเอาหนังราชสีห์เข้าไปถวายแก่พระเจ้าโคตมราช ๆ จึ่งถามหาเหตุ แลขุนสิงหฬสาครจึ่งกราบทูลอาการทั้งปวงแก่พระมหากระษัตริย์เจ้า ๆ เห็นความจริง จึ่งให้พระราชทานเงินทองแก่ขุนสิงหฬสาครเปนอันมาก แล้วขุนสิงหฬสาครก็ทูลลามาบ้านแห่งตน แล้วจึ่งถามข้าไทยแลน้องสาวแห่งตนตามคำเมียตนสั่งมา ข้าไทยแลน้องสาวบอกเนื้อความดังนั้นให้พี่ตนฟัง ก็สมคำเมียตนที่ตายบอกมานั้นทุกประการแล ฯะ

สิ้นเรื่องพระราชพงษาวดารเหนือแต่เท่านี้

TUDC 22/04/2563

๏ แต่นี้จะกล่าวเรื่องตำนาน พระแก้วมรกฎต่อไป ตำเนินความแต่ต้นดังนี้ จะกล่าวนิทาน พระแก้วเจ้า อันประเสริฐล้ำเลิศยิ่งนักหนา ยังมีพระอรหันต์เจ้า พระองค์หนึ่ง ทรงนามชื่อว่าพระนาคเสน อันจบด้วย ไตรปิกฎ แลมีปัญญาอันฉลาดฦกล้ำ แลรู้โจทนา แก้ปฤษนาปัณหาทั้งปวง ซึ่งพระอรหันต์เจ้าองค์นั้น เธอเปนอาจาริย์ แก่พระยามิลินทราชมหากระษัตริย์นั้น แล เดิมเมื่อพระศรีสากยมุนีโคดมบรมพุทธครูเจ้า พระองค์ได้เสด็จดับขันธ์เข้าสู่เมืองแก้ว กล่าวคืออมตะ มหานฤพานไปแล้ววันนั้น ครั้นอยู่มานานได้ห้าร้อย พระวัสสา ยังมีพระอรหันต์เจ้าพระองค์หนึ่ง มีนาม ปรากฎชื่อว่าพระมหานาคเสน เปนสิศย์แห่งพระมหาธรรม รักขิตเถร อยู่ในอโศกการามอันมีในปาตลีบุตร มหานครแล ครั้นพระมหาธรรมรักขิตเถรเจ้านิพพาน ไปแล้ว อยู่มาข้างหลังพระมหานาคเสนองค์เปนสิศย์เธอ จึ่งพิจารณาเห็นโดยปัญญาแห่งเธอว่า ควรเราจะสร้าง พระพุทธรูปเจ้าไว้ให้เปนที่นมัศการแก่มนุศย์ แล เทพาไปข้างน่านั้นควรแล แต่ว่าเราจะสร้างด้วยเงิน แลคำให้มั่นคง ถึงห้าพันพระวัสสานั้นหาได้ไม่ ด้วยคนทั้งปวงเขามีโลภะโทสะโมหะมาก กลัวแต่ เขาจะทำให้พระพุทธรูปเจ้า ฉิบหายยับเยินเสียแต่ ข้างน่านั้นแล ควรเราจะสร้างพระพุทธรูปเจ้า ด้วย

แก้วลูกประเสริฐ อย่าให้พวกคนบาปทั้งปวง ทำอันตรายให้ฉิบหายได้ แต่ข้างน่านั้นจึ่งควรแล แต่ว่าเราจะได้แก้วอันสมควร จะสร้างพระพุทธรูปเจ้าแต่ที่ไหน ครั้นพระมหานาคเสนคิดวิตกดังนี้แล้ว เมื่อนั้นบันสมเด็จอมรินทราธิราชบพิตร พระองค์จึ่งคิดเห็นอัทยาไศรย แห่งพระมหานาคเสนเถรเจ้า อันมีความปราถนาจะใคร่สร้างพระพุทธรูปเจ้า ด้วยแก้วดังนั้นแล้ว จึ่งสมเด็จบพิตรพระองค์ จึ่งเสด็จลงมาจากสวรรค์กับด้วยพระวิศณุกรรมเทพบุตรนั้นแล้ว พระองค์จึ่งเข้าไปไหว้พระมหานาคเสนเจ้าว่า ข้าแต่พระผู้เปนเจ้า บัดนี้พระผู้เปนเจ้ามีความปราถนา จะใคร่สร้างพระพุทธรูปเจ้า ด้วยแก้วลูกประเสริฐ จะให้เปนที่นมัศการบูชาแก่มนุศย์แลเทพทั้งปวงนั้นแล แต่นั้นบันพระมหานาคเสนเจ้า จึ่งรับขานกับพระอินทราว่าเออเราก็มีความปราถนา อยากจะใคร่สร้างยังพระพุทธรูปเจ้าด้วยแก้วลูกประเสริฐนั้นจริงแล แต่นั้นบันโกสินท์อมรินทราธิราชบพิตรพระองค์ จึ่งไหว้พระมหานาคเสนเจ้าต่อไปว่า ข้าแต่พระผู้เปนเจ้า ถ้าแลพระผู้เปนเจ้ามีความปราถนาจะใคร่สร้าง พระพุทธรูปเจ้าด้วยแก้วลูกประเสริฐจริงแท้ ข้าจะช่วยสงเคราะห์ให้แล้วโดยสมความปราถนา ข้าจะใช้ให้วิศณุกรรมเทพบุตรไป เอาแก้วอันมีในเขาเวมูลลาบรรพต มาถวายแก่พระผู้เปนเจ้าแล

SUDA 22/04/2563

ครั้นสมเด็จพระอินทรา ไหว้พระมหานาคเสนเท่านั้นแล้ว พระอินท์จึงตรัสต่อพระวิศณุกรรมเทพบุตรว่า ดูก่อนเจ้าวิศณุกรรมเจ้าจงไปนำเอามายังแก้วลูกประเสริฐ อันมีอยู่ในเขาเวมูลลาบรรพตนั้นมาโดยเร็วเถิด เราจะเอามาถวายแก่พระนาคเสนเจ้าท่านจะสร้างเปนพระพุทธรูปไว้ ให้เปนที่นมัศการบูชาแก่มนุศย์แลเทพาไปข้างน่าแล ฯะ

๏ เมื่อนั้นบันพระวิศณุกรรมเทพบุตร กราบทูลสมเด็จอมรินทราธิราชเจ้า ว่าข้าแต่พระอินทร์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ให้ข้าพเจ้าไปเอาแก้วลูกประเสริฐ ในเขาเวมูลลาบรรพตนั้น ซึ่งพวกกุมภัณฑ์คนธัพยักษ์อารักข์เทพยดาทั้งปวง ที่เขาอยู่รักษาแก้วไว้นั้นก็มีมากนักหนา จะให้แต่ข้าพเจ้าไปคนเดียวนั้นเห็นเขาจะไม่ให้ ข้าพเจ้าขอเชิญองค์สมเด็จพระอินทราเจ้า จงเสด็จไปด้วยข้าพเจ้าเถิด ซึ่งพวกกุมภัณฑ์คนธัพยักข์ทั้งปวง ครั้นเขาได้เห็น องค์สมเด็จพระอินทราเจ้าแล้ว เขาก็จะให้แก้วลูกประเสริฐ ถวายแก่สมเด็จพระราชบพิตรเจ้าแล ฯะ

๏ เมื่อนั้นบันสมเด็จพระอินทรา ครั้นพระองค์ได้ทรงฟังยังถ้อยคำ แห่งพระวิศณุกรรมเทพบุตรกราบทูลนั้นแล้ว พระองค์ก็เสด็จไปสู่เขาเวมูลลาบรรพต พร้อมกับพระวิศณุกรรมเทพบุตรนั้นแล ครั้นถึงแล้วพระองค์ก็เห็นคนธัพกุมภัณฑ์ทั้งปวง อยู่ในเขาเวมูลลาบรรพตเปนอันมาก พระอินท์จึงทรงตรัสแก่พวกกุมภัณฑ์คนธัพ

TUDC 22/04/2563

ยักษ์ทั้งปวง ว่า ดูก่อนท่านทั้งหลายทั้งปวง เราเข้ามาสู่เขาเวมูลลาบรรพตบัดนี้ ด้วยเราจะมาขอเอาแก้วลูกประเสริฐไปถวายแก่พระมหานาคเสนเจ้า ด้วยท่านมีความปรารถนาจะสร้างแปลงเปนพระพุทธรูปเจ้าแล ท่านทั้งปวงจงให้แก้วลูกประเสริฐแก่เราเถิด ฯะ

๏ เมื่อนั้นบันกุมภัณฑ์คนธัพยักษ์ทั้งปวง จึงกราบทูลสมเด็จพระอินทราว่า ข้าแต่พระองค์เจ้า ซึ่งแก้วลูกประเสริฐอันข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงรักษาไว้นี้ มิใช่เปนแก้วสิ่งใดสิ่งอื่นเลย แม่นแก้วมณีโชตอันเปนของพระบรมจักรพัติราชาธิราชเจ้า มีแก้วทั้งหลายพันลูกเปนบริวารล้อมอยู่ ครั้นข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวง จะถวายแก้วลูกนี้แก่องค์สมเด็จมหาราชเจ้านั้น ครั้นบรมจักรพัติราชาธิราชเจ้าเกิดมาแต่ข้างน่านั้น ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงก็หาแก้วลูกประเสริฐจะถวายท่านมิได้เสีย อนึ่งซึ่งแก้วมณีโชตลูกนี้ ก็มีอิทธิเลิศมหิทธิศักดานุภาพนักหนา ถ้าสำแดงฤทธิ์เสด็จที่ใดดังนั้น คนทั้งปวงก็จะมีความสงไสยว่า พระยาจักรพัติราชาธิราชเจ้าตนประเสริฐเกิดมาในที่นั้น ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงก็มีอาจที่จะถวายแก้วมณีโชตลูกนี้แก่องค์สมเด็จมหาราชเจ้าได้แล แต่ว่าข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวง จะขอถวายแก้วมรกฎลูกหนึ่งมีรัศมีอันเขียวงามบริสุทธิ์ แก่องค์สมเด็จมหาราชเจ้าแล ซึ่งมณีโชตลูกนั้น ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงยังถวายไม่ได้

CMUDC 22/04/2568

ขอ องค์สมเด็จมหา ราชเจ้า จงเอา แก้ว มรกฎลูกนี้ เพื่อ ถวายแก่พระมหานาคเสนเจ้าเถิด ซึ่งแก้วมรกฎลูกนี้ มีแก้วลูกประเสริฐเปนบริวาร พันลูกล้อมเปนบริวารอยู่ ถัดกำแพงอันล้อมแก้วมณีโชตลูกนั้นแล ฯะ

๏ เมื่อนั้นบันสมเด็จอมรินทราธิราช ครั้นพระองค์ได้ทรงฟังยังถ้อยคำพวกกุมภัณฑ์คนธัพยักข์ทั้งปวง หาก กราบทูลนั้นแล้ว พระองค์ก็ภาเอาพระวิศณุกรรม เสด็จเข้าไปสู่ที่มีแก้วมรกฎนั้นแล พระองค์ก็ถือเอายังแก้วมรกฎลูกประเสริฐ ครั้นได้แล้ว พระองค์ก็ภาเอาพระวิศณุกรรมเทพบุตร เสด็จรีบมาจากเขาเวมลลาบรรพต ครั้นถึงอโศกการามแล้ว พระองค์ก็เอาแก้วมรกฎลูกนั้นเข้าไปถวายแก่พระมหานาคเสนเจ้าแล้ว พระองค์ก็กราบลาพระมหานาคเสนเจ้าแล้ว ก็เสด็จคืนเมือสู่เมืองสวรรค์ อันเปนที่อยู่ของพระองค์นั้นแล อยู่มาแต่นั้นบันพระมหานาคเสนเจ้า ครั้นท่านได้แก้วมรกฎลูกนั้นแล้ว ก็มีความยินดีเปนที่สุด แล้วท่านจึงลำภุกนึกในใจว่า เราจะได้บุทคลผู้ใดมีปัญญาอันฉลาด อาจมาสร้างแปลงยังพระพุทธรูปเจ้าด้วยแก้วมรกฎลูกนี้ ให้สำเร็จดังความปรารถนาของเรานี้เล่า ครั้นพระมหานาคเสนเจ้านึกในน้ำพระไทยดังนี้แล้ว ฯะ

๏ เมื่อนั้นพระวิศณุกรรมเทพบุตร ก็ฉลาดรู้อัทยาไศรยน้ำใจแห่งพระมหานาคเสนเจ้าแล้ว พระวิศณุกรรมจึงจำแลง

TUDC 22/04/2563

แปลงกาย เปน มนุศย์ คน หนึ่ง เข้า มาไหว้ พระมหา นาค เสน เจ้าแล้ว ว่าข้า แต่ พระ ผู้ เปนเจ้า ข้านี้ ก็ ฉลาด เคย สร้าง แปลง พระพุทธ รูป เจ้า แล ถ้า และ พระ ผู้ เปน เจ้า มี ความ ปราถนา จะ ใคร่ สร้าง พระพุทธ รูป เจ้า ด้วย แก้ว มร กฎ ลูกนี้ ข้า ก็ จะ สร้าง แปลง ให้ สำเร็จ ความ ปราถนา พระ ผู้ เปนเจ้า เถิด ฯะ

๑ เมื่อ นั้น บันพระ มหา นาคเสน เจ้า ครั้น ได้ ฟัง ยัง ถ้อย คำ พระวิศณุกรรม เทพ บุตร อันจำ แลง แปลง เปน มนุศย์ เข้า มา บอก แก่ ตน นั้น แล้ว ท่าน ก็ มี น้ำ ใจ ยินดี เปน ที่ สุด ท่าน จึ่ง พูด กับ บุรุษ คน นั้น ว่า ถ้า ท่าน เคย ฉลาด สร้าง แปลง อย่าง นั้น ท่าน จง สร้าง แปลง ยัง พระพุทธ รูป เจ้าด้วย แก้ว มรกฎ ลูก นี้ ให้ เปน ที่ นมัศการ แก่ มนุศย์ แล เทพบุตร ทั้ง ปวง เถิด ฯะ

๑ เมื่อ นั้น จึ่ง พระ วิศณุกรรม เทพบุตร อัน จำ แลง แปลง เปน บุรุษ นั้น ครั้นได้ ความ พระ มหา นาค เสน บอก ตน เท่า นั้น แล้ว ท่าน ก็ สร้าง แปลง ยัง พระ พุทธ รูป เจ้าด้วย แก้ว มรกฎ ลูก นั้น นานได้ ๗ วัน จึ่ง สำเร็จ การ แล้ว พระ วิศณุกรรมเทพบุตร จึ่ง นิมิตร เปน มหา วิหาร อัน ใหญ่แล้ว ให้ ประ ดับ ไป ด้วย เครื่อง ประ ดับ ทั้ง ปวง ต่าง ๆ มีแก้ว เปน ประ ธาน ให้ทั่ว ไป ใน อโศกกา รามที่ นั้น แล้ว จึ่ง ตั้ง ไว้ ยัง พระ แก้ว เหนือ แท่น รัตน บัล ลังก์ การ อัน ประเสริฐ ใน ท่าม กลาง พระ มหา วิหาร ที่ นั้น แล้ว จึ่ง พระ วิศณุกรรม เทพบุตร ก็ เสด็จ

ขึ้นไปสู่สวรรค์เทวโลกย์อันเปนที่อยู่แห่งตนนั้นแล ฯะ

๏ เมื่อนั้นบันพระยาอินท์พระยาพรหม แลเทพยุดานาคครุฑมนุษย์กุมภัณฑ์ทั้งปวง ครั้นได้รู้ว่าพระวิศณุกรรมเทพบุตรได้สร้างแปลงยังพระแก้วเจ้า ให้แก่พระมหานาคเสนเจ้าแล้ว ก็มีความชื่นชมโสมนัศทุกตนทุกพระองค์แล้วจึงนำมายังสิ่งของอันควรบูชาทั้งปวง มีดอกไม้แลธูปเทียนเปนประธาน แล้วก็พากันเข้ามาถวายนมัสการบูชาพระแก้วเจ้าเปนอันมากนัก แม้นว่าพระอรหันตาสาวกเจ้าทั้งปวงได้ร้อยโกฏิพระองค์อันอยู่ในชมภูทวีปทั้ง ๔ ทิศ ๘ ทิศ มีพระมหานาคเสนเปนประธาน ก็พร้อมกันเข้ามานมัสการพระแก้วเจ้าทั้งสิ้น แม้นท้าวพระยามหากระษัตริย์ แลเสนาอำมาตย์ราชมนตรีทั้งปวงอันอยู่แต่ประเทศราชทั้ง ๔ ทิศ ๘ ทิศ ก็พากันเข้ามาถวายนมัสการบูชาพระแก้วเจ้าทั้งสิ้น ซึ่งพระแก้วเจ้าองค์นั้นอันหาจิตรวิญญาณมิได้ ก็กระทำปาฏิหารเปล่งออกยังฉะพรรณรังษีมากนักหนาหาที่จะเปรียบมิได้ ฯะ

๏ เมื่อนั้นพระยาอินท์พระยาพรหม กับทั้งหมู่เทพยดานาคครุฑกุมภัณฑ์ทั้งปวง แลพระอรหันต์เจ้าทั้งปวง ครั้นได้เห็นยังอัศจรรย์นั้นแล้ว ก็มีน้ำใจยินดีซึ่งอานุภาพพระแก้วเจ้านั้นเปนที่สุด ก็พร้อมกันไปส้องสาธุการมากนักหนา แล้วก็สมเสพด้วยเสียงดุริยดนตรีทิพย์

TUDC 22/04/2563

ต่าง ๆ นั้นแล ฯะ

๏ เมื่อนั้นซึ่งพระมหานาคเสนเจ้า จึงนำเอามายังพระบรมธาตุเจ้า ๗ พระองค์อันงามบริสุทธิ์ แลมณีพรรณรังษีต่าง ๆ กันอันพระยาอินท์พระยาพรหม แลเทพยุดาทั้งปวงหากรักษาไว้นั้นมาแล้ว ท่านจึงให้ตั้งไว้ยังพานเงิน ๗ ลูกซ้อนกันขึ้นแล้ว จึงตั้งไว้ยังสุวรรณพานทอง ๗ ลูกซ้อนกันขึ้นแล้วเล่าตั้งยังพานแก้ว ๗ ลูกซ้อนกันขึ้นบนพานเงินพานทองนั้นแล้ว จึงเชิญพระบรมธาตุเจ้า ๗ พระองค์นั้นใส่ในผะอบแก้วลูกหนึ่ง อันวิจิตรงามมากนักด้วยฤทธิ์แห่งตน แล้วจึงยกผะอบแก้วขึ้นประดิษฐานไว้บนพานเงินพานทองพานแก้วนั้นแล้ว ฯะ

๏ เมื่อนั้นซึ่งพระอรหันต์เจ้าทั้งปวง มีพระมหานาคเสนเจ้าเปนประธาน กับพระยาอินท์พระยาพรหม แลหมู่เทพยุดาแลคนทั้งปวง ก็มีความชื่นชมโสมนัศหาที่สุดมิได้ ก็พร้อมกันถวายนมัสการบูชาด้วยสุคนธรศทั้งปวงมีดอกไม้เปนประธาน แล้วก็พร้อมกันสรรเสริญยกยอคุณพระแก้วเจ้านั้นเปนที่สุด ซึ่งเทพยุดาเจ้าทั้งปวง ก็หว่านลงยังดอกไม้ทิพย์ถวายบูชาแล้ว ก็สรงยังพระบรมชินธาตุเจ้า ๗ พระองค์ ด้วยน้ำสุคนธรศอันหอมนักในผะอบแก้วนั้นแล้ว ซึ่งพระบรมธาตุเจ้า ๗ พระองค์นั้น ก็กระทำปาฏิหารเปล่งพระรัศมี ๖ ประการ ให้รุ่งเรืองสว่างไปทั่วทิศทั้ง ๔ ทิศทั้ง ๘ แล้วก็ให้รุ่งขึ้นทั่วพื้นอากาศเวหา

TUDC 22/04/2563

ทั้งมวญ นั้นแล ฯะ

๏ เมื่อนั้นพระมหานาคเสนเจ้า จึงตั้งสัจจาธิฐาน ขออาราธนาเชิญพระบรมธาตุเจ้า ๗ พระองค์นั้นให้เสด็จเข้าไปในพระองค์พระแก้วเจ้านั้นแล ฯะ

๏ เมื่อนั้นพระบรมธาตุเจ้า ๗ พระองค์นั้น ซึ่งพระองค์หนึ่งก็เสด็จเข้าในพระโมลี พระองค์หนึ่งก็เสด็จเข้าในพระภักตร์ พระองค์หนึ่งก็เสด็จเข้าในพระหัถกำขวา พระองค์หนึ่งก็เสด็จเข้าในพระหัถกำซ้าย พระองค์หนึ่งก็เสด็จเข้าในเข่ากำขวา พระองค์หนึ่งก็เสด็จเข้าในเข่ากำซ้าย พระองค์หนึ่งก็เสด็จเข้าในพระชงฆ์แห่งพระแก้วเจ้าสิ้นทั้ง ๗ พระองค์นั้นแล้ว ฯะ

๏ เมื่อนั้นพระแก้วเจ้า ก็ทำปาฏิหารยกขึ้นยังผ้าพระบาทกำขวา ดุจดังจะเสด็จลงจากแท่นบัลลังการนั้น ฯะ

๏ เมื่อนั้นพระอินท์พระพรหมเทพยุดา แลคนทั้งปวงเห็นเปนน่าอัศจรรย์นักหนา ก็ร้องป่าวกันให้ส่องสาธุการเปนอันมาก แล้วก็ถวายบูชาด้วยแก้ว แลเงินคำผ้าผ่อนเครื่องอาบอบแก่พระแก้วเจ้าเปนอันมากนั้นแล ฯะ

๏ เมื่อนั้นพระมหานาคเสนเจ้า ครั้นท่านได้เห็นอัศจรรย์อันนั้นแล้ว ท่านจึงเล็งด้วยอรหัตมัคญาณไปแต่ข้างน่านั้น ท่านจึงเห็นว่าพระแก้วเจ้านี้ จะไม่ได้อยู่ในเมืองปาตลิบุตเปนมั่นคง ท่านจึงทำนายไว้ว่าดูก่อนท่านทั้งปวง ซึ่งพระแก้วเจ้าของเราองค์นี้ มิใช่จะอยู่เมือง

TUDC 22/4/2563

ปาตลีบุตที่นี้เปนมั่นคงเลย ท่านยังจะเสด็จไปโปรดสัตว์ในประเทศ ๕ แห่ง คือลังกาทวีปเปนกำโพชวิไสยแห่งหนึ่ง ศรีอยุทธยาวิไสยแห่งหนึ่ง โยนกวิไสยแห่งหนึ่ง สุวรรณภูมวิไสยแห่งหนึ่ง ปมหลวิไสยแห่งหนึ่ง เข้ากันเปน ๕ แห่งนี้แล ครั้นพระมหานาคเสนเจ้าทำนายไว้ดังนี้แล้ว ซึ่งคนทั้งปวงอันได้นมัสการบูชาพระแก้ว ก็ตั้งอยู่ชั่วแดนอายุแห่งตน ครั้นจุติจากมนุษย์โลกย์แล้วก็เมื่อเกิดในสวรรค์เทวโลกย์สิ้นทุกคนนั้นแล ซึ่งพระมหานาคเสนเจ้าอันประกอบด้วยสีลาทิคุณบริสุทธิ์ แลปรากฏในพระสาศนาสัพพัญญูพุทธเจ้าแห่งเรานี้ เหมือนอย่างพระสุริยอาทิตย์อันปรากฏในนภากาศเวหา แลยกยอพระพุทธสาศนาให้รุ่งเรืองงามต่อถึงห้าพันพระวัสสา ท่านจึงสร้างพระแก้วเจ้าพระองค์นี้ไว้ ให้เปนที่นมัสการบูชาแก่เทพยดาแลคนทั้งปวง ครั้นท่านตั้งอยู่ตามเขตรอายุของท่านนั้นอันมีสังโยชนธรรมหากสิ้นแล้ว ท่านก็ถึงแก่พระนิพพานธาตุ มีวิบากขันธ์แลกรรมมัชชะรูปในอันนั้นแล อยู่มาแต่นั้นไปข้างน่า ซึ่งชาวเมืองปาตลีบุตทั้งปวง มีพระมหากระษัตริย์ แลเสนาอำมาตย์ราชมนตรีเศรษฐีพราหมณ์เปนประธาน ก็พร้อมกันประฏิบัติรักษาบูชาพระแก้วเจ้าสืบ ๆ มานานได้ ๓๐๐ ปี ตั้งแรกแต่พระพุทธเจ้า เสด็จเข้าสู่พระมหานครนฤพานไปแล้วนั้นมาผสมเข้า ๓๐๐ ปีนั้น พระพุทธสาศนาครบ ๕๐๐ พระวัสสาจึงมาถึงพระมหากระษัตริย์

THDC 22/04/2563

เจ้าพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามชื่อว่าพระเจ้าตะกะละ เปนหลานแห่งพระมหากระษัตริย์องค์หนึ่ง ทรงพระนามชื่อว่าพระเจ้าบนคะละราชาธิราช ท่านก็ได้ครองราชสมบัติเปนกระษัตริย์ในเมืองปาตลิบุตที่นั้น ท่านก็ประฏิบัติรักษาพระแก้วเจ้าองค์นั้นต่อไป ท่านจึงมีพระราชโอรสองค์หนึ่ง ทรงนามชื่อว่าสิริกิตติกุมาร ครั้นพระเจ้าตะกะละอันเปนพระราชบิดาได้ถึงแก่กรรมไปแล้วนั้น ซึ่งเจ้าสิริกิตติราชกุมารอันเปนพระราชโอรส ก็ได้ครองราชสมบัติเปนกระษัตริย์ในเมืองปาตลิบุตที่นั้นสืบแทนพระราชบิดาแห่งตนแล้ว ก็ประฏิบัติรักษาพระแก้วเจ้าต่อไปนั้นแล แต่นั้นการศึกสงครามก็เกิดมีในเมืองปาตลิบุตที่นั้นมากนัก คนทั้งปวงก็รบพุ่งกันฉิบหายล้มตายมาก แต่นั้นซึ่งคนทั้งปวงพวกเขาอยู่ประฏิบัติรักษาพระแก้วเจ้านั้น เขาเห็นเหตุจะไม่ดีกลัวพระแก้วเจ้าจะฉิบหายเสีย เขาจึงเชิญเอาพระแก้วขึ้นสู่สำเภาลำหนึ่ง พร้อมกับด้วยพระปิฎกธรรมเจ้ากับสิ่งของอันคนทั้งปวงบูชาพระแก้วเจ้านั้น ขึ้นสู่สำเภาลำนั้นแล้ว เขาก็พาหนีไปสู่กำโพชวิไสย คือว่าลังกาทวีป ครั้นพระแก้วเจ้าเข้าไปอยู่ในลังกาทวีปนานได้ ๒๐๐ ปีแล้ว แรกแต่สมเด็จพระบรมโลกนารถ เสด็จเข้าสู่พระปรินิพพานมาผสมเข้ากับ ๒๐๐ ปีนั้น พระพุทธศักราชครบพันพระวัสสา ฯะ

๑ ในกาลครั้งนั้น มีกระษัตริย์พระองค์หนึ่งทรงพระ

TUDC 27/04/2563

นามชื่อพระเจ้าอนุรุทราชาธิราช ท่านก็ได้ครองราชสมบัติในพระนครพูกาม แลกระษัตริย์องค์นั้นมีฤทธาศักดานุภาพนัก อาจสามารถเหาะไปด้วยล่องอากาศเวหาได้ พระเจ้าอนุรุทราชาธิราชพระองค์นั้น ท่านก็คำนับยังพระสาศนาเปนที่สุด ท่านก็ประฏิบัติรักษาคุณพระพุทธเจ้าคุณพระธรรมเจ้าคุณพระสงฆเจ้าเปนนิจมิได้ขาด ที่นั้นยังมีพระภิกษุเจ้าพระองค์หนึ่ง มีนามปรากฎชื่อว่าสีละขันธ ได้อุปสมบทภาวะเปนภิกษุสงฆ์ได้ ๕ พระวัสสา ท่านนั้นได้ร่ำเรียนมากมีปัญญาก็ฉลาดนัก ท่านก็มาพิจารณาดูยังปิฎกธรรม อันมีอยู่ในเมืองพูกามที่นั้นท่านก็เห็นว่า พระปิฎกธรรมนั้นผิดอักขระพยัญชนะหาถูกต้องไม่ ท่านจึงไหว้พระอาจาริย์อันอยู่ในวิหารที่นั้นว่าข้าแต่พระอาจาริย์เจ้า ซึ่งเราทั้งปวงได้กระทำบรรพชากรรมแลอุปสมบทกรรมมาแต่ก่อนนั้นผิดเสียแล้ว แลด้วยว่าไม่ถูกอักขระพยัญชนะ บัดนี้เราจะคิดอ่านสถานใดดีเล่า ฯะ

๏ เมื่อนั้นบันพระอาจาริย์ จึงตอบความท่านสีละขันธว่าแต่ข้างหลังอันเราทั้งปวง ก็ยังหาได้พิจารณาดูในพระปิฎกธรรมทั้งปวง ให้รู้เห็นที่ผิดแลชอบเสีย ถ้าแม้นจะกระทำบรรพชากรรม แลอุปสมบทกรรมก็ดีเราทั้งปวงก็ได้ทำสืบ ๆ มาตามอย่างธรรมเนียมท่านแต่ก่อนนั้นแล ถ้าแลพระปิฎกธรรมทั้งปวง หากผิดด้วย

TUDC 27/01/2563

อักขะระพยัญชนะเสียอย่างนั้น เจ้าจงคิดอ่านพิจารณาดู ด้วยปัญญาของเจ้าเถิด ครั้นพระอาจารีย์กล่าวเท่านั้นแล้ว ซึ่งเจ้าสีละขันธภิกษุนั้น ท่านจึงพิจารณาดูว่าตัวของข้านี้ ก็ได้อุปสมบทภาวะเป็นภิกษุแล้ว แต่จะขึ้นฤๅไม่ขึ้นนั้นก็ ยังหารู้ไม่ ควรแต่กูจะไปอุปสมบทในเมืองลังกาทวีปเถิด ท่านพิจารณาเห็นอย่างนี้แล้ว ท่านจึงเข้าไปบอกแก่พระ เจ้าอนุรุทราชาธิราช อันเปนเจ้าพระนครพูกามนั้นว่า ดูก่อนมหาบพิตรพระราชสมภาร พระองค์จงเข้าพระไทย ในถ้อยความ อาตมาจะถวายพระพรบัดนี้เถิด ซึ่งพระ ปิฎกธรรมทั้งปวง อันมีอยู่ในเมืองของพระองค์นี้ เปนผิด เสียไม่ถูกต้องตามอักขะระพยัญชนะเลย แม้นว่าเราจะ ทำบรรพชากรรมแลอุปสมบทกรรมมาแต่ข้างหลัง นั้นเปน ผิดเสียแล้วแล พระองค์เจ้าจงทรงเห็นในน้ำพระไทย ของพระองค์เถิด ฯะ

๏ เมื่อนั้นบันพระเจ้าอนุรุทราชาธิราช ครั้นพระองค์ ได้ทรงฟังยังถ้อยความ อันพระสีละขันธภิกษุหาก ถวาย พระพรนั้นแล้ว พระองค์จึงทรงตรัสต่อพระสีละขันธ ภิกษุว่า ถ้าแลพระปิฎกธรรมทั้งปวงอันมีอยู่ในเมือง ของเรา ผิดเพี้ยนเสียไม่ถูกต้องตามอักขะระพยัญชนะ อย่างนั้น ซึ่งพระปิฎกธรรมอันไม่ผิดด้วยตัวอักขะระพยัญ ชนะนั้น ยังจะมีแต่เมืองไหนเล่า ฯะ

๏ เมื่อนั้นพระสีละขันธภิกษุ จึงถวายพระพรว่า

TUDC 22/04/2563

ซึ่ง พระ ปิฎก ธรรม อัน ไม่ ผิด อักขะระ พยัญชนะ นั้น พระ มหา พุทธ โฆษา จาริย์ เถร เจ้า ท่าน หาก เขียน ไว้ ใน เมือง ลังกา ทวีป นั้น เปน อัน บริสุทธิ นักหนา แล ฯะ

๏ เมื่อ นั้น พระเจ้า อนุรุท ราชา ธิราช มหา กระษัตริย์ ครั้น พระองค์ ได้ ทรง ฟัง ดัง นั้น แล้ว ท่าน ก็ มี ความ ยินดี เปน ที่ สุด แล้ว พระองค์ ก็ ทรง ตรัส แก่ เสนา บดี ให้ จัด แจง แต่ง สำเภา ๒ ลำ แล้ว ให้ นิมนต์ พระสงฆ์ ๘ พระองค์ กับ พระ สีละขันธ ภิกษุ นั้น กับ แต่ง ให้ อำมาตย์ ๒ คน แล ข่าว ไพร่ ทั้ง ปวง พร้อม แล้ว ก็ ให้ ขึ้น บน สำ เภา ทุก คน พระองค์ ก็ ให้ นำ ไป ยัง สิ่ง ของ บรรณา การ เปน อัน มาก มอบ ให้ แก่ อำมาตย์ ทั้ง ๒ แล้ว พระองค์ ก็ ส่ง สำเภา นั้น ไป สู่ เมือง ลังกา ทวีป นั้น แล ซึ่ง พระ เจ้า อนุรุท ราชา ธิราช นั้น ครั้น พระองค์ ได้ ส่ง สำเภา สอง ลำ นั้น ไป แล้ว ท่าน ก็ สังเกต ดู ว่า กาลบัด นี้ สม ควร ที่ สำเภา สอง ลำ นั้น จะ ถึง เมือง ลังกา ทวีป แล้ว ท่าน จึ่ง ขึ้น หลัง ม้า อัศดร เหาะ ไป ทาง อา กาศ เวหา ท่าน ก็ ไป ถึงเมือง ลังกา ทวีป พร้อม กับ สำเภา สอง ลำ ใน วัน เดียว นั้น ครั้น พระองค์ ได้ ไป ถึง เมือง ลังกา ทวีป แล้ว พระองค์ จึ่ง แต่ง ให้ อำมาตย์ สอง คน นั้น นำ เอา เครื่อง ราช บรรณา การ ไป ถวาย แก่ พระ เจ้า ลังกา ทวีป ท่าน จึ่ง สั่ง ให้ กราบ ทูล พระ เจ้า ลังกา ว่า พระ เจ้า อนุรุท ราชา ธิราช อัน เปน สหาย ท่าน ก็ เสด็จ มา ถึง เมือง ลังกา ทวีป ที่ นี้ ด้วย ท่าน มี ความ ปรารถนา จะ ขอ เขียน เอา พระ ปิฎก ธรรม

TUDC 22/04/2563

ทั้งสาม กับพระคัมภีร์สัทธาขึ้นไปไว้ประฏิบัติรักษา ในเมืองพูกามนั้นแล ฯะ

๏ เมื่อนั้นบันพระมหากระษัตริย์ เจ้าพระนครเมืองลังกาทวีป ครั้นพระองค์ได้ทรงฟังยังข่าวสาร อันอำมาตย์ทั้งสองหากกราบทูลนั้น แล้วพระองค์ก็มีความยินดีเปนที่สุด พระองค์จึงทรงตรัสแก่อำมาตย์ทั้งปวงให้นำเอาสิ่งของบรรณาการ เข้าปลาอาหารเปนอันมากให้ไปทูลถวาย แก่พระเจ้าอนุรุทราชาธิราช แล้วพระองค์ซ้ำให้ปลูกโรงเปนตำหนักภักเซา แก่พระเจ้าอนุรุทราชาธิราชนั้นแล้ว ฯะ

๏ เมื่อนั้นเจ้าภิกษุสีละขันธองค์นั้น ท่านก็เข้าไปไหว้พระมหาสังฆราชทั้งปวง ในเมืองลังกาทั้งปวงนั้นว่าข้าแต่พระคุณเจ้า ซึ่งพระบิฎกธรรมทั้งสาม แลพระคัมภีร์สัทธาอันมีในชมพูทวีปนั้น ก็ผิดด้วยอักขะระพยัญชนะเสียนัก แม้นจะกระทำบรรพชากรรมแลอุปสมบทกรรมก็กลัวจะไม่ชอบ ข้าทั้งปวงจึงได้พร้อมกันเข้ามาในเมืองลังกาทวีปที่นี้ ด้วยมีความปรารถนาจะขอเขียนเอาพระบิฎกธรรมทั้งสาม กับพระคัมภีร์สัทธาขึ้นไปไว้เปนมูลพระสาศนาในชมพูทวีป อนึ่งข้าทั้งปวงซ้ำจะขอบวชเปนเณร แลอุปสมบทภาวเปนภิกษุให้บริสุทธิก่อน ฯะ

๏ เมื่อนั้นเจ้าสีละขันธภิกษุไหว้ขึ้นทั้งนั้น ฯะ

TUDC 22/04/2563

๏ เมื่อนั้นซึ่งพระสังฆราชเจ้า จึงกล่าวต่อพระสีละขันธภิกษุว่าเออสาธุดีแล ข้าทั้งปวงจะบอกกล่าวแก่พระภิกษุสงฆ์แลคนทั้งปวงให้ทั่วไปในลังกาทวีปนี้ก่อนครั้นมหาสังฆราชกล่าวต่อพระสีละขันธเท่านั้น แล้วท่านก็ให้บอกกล่าวไปแก่พระภิกษุสงฆ์แลคนทั้งปวง มีพระมหากระษัตริย์เจ้าพระนครลังกาทวีปเปนประธาน ฯะ

๏ เมื่อนั้นพระมหากระษัตริย์ แลเสนาอำมาตย์ราชมนตรีแลคนทั้งปวง ก็มีความยินดีหาที่สุดมิได้ จึงพร้อมกันนำมายังเครื่องสมณบริขารเปนอันมาก แล้วจึงมหาสังฆราชเจ้านั้น ก็ให้พระภิกษุสงฆ์ทั้งปวงเข้ามาพร้อมมูลกันในอุโบสถวัดนั้น แล้วก็ให้เจ้าภิกษุสงฆ์แปดองค์อันไปแต่ชมพูทวีปนั้น มีพระสีละขันธเปนประธานก็ให้บวชเปนเณร แล้วก็ให้อุปสมบทภาวเปนภิกษุสงฆ์ทั้งแปดองค์นั้นแล ฯะ

๏ เมื่อนั้นเทพยดาเจ้าทั้งปวง ก็มีความยินดีมากนักหนา ก็หว่านลงยังเข้าตอกดอกไม้ ถวายบูชาเปนอันมากนั้นแล ฯะ

๏ เมื่อนั้นจึงพระเจ้าอนุรทราชาธิราชเจ้า ท่านก็วานพระภิกษุสงฆ์ทั้งปวง เขียนเอายังพระปิฎกธรรมสารซึ่งตนพระองค์เขียนเอาด้วยตนเอง ครั้นสำเร็จเสร็จการอันเขียนเอายังพระปิฎกธรรมนั้นได้ครบถ้วนแล้ว พระองค์ก็ขอเอาพระแก้วมรกฎเจ้า กับพระมหากระษัตริย์เจ้าพระ

TUDC 22/04/2563

นคร ลังกา ซึ่ง เปน พระสหาย ครั้น ได้ แล้ว ท่าน ก็ ให้ ยก เอา พระแก้ว มรกฎ เจ้า กับ ทั้ง พระ ปิฎก ธรรม อัน พวก เมือง พู กาม หาก เขียน เอา นั้น ขึ้น สู่ สำเภา ลำ หนึ่ง แล้ว ก็ ให้ ยก เอา พระ ปิฎก ธรรม อัน พวก ชาว เมืองลังกา ช่วย เขียน นั้น กับ พระ ภิกษุ แปด องค์ นั้น ขึ้น สู่ สำเภา ลำ หนึ่ง แล้ว พระองค์ ก็ สั่ง ให้ ออก มา จาก ลังกา ทวีป ทั้ง สอง ลำ นั้น แล้ว ซึ่ง พระ อนุรุท ราชา ธิราช พระองค์ ก็ เสด็จ ขึ้น สู่ หลัง ม้า แก้ว อัศดร แล้ว ก็ เหาะ หนี มา ทาง อากาศ พระองค์ ก็ มา ถึง พระนคร พูกาม แล้ว ก็ อยู่ ตาม ศุข สวัสดิ์ พระองค์ ก็ คอย ถ้า สำเภา สอง ลำ นั้น อยู่ แล ฯะ

๏ บัด นี้ จะ กล่าว ถึง สำเภา สอง ลำ นั้น ก่อน ครั้น ออก มา ถึง ท่าม กลาง น้ำ มหา สมุท ซึ่ง สำเภา ลำ อัน ใส่ พระ ปิฎก ธรรม พวก ชาว ลังกา นั้น ก็ เข้า ไป ถึง เมืองพู กาม โดย สวัสดิ์ ซึ่ง สำเภา ลำ ใส่ พระ แก้ว เจ้า กับ พระปิฎก ธรรม อัน ชาว เมืองพู กาม หาก เขียน เอา นั้น ก็ พลัด เข้า ไป ถึง เมือง อินท ปัต มหา นคร นั้น แล ฯะ

๏ เมื่อ นั้น พระ เจ้า อนุรุท ราชา ธิราช มหา กระษัตริย์ ครั้น พระองค์ ได้ ทรง คอย ยัง สำเภา สองลำ นั้น ก็ เห็น แต่ สำเภา พระ ปิฎก ธรรม เข้ามา แต่ ลำ เดียว ซึ่ง สำเภา ทรง พระ ปิฎก ธรรม แล พระ แก้ว เจ้า นั้น ก็ ไม่ เห็น เข้า มา เลย พระองค์ ก็ น้อย น้ำ พระ ไทย เปน นัก หนา พระองค์ ก็ นึก แหนง แคลง พระ ไทย อยู่ จะ เปน เหตุ ผล อันตราย ประการ

ใดก็ไม่รู้เลย พระองค์ก็พิจารณาไปในน้ำพระไทยอยู่ ดังนี้มิได้ขาด ครั้นอยู่มามินานเท่าใด พระองค์จึงได้ข่าวว่าสำเภาอันทรงพระปิฎกธรรม กับพระแก้วเจ้านั้น พลัดเข้าไปในเมืองอินทปัตมหานคร พระองค์ก็มิอาจที่จะอยู่ช้าได้ พระองค์ขึ้นสู่ม้าแก้วอาชาใน ก็เสด็จไปด้วยล่องอากาศเวหา จึงไปถึงเมืองอินทปัตมหานคร แล้วพระองค์ก็เสด็จลงสู่อารามแห่งหนึ่ง อันใกล้เมืองอินทปัตมหานครนั้น แล้วพระองค์ก็เสด็จลงจากหลังม้าแก้วอาชาใน แล้ว พระองค์ก็แลเห็นแผ่นศิลาแห่งหนึ่งใหญ่หนานัก พระองค์ก็ถ่ายปสาวะลงเหนือหลังศิลาแผ่นนั้น น้ำปสาวะของพระองค์นั้นก็ลอดหินนั้นลงผายลุมนั้นแล ฯะ

๏ เมื่อนั้นยังมีพระภิกษุองค์หนึ่ง อันอยู่ในอารามที่นั้นท่านก็มาเห็น ยังน้ำมูตแห่งพระมหากระษัตริย์องค์นั้นอันลอดหลังหินลง ท่านก็ยังเกิดความอัศจรรย์เปนนักหนา ท่านจึงถามพระเจ้าอนุรุทราชาธิราชเจ้าพระองค์นั้นว่า ดูก่อนอุบาศก ท่านนี้มาแต่เมืองใดท่านนี้มีชื่อใด ฯะ

๏ เมื่อนั้นพระเจ้าอนุรุทราชาธิราชมหากระษัตริย์ ท่านก็ยังความเสียไม่บอกตามสัจซื่อ ท่านจึงไขไปว่าข้านี้เปนคนใช้พระเจ้าอนุรุทราชาธิราช เจ้าพระมหานครพูกามแล เจ้าภิกษุองค์นั้นซ้ำถามว่า ท่านนี้ธุระกิจการอะไรท่านเข้ามาเมืองอินทปัตมหานครที่นี้เรา พระเจ้าอนุรุทราชาธิราชจึงไหว้ว่า ข้าแต่พระผู้เปนเจ้า ซึ่งเจ้าพระนครพูกาม

TUDC 22/04/2563

นั้นใช้ให้ข้ามานำสำเภาอันทรงพระแก้วเจ้า กับทั้งพระปิฎกธรรม ซึ่งพลัดหลงเข้ามาถึงเมืองอินทปัตมหานครที่นี้แล ฯะ

๏ เมื่อนั้นซึ่งเจ้าภิกษุองค์นั้น ครั้นท่านได้ยินความเจ้าอนุรุทราชาธิราชบอกเล่านั้น แล้วท่านก็ไปแจ้งความแก่พระสังฆราชาเจ้าว่านี้นั้นตามเหตุผลทุกประการ ครั้นพระมหาสังฆราชทราบถ้อยความดังนั้นแล้ว ท่านก็เข้าไปถวายพระพรแก่พระเจ้าอินทปัตมหานครนั้นว่า อาตมาภาพขอถวายพระพรแก่มหาราชบพิตร ซึ่งพระเจ้าอนุรุทราชาธิราชเจ้าพระนครพกาม แต่งให้คนใช้มานำเอาพระปิฎกธรรม กับทั้งพระแก้วอันพลัดหลงมาในเมืองพระองค์นี้แล ฯะ

๏ เมื่อนั้นบันพระมหากระษัตริย์ เจ้าพระนครอินทปัตครั้นพระองค์ได้ทรงฟังยังเหตุผล อันพระมหาสังฆราชถวายพระพรนั้นแล้ว พระองค์จึงทรงคิดในพระไทยแล้วพระองค์จึงไหว้พระมหาสังฆราชเจ้าว่า ข้าแต่พระผู้เปนเจ้าซึ่งสำเภาพระปิฎกธรรมกับทั้งพระแก้วเจ้า อันพลัดเข้ามาถึงบ้านเมืองของเรานี้ ก็เพราะบุญสมภารของข้าแลข้าไม่ให้แล ครั้นพระองค์ทรงตรัสเท่านั้นแล้ว ซึ่งพระมหาสังฆราชเจ้าก็ลาหนีเมื่อพระอาวาศของท่าน แต่นั้นความก็เลื่องฦๅไปทั่วพระมหานครอินทปัตนั้นแล ฯะ

๏ เมื่อนั้นซึ่งพระเจ้าอนุรุทราชาธิราช ครั้นพระองค์

TUDC 22/04/2563

ได้ทรงทราบยังข่าวสาร อันชาวเมืองทั้งปวงหากได้บอกกันว่า พระเจ้าอินทปัตมหานครไม่ให้ยังสำเภาพระปิฎกธรรมกับพระแก้วเข้าแก่ตน พระองค์ก็ทรงพระกริ้วโกรธเปนนักหนา พระองค์จึงพิจารณาดูน้ำพระไทยของพระองค์ว่า แม้กูจะฆ่าเสียยังกระษัตริย์เจ้าเมืองอินทปัตมหานครเสนาอำมาตย์ก็ได้ แต่ว่ากูได้เกิดมาในชาตินี้กูก็ได้เปนพระยาธรรมมิกราชาธิราช ย่อมได้พูดยังสัตย์แลคนทั้งปวงโดยชอบธรรมมากนัก ครั้นแลจะฆ่าเสียยังคนทั้งปวงเหล่านี้ มหากรรมอันหนักก็ถึงยังองค์กูพระมหากระษัตริย์เจ้านี้แล อย่ากระนั้นเลยควรแก่กูกระษัตริย์จะแสดงศักดานุภาพ ให้แก่คนทั้งปวงได้เห็นเปนที่อัศจรรย์ ให้เขาเข็ดขามเกรงกลัวแต่ฤทธิเดชของกูเถิด ครั้นพระองค์ทรงพระราชดำริห์ในพระไทยดังนี้แล้ว พระองค์ก็เอาไม้มากระทำเปนรูปดาบ จึงทาด้วยผุ้นหินดิบดีแล้ว พระองค์ก็เหาะขึ้นไปสู่อากาศเวหา แล้วจึงกระทำประทักษิณ รอบกำแพงเมืองอินทปัตมหานครสามคาบสกดคนทั้งปวง มีพระมหากระษัตริย์เปนประธานแล้วจึงเสด็จเข้าไปในพระมหาปราสาทราชมณเฑียร แล้วแห่งพระมหากระษัตริย์เมืองอินทปัตมหานครนั้น แล้วท่านจึงเอาดาบไม้นั้นขีดพระสอเจ้าพระนครที่นั้น แล้วแลขีดคอพระอรรคมเหษี แลคอเสนาบดีผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงแล้ว จึงเสด็จไปโดยอากาศ แล้วจึงป่าวร้องด้วย

TUDC 08/04/2563

พระสุรสีหนาทว่า ดูรา ท่านทั้งปวงเอย ถ้าแลท่านทั้งปวงจะไม่ให้ยังสำเภา พระปิฎกธรรมกับพระแก้วเจ้า แก่เราพระมหากระษัตริย์ดังนี้ เราผู้พระมหากระษัตริย์ก็จะตัดศีศะท่านทั้งปวงพรุ่งนี้เสียจงสิ้น ถ้าท่านทั้งปวงมิเกรงกลัวเข็ดขาม แก่พระราชอาญาของเราพระมหากระษัตริย์ดังนั้น ท่านทั้งปวงจงลูบตอท่านทั้งปวงดูเถิด ฯะ

๏ เมื่อนั้นบันพระมหากระษัตริย์ แลเสนาบดีผู้ใหญ่ผู้น้อย บันดาอยู่ในเมืองอินทปัตมหานครที่นั้น ครั้นได้ยินเสียงสีหนาท องอาจป่าวร้องทั่วเมืองอินทปัตมหานครนั้นแล้ว ก็มีความตกใจเปนนักหนา จึงภากันลูบตอทุกคน ก็เห็นผู้นหินนั้นติดอยู่ในตอทุกคน ก็มีความเข็ดขามเกรงกลัวแต่ฤทธิเดชของพระองค์เจ้า อนุรุทราชาเปนนักหนา ซึ่งพระมหากระษัตริย์เจ้าพระนครอินทปัตก็มิอาจที่จะเอาไว้ได้ พระองค์จึงใช้ให้อำมาตย์ทั้งสองผู้ฉลาดด้วยปัญญา ไปกราบทูลแก่พระเจ้าราชาธิราชว่า ข้าแต่พระองค์เจ้าซึ่งสำเภาพระแก้วเจ้ากับทั้งพระปิฎกธรรมอันพลัดหลงเข้ามาในที่นี้ ถ้าแลเปนสำเภาของพระองค์เจ้าจริงแท้ ซึ่งพระเจ้าอินทปัตมหานครท่านก็ทรงเห็นแต่ทางพระราชไมตรี ท่านก็ไม่ขัดขวางไว้เลย ท่านก็ใช้ให้ข้าพระพุทธเจ้าทั้งสองมาทูลถวายคืนให้แก่พระองค์เจ้าแล แต่ว่าพระองค์เจ้าเสด็จมาเปนแต่พระองค์หนึ่งพระองค์เดียว จะมอบหมายแก่พระองค์เจ้า

TUDC 22/04/2563

ก็ไม่สมไม่ควรเลย ขอเชิญพระองค์เจ้าเสด็จไปยังพระนครพูกามเสียก่อน ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงจักขอพระราชทานส่งไปต่อภายหลัง ฯะ

๏ เมื่อนั้นซึ่งพระเจ้าอนุรุทราชาธิราช ครั้นพระองค์ได้ทรงฟังถ้อยคำอำมาตย์ทั้งสองหากกราบทูลนั้น พระองค์ก็เสด็จหนีมาโดยทางอากาศก็มาถึงพระนครพูกามแล้ว ฯะ

๏ เมื่อนั้นฝ่ายพระเจ้าอินทปัตมหานคร ครั้นเมื่อพระเจ้าอนุรุทราชาธิราชเสด็จหนีไปเมืองพูกามแล้ว พระองค์ก็ให้เสนาอำมาตย์ราชมนตรีทั้งปวง ยกเอาพระแก้วมรกฎเจ้าให้ประดิษฐานในที่อันสมควรแล้ว พระองค์ก็ให้จัดแจงส่งไปกับทั้งสำเภาพระปิฎกธรรม ให้แก่พระเจ้าอนุรุทราชาธิราชนั้นแล ฯะ

๏ เมื่อนั้นฝ่ายพระเจ้าอนุรุทราชาธิราช ครั้นพระองค์ได้สำเภาพระปิฎกธรรม ซึ่งพระเจ้าอินทปัตมหากระษัตริย์ส่งไปนั้นแล้ว พระองค์ก็ให้คนทั้งปวงยกเอาพระปิฎกธรรมเจ้าจากสำเภาขึ้นไปไว้ในที่อันสมควรแล้ว พระองค์ก็ไม่เห็นยังพระแก้วเจ้านั้น แล้วพระองค์ก็ทรงเห็นในน้ำพระไทยว่า ซึ่งพระเจ้าอินทปัตมหานครมีความปรารถนาจะใคร่ได้พระแก้วเจ้าไว้ประฏิบัติรักษา พระองค์ก็ไม่มีอาไลยกับพระแก้วเจ้านั้นแล พระองค์ก็ยกย่องพระพุทธสาศนาในเมืองพูกามที่นั้น ให้รุ่งเรืองงามมากนั้นแล ฯะ

๏ ขณะนั้น ซึ่งพระสาศนาของพระบรมพระพุทธครู

TUDO 22/04/2563

เจ้านั้น ก็ล่วงลับดับไปนานได้ ๑๑๗๒ ซึ่งพระเจ้าอนุรุทราชาธิราชนั้น พระองค์ให้ตัดเสีย ซึ่งพระพุทธศักราชอันเก่าซึ่งล่วงไปแล้วนั้น ท่านจึงให้ตั้งเอายังพระพุทธศักราชแรกแต่นั้นมา ซึ่งพระปิฎกธรรมทั้งสามพระคำภีร์ก็ดีพระคำภีร์สัทธาทั้งปวงก็ดี ก็ไม่ผิดด้วยอักขระพยัญชนะสักแห่ง พระองค์ก็ให้แผ่ไปในสกลชมพูทวีปทั้งปวงต่อ ๆ มาจนกาลบัดนี้แล บัดนี้มาจะกล่าวถึงพระเจ้าอินทปัตมหานครนั้นก่อน ครั้นพระองค์ได้พระแก้วมรกฎแล้ว พระองค์ก็ทรงตรัสแก่เสนาอำมาตย์ ให้บอกแก่ชาวเมืองทั้งปวงทั่วไปในพระนครทั้งปวงแล้ว ก็พร้อมมลกันมาฉลองบูชาพระแก้วเจ้าด้วยสิ่งทั้งปวง อันควรบูชาเปนอันมากนักหนาอยู่มาแต่นั้นพระองค์ก็ประฏิบัติรักษาบูชา พระแก้วเจ้าเปนนิตย์มิได้ขาดนั้นแล แต่นั้นซึ่งพระพุทธสาศนาของพระบรมครูเจ้านั้น ก็รุ่งเรืองงามไปทั่วสกลชมพูทวีปทั้งปวงด้วยอานุภาพแห่งพระแก้วเจ้านั้นแล พระแก้วเจ้าองค์นั้นก็ตั้งอยู่ในเมืองอินทปัตมหานครที่นั้นสิ้นกาลนานนัก ได้หลายชั่วพระมหากระษัตริย์ ซึ่งครองราชสมบัติในเมืองอินทปัตมหานครที่นั้น ต่อมาถึงพระมหากระษัตริย์องค์หนึ่ง ทรงพระนามชื่อว่าพระเจ้าเสนกราชกระษัตริย์ก็ได้ครองราชสมบัติในเมืองอินทปัตมหานครที่นั้น ท่านก็ได้ประฏิบัติรักษาบูชาพระแก้วเจ้าต่อไปนั้นแล ซะ

TUDC 22/04/2563

๏ ครั้นอยู่มาแต่นั้น ซึ่งพระเจ้าเสนกราชพระองค์นั้น ท่านก็มีพระราชโอรสพระองค์หนึ่ง ครั้นเจริญพระกายใหญ่มาพอเล่นแล้ว ซึ่งเจ้าราชบุตรพระองค์นั้น ก็เอาแมลงวันเขียวมาเลี้ยงไว้ตัวหนึ่ง ใส่ไว้ในผะอบคำแล้ว ก็เล่นไปทุกวันอยู่นั้นแล ฯะ

๏ ในกาลนั้นยังมีสับบุรุษคนหนึ่ง อันเปนอาจารย์แห่งพระเจ้าเสนกราช ซึ่งอาจารย์คนนั้นก็ได้ลูกชายคนหนึ่งซึ่งบุตรอาจารย์คนนั้น ก็เลี้ยงแมลงมุมเสือตัวหนึ่ง ซึ่งกุมารทั้งสอง ก็ถือเอาซึ่งของเล่นแห่งตนไปเล่นอยู่ด้วยกันทุกวัน ยังมีในวันหนึ่งซึ่งแมลงมุมเสือของกุมารลูกปโรหิตอาจารย์นั้น ก็กินแมลงวันเขียวของเจ้าราชบุตรองค์นั้นเสีย ซึ่งเจ้าราชบุตรองค์นั้นก็ร้องไห้มากนัก ซึ่งบ่าวชายของเจ้าราชบุตรองค์นั้น ก็เข้าไปในพระราชวังแล้ว ก็กราบบังคมทูลพระเจ้าอินทปัตมหานครนั้นว่า ข้าแต่พระองค์ซึ่งแมลงมุมเสือของลูกปโรหิตอาจารย์นั้น ก็มากินแมลงวันเขียวของเจ้าราชบุตรของพระองค์เสียแล้ว แลซึ่งเจ้าราชบุตรก็ร้องไห้อยู่เปนนักหนา ฯะ

๏ เมื่อนั้นซึ่งพระเจ้าอินทปัตมหานคร ครั้นพระองค์ได้ทรงฟังยังถ้อยคำ อันราชบุรุษหากกราบทูลนั้นแล้ว พระองค์ก็ทรงพระกริ้วโกรธเปนนักหนา แล้วจึงทรงตรัสแก่เพชฆาฏทั้งปวงว่า ให้ไปจับเอากุมารคนนั้น

TUDC 22/04/2563

มา แล้ว พระองค์ก็ให้ ผูก ไป จม สระเสียนั้นแล แต่นั้น ฝ่ายปโรหิตอาจาริย์ผู้เปนบิดาแห่งกุมารคนนั้น ก็มีความเคียดแค้นเปนนักหนา จึงกล่าวว่าพระมหากระษัตริย์พระองค์นี้หาชอบธรรมไม่ ควรแต่กูหนีไปในประเทศราชที่อื่นเถิด ครั้นปโรหิตอาจาริย์คิดเท่านั้นแล้ว มินาน ก็พาเอาบุตรภรรยาบ่าวชายของท่านออกจากเมืองหนีไปในประเทศที่อื่นนั้นแล ฯะ

๏ แต่นั้นยังมีพระยานาคตัวหนึ่ง อันอยู่ในสระที่นั้น ท่านก็โกรธแก่พระเจ้าอินทปัตมหานครนั้นว่า พระมหากระษัตริย์พระองค์นี้หาชอบธรรมไม่ มัดเอาคนอันหาโทษมิได้ มาจมเสียในสระที่อยู่ของเราให้ตายเสีย พระมหากระษัตริย์องค์นี้กระทำไม่ชอบธรรม ควรเราจะกระทำปาฏิหาร ให้น้ำท่วมเมืองอินทปัตมหานครที่นี้เถิด ครั้นพระยานาคตรัสเท่านั้นแล้ว ก็ให้น้ำท่วมเมืองอินทปัตมหานคร ด้วยฤทธาศักดานุภาพแห่งตนนั้นแล ซึ่งผู้คนอันอยู่ในเมืองอินทปัตมหานคร ก็ฉิบหายจมน้ำตายเปนอันมาก เท่ายังเสศเหลืออยู่แต่พวกคนทั้งปวงอันขึ้นอยู่บนเรือบนสำเภานั้นแล แต่นั้นยังมีมหาเถรเจ้าองค์หนึ่งท่านก็ยกเอาพระแก้วเข้า กับทั้งพวกคนทั้งปวงที่อยู่รักษาพระแก้วเข้าขึ้นสู่สำเภาลำหนึ่งแล้ว ก็ออกหนีไปแต่เมืองอินทปัตมหานครแล้ว ก็ขึ้นไปสู่บ้านแห่งหนึ่ง ฝ่ายคนเหนือนั้นแล ฯะ

TUDC 22/04/2563

๏ บัดนี้มาจะกล่าวถึง พระมหากระษัตริย์เจ้าพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามชื่อว่าพระเจ้าอาทิตย์ราช พระองค์ก็ได้ครอบครองราชสมบัติในกรุงศรีอยุทธยา ครั้นพระองค์ได้ทรงทราบว่าน้ำท่วมเมืองอินทปัตมหานครแล้ว พระองค์ก็ทรงพระวิตกไปเปนอันมาก กลัวแต่พระแก้วเจ้าจะฉิบหายเสีย พระองค์ก็เสด็จไปจากกรุงเทพมหานครศรีอยุทธยา พร้อมด้วยจัตุรงค์เสนาทแกล้วทหารเปนอันมาก ครั้นไปถึงเมืองอินทปัตมหานครแล้ว พระองค์ก็ให้สืบสวนได้พระแก้วมรกฎเจ้าได้แล้ว ก็กวาดเอาผู้คนที่สมัคกับพระแก้วเจ้านั้นเปนอันมาก ก็เสด็จกลับเข้ามายังกรุงเทพมหานครศรีอยุทธยาแล ซึ่งพระเจ้าอาทิตย์ราชพระมหากระษัตริย์พระองค์นั้น ครั้นพระองค์ได้พระแก้วเจ้ามาแล้ว ก็มีน้ำพระไทยเลื่อมใสยินดีในพระแก้วเจ้าเปนที่สุด พระองค์จึงทรงตรัสแก่เสนาอำมาตย์ราชมนตรีทั้งปวง ให้จัดแจงแต่งการฉลองบูชาพระแก้วเจ้าเปนอันมาก ด้วยสิ่งมีต้นว่าแก้วแลเงินคำเปนประธานแล้ว ก็จึงให้ป่าวร้องแก่ราษฎรทั้งปวงให้ทั่วไปในทิศทั้งสี่ทั้งแปด ฝ่ายคนทั้งปวงอันอยู่ในทิศทั้งสี่ทั้งแปดนั้นก็นำมายังสิ่งของแก้วแหวนแลเงินคำ แลธูปเทียนแลดอกไม้อันมีกลิ่นสุคนธรศต่าง ๆ มาพร้อมกันแล้ว ก็ฉลองบูชาพระแก้วเจ้านั้น สิ้นกาลอันนานได้เดือนหนึ่งแล้วแล้ว ก็เชิญแห่เอาพระแก้วเจ้าขึ้นประดิษฐานไว้ในพระ

TUDC 22/04/2563

ศรี รัตนสาศดา ราม อันประดับประดาด้วย แก้ว แล เงินคำ เปนอันงามบริสุทธิ์ เปนนักหนา แล้ว ซึ่งพระเจ้าอาทิตย์ ราชมหากระษัตริย์ พระองค์ก็ทรงพระปิติโสมนัศในน้ำ พระไทยหาที่สุดมิได้ พระองค์ก็ประฏิบัติรักษาบูชา พระแก้วเจ้านั้นเปนนิตย์มิได้ขาด ซึ่งว่าคนทั้งปวงอันอยู่ในพระมหานครก็ดี อันอยู่นอกพระนครทั้งสี่ทิศทั้งแปดทิศก็ดี ก็เข้ามาถวายนมัสการบูชาพระแก้วเจ้าทุกวันมิได้ขาดนั้นแล ด้วยเดชอานุภาพพระแก้วเจ้านั้น ซึ่งพระพุทธสาศนาของบรมพระพุทธครูเจ้า ก็รุ่งเรืองงามมากนัก ในกรุงเทพมหานครศรีอยุทธยาหาที่จะประมาณมิได้ ซึ่งพระแก้วเจ้านั้น ก็ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครศรีอยุทธยาสิ้นกาลอันนานมากนักหนา สืบมาได้หลายชั้นพระมหากระษัตริย์เจ้าแล้ว อยู่มาข้างน่าแต่นั้นซึ่งเจ้าพระยากำแพงเพ็ชร์ ก็ลงมาทูลขอพระแก้วเจ้าขึ้นไปไว้ในเมืองกำแพงเพ็ชร์ ท่านก็ประฏิบัติรักษาบูชาพระแก้วเจ้าต่อไป มีนานเท่าใดท่านก็ได้ราชบุตรคนหนึ่ง ครั้นราชบุตรคนนั้นขึ้นใหญ่มาแล้ว ท่านก็ตั้งขึ้นไปเปนเจ้าเมืองละโว้ ครั้นราชบุตรคนนั้นได้เปนเจ้าเมืองละโว้แล้ว ก็ระภุกนึกถึงพระแก้วเจ้าเปนที่สุด ด้วยท่านมีน้ำใจหยากได้พระแก้วเจ้าเมือไว้ประฏิบัติรักษาบูชา ท่านจึงมาสู่เมืองกำแพงเพ็ชร์แล้ว จึงขึ้นกราบทูลพระมารดาว่า ข้าแต่พระราชมารดาเปนเจ้า ข้านี้จะใคร่ได้พระแก้ว

TUDC 22/04/2563

เจ้าเมืองไว้ประฏิบัติรักษาบูชาในเมืองละโว้ ขอพระราชมารดาเจ้าจงกราบทูลพระราชบิดา ขอเอาพระแก้วเจ้าให้แก่ข้าบ้างเถิด เจ้าเมืองละโว้อันเปนราชบุตรมีความอ้อนวอนแก่พระราชมารดา เปนหลายพักหลายหนอยู่ ฯะ

๏ ฝ่ายพระราชมารดา ครั้นได้ยินยังถ้อยความลูกของตนอ้อนวอนอยู่ดังนั้น ก็มีอาจที่จะขัดขืนได้ ท่านจึงขึ้นไปกราบทูลเจ้าเมืองกำแพงเพ็ชร์อันเปนพระราชสามี ว่าข้าแต่พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าเกษา ซึ่งเจ้าเมืองละโว้อันเปนพระราชโอรสของพระองค์นั้น มีความปรารถนาให้ข้าพระพุทธเจ้ามากราบทูลขอพระราชทานเอาพระแก้วเจ้า ขึ้นไปประฏิบัติรักษาในเมืองละโว้ ขอพระองค์ได้โปรดให้แล้ว ซึ่งความปรารถนาเถิด

๏ เมื่อนั้นฝ่ายเจ้าเมืองกำแพงเพ็ชร์ ผู้เปนพระราชสามี ครั้นพระองค์ได้ทรงฟังถ้อยความพระอรรคมเหษีกราบทูลนั้นแล้ว พระองค์ก็ทรงพระราชเมตตาในพระราชโอรสเปนหนักหนา พระองค์จึงทรงตรัสว่าดูก่อนเจ้ามเหษี ถ้าแลเจ้าราชบุตรมีความปรารถนายังนั้น เราก็จะให้โดยความมักนั้นทุกประการแล แต่ว่าพระแก้วเจ้านั้นอยู่ในอารามที่นั้น ก็มีอยู่มากนักเปนหลายองค์อยู่ ถ้าเจ้าราชโอรสรู้จักพระแก้วเจ้าเปนแน่แท้ก็ให้เอาขึ้นไปเถิด เมื่อ

TUOC 22/04/2563

พระองค์ได้ทรงตรัสเท่านั้นแล้ว ฯะ

๏ ฝ่ายพระอรรคมเหษี ก็กราบถวายบังคมลาลงมาแล้วก็บอกเล่าแก่พระราชบุตรแห่งตนให้แจ้งแล้ว ก็ให้หามายังนายประตูปราสาท ที่อยู่รักษาพระแก้วเจ้านั้นแล้ว จึงกล่าวว่าดูก่อนเจ้านายประตูบัดนี้ ซึ่งเจ้าเมืองละโว้อันเปนพระราชโอรสของข้านี้ ท่านมีความปรารถนาจะใคร่ได้พระแก้วเจ้า ขึ้นไปไว้ประฏิบัติรักษาในเมืองละโว้ ข้าก็ได้กราบทูลก็ทรงพระกรุณาแล้ว แลแต่ว่าข้านี้ยังไม่รู้ว่าพระแก้วเจ้าองค์ใด จะเปนพระแก้วมรกฎเจ้าแน่แท้นั้น ข้าทั้งสองแม่ลูกก็ยังหารู้ไม่ เจ้าจงแก้ไขบอกด้วยกลอุบายแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งเถิด ฯะ

๏ เมื่อนั้นซึ่งนายประตูรักษาพระแก้วเจ้า ก็รับพระประสาทแล้วก็กราบทูลว่าข้าแต่พระแม่เจ้า ข้าจะเอาดอกไม้แดงทอดไว้ที่ฝ่าพระหัตถ์ พระแก้วมรกฎเจ้าแล้ว พระแม่เจ้าจงรู้ในสำคัญนั้นเถิด ฯะ

๏ ฝ่ายพระอรรคมเหษีแลพระราชโอรส ครั้นสองพระองค์ได้ทรงฟังนายประตูกราบทูลบอกอาการนั้นแล้ว ก็มีความยินดีเปนที่สุด จึงพระราชทานทองคำหนักสองตำลึงให้แก่นายประตูแล้ว ซึ่งนายประตูก็กราบถวายบังคมลาลงมาแล้ว ครั้นเพลากลางคืนนายประตูก็เอาดอกไม้แดงเข้าไปวางไว้ในฝ่าพระหัตถ์ พระแก้วมรกฎเจ้านั้นแล้ว ฯะ

TUDC 22/04/2563

๏ ฝ่ายพระอรรคมเหษีแลพระราชโอรส ก็พากันเข้าไปในปราสาทพระแก้วเจ้า ก็เห็นสำคัญอันนายประตูหาถทำไว้นั้นแล้ว เจ้าพระราชบุตรก็ให้ข่าวชายของท่านยกเอาพระแก้วเจ้าได้แล้ว ก็พาหนีไปยังเมืองละโว้แล้ว ท่านก็ได้ประฏิบัติรักษาบูชาพระแก้วเจ้าอยู่นานได้ปีปลายเก้าเดือนแล ท่านก็เอากลับลงมาส่งให้แก่เจ้าเมืองกำแพงเพ็ชร์ อันเปนพระราชบิดาของท่านนั้นแล ฯะ

๏ แต่นั้นมาข้างน่ายังมีพระยาองค์หนึ่ง มีนามปรากฏชื่อว่าพระยาพรหมทัต ท่านครองราชสมบัติในเมืองเชียงราย ซึ่งพระยาพรหมทัตองค์นั้น ท่านก็ได้เปนมิตรเปนไมตรีกับพระเจ้ากำแพงเพ็ชร์มาแต่ก่อน ครั้นได้ทราบว่าเจ้าเมืองกำแพงเพ็ชร์ ได้พระแก้วมรกฎมาประฏิบัติรักษาดังนั้น ท่านก็มีความปรารถนาหยากได้พระแก้วมรกฎเจ้า ขึ้นมาประฏิบัติรักษาในเมืองเชียงราย ท่านจึ่งพาเอาเสนาอำมาตย์ไพร่พลทั้งปวง ลงมาสู่เมืองกำแพงเพ็ชร์แล้ว ก็ขอเอายังพระแก้วเจ้ากับเจ้าเมืองกำแพงเพ็ชร์อันเปนพระสหายได้แล้ว ท่านก็แห่เอาพระแก้วมรกฎเจ้าขึ้นไปไว้ณะเมืองเชียงราย ท่านก็ประฏิบัติรักษาบูชาเปนนิตย์ทุกวันมิได้ขาด แม้คนทั้งปวงก็เข้ามานมัสการบูชาเสมออยู่ทุกวันมิได้ขาดนั้นแล ครั้นอยู่มาแต่นั้นไปข้างน่า ซึ่งเจ้าเมืองเชียงใหม่อันเปนอา

TUDC 22/04/2563

เจ้าเมืองเชียงรายนั้น ก็เกิดอริวิวาทกันซึ่งเจ้าเมืองเชียงใหม่ผู้เปนอา ก็ลอบล้อมเอาไพร่พลโยธาทแกล้วทหารเปนอันมาก ท่านก็ยกขึ้นไปรบพุ่งกับเมืองเชียงรายก็แตกกระจัดกระจายไปแล้ว ท่านก็ให้คนทั้งปวงเชิญเอาพระแก้วเจ้าแล้ว ก็กวาดเอาครอบครัวผู้คนหนีลงมาไว้ณเมืองเชียงใหม่แล้ว ท่านก็สร้างปราสาทหลังหนึ่งในวังของท่านนั้นแล้ว ท่านก็ให้ประดับประดาไปด้วยแก้วแลเงินคำเปนอันมากบริสุทธิ์แล้ว ก็เชิญพระแก้วเจ้าขึ้นประดิษฐานไว้ในปราสาทนั้นแล้ว ท่านก็ให้บอกกล่าวป่าวร้องแก่ราษฎรทั้งปวงทั้งขอบแขวงทุกตำบล ซึ่งคนทั้งปวงก็นำมายังเครื่องสักการบูชา เข้ามาพร้อมมูลกันเปนอันมากแล้ว ก็ฉลองบูชาพระแก้วเจ้านั้นได้ ๗ วัน ๗ คืนนั้นแล ฯะ

๏ ซึ่งพระพุทธสาศนาในเมืองเชียงใหม่ ในครั้งนั้นก็รุ่งเรืองงามเปนที่สุดด้วยเดชานุภาพพระแก้วเจ้านั้น ซึ่งเจ้าเมืองเชียงใหม่พระองค์นั้น ท่านก็ได้ประฏิบัติรักษาพระแก้วเจ้าอยู่นานต่อแดนอายุของท่าน ครั้นสิ้นอายุแล้วท่านก็ได้ถึงแก่กรรมไปนั้นแล แต่นั้นซึ่งราชตระกูลลูกหลานทั้งปวง ก็ได้ครองราชสมบัติในเมืองเชียงใหม่สืบต่อกันไป ก็เปนช้านานหลายเช่นแล้วแรกตั้งแต่องค์สมเด็จพระบรมโลกนารถสาศดาจาริย์ แต่

พระองค์เสด็จดับขันธ์ เข้าสู่อมตะมหานครนฤพานไปแล้วนั้น ต่อมาถึงพระมหานาคเสนสร้างพระแก้วมรกฎเจ้าต่อ ๆ มา จนถึงพระแก้วมรกฎเจ้าไปอยู่เมืองเชียงใหม่นั้น ซึ่งพระพุทธศักราชล่วงไปได้ ๒๐๐๐ ครบจุลศักราชได้ ๘๑๘ พรรษา ซึ่งพระแก้วมรกฎเจ้าก็อยู่ในเมืองเชียงใหม่ที่นั้นแล ครั้นอยู่ไปข้างน่าแต่นั้นยังมีพระราชโอรสพระองค์หนึ่ง เปนบุตรของพระเจ้าวิชุนราชมหากระษัตริย์ครองราชสมบัติ ในเมืองศรีสัตตะนาคะณะหุตอุตมะรัตนะชวาละวัติมหานครนั้นแล ซึ่งเจ้าราชกุมารพระองค์นั้น ทรงพระนามชื่อว่าเจ้าโพธิสารราชกุมารแล ครั้นพระองค์เจริญพระไวยใหญ่มาได้สิบห้าปีแล้ว จึงพระเจ้าวิชุนราชมหากระษัตริย์ผู้เปนพระราชบิดาของพระนั้น ท่านก็ได้ถึงพิลาไลยไปนั้นแล ซึ่งเจ้าโพธิสารราชกุมารท่านก็ได้ครองราชสมบัติ ในเมืองศรีสัตตะนาคะณะหุตอุตมะรัตนะชวาละวัติมหานครแทนพระราชบิดาของพระองค์นั้นแล อยู่ไปข้างน่าแต่นั้นซึ่งพระแซกคำเจ้าเสด็จมาโดยทางอากาศ ก็มาตั้งอยู่ในเมืองชวาละวัติมหานครที่นั้นแล แต่นั้นพระเจ้าโพธิสารราชมหากระษัตริย์ ก็ให้คนทั้งปวงทำการฉลองบูชาพระแซกคำเจ้ามากนักแล้ว ก็ให้ประฏิบัติรักษาบูชาเปนนิตย์มิได้ขาดนั้นแล ซึ่งพระเจ้าโพธิสารราชมหากระษัตริย์พระองค์นั้น ท่านมีบุญสมภารก็มาก มีเดชานุภาพก็มากนัก แต่นั้นยังมีพระมหากระษัตริย์พระองค์หนึ่ง

TUDC 22/04/2568

ท่าน ครอง ราช สมบัติ ใน เมือง เชียง ใหม่ ท่าน ได้ ยินข่าว สาร ว่า พระเจ้า โพธิสาร ราช มหา กระษัตริย์ พระองค์ นั้น มี บุญ ฤทธิ แล อิทธิ ฤทธิ มหิทธิ ศักดา นุภาพ มาก นัก ดัง นั้น ท่าน ก็ มี ความ ยินดี ซึ่ง บุญ พระเจ้า โพธิสาร ราช มหา กระษัตริย์ เปน นัก หนา ท่าน จึ่ง ให้ อำมาตย์ นำ เอา พระราช ธิดา องค์ หนึ่ง อัน เปน บุตร ของ ท่าน นั้น ชื่อ ว่า นาง ยอด คำ ราช กัญญา มา ถวาย พระเจ้า โพธิสาร ราช มหา กระษัตริย์ พระองค์ นั้น แล ฯะ

๏ ซึ่ง พระเจ้า โพธิสารมหา กระษัตริย์ พระองค์ นั้น ท่าน ก็ ได้ ตั้ง ไว้ ยัง นาง ยอด คำ ราช กัญญา องค์ นั้น ให้ เปน อรรค มเหษี แล้ว จึ่ง แปลง พระนาม ชื่อ ว่า นาง หอ สูง นั้น แล อยู่ ไป ข้าง น่า แต่ นั้น ซึ่ง นาง หอ สูง ราช เทวี องค์ นั้น ก็ ประสูตร พระราช โอรส องค์ หนึ่ง ทรง พระนาม ชื่อ ว่า เจ้า ไชย เสษฐา ราช กุมาร นั้น แล ครั้น อยู่ ไป ข้าง น่า แต่ นั้น ยัง มี ห้าม คน หนึ่ง ก็ ประสูตร พระราช บุตร องค์ หนึ่ง ทรง พระนาม ชื่อ ว่า เจ้า กิถนาวะราช กุมาร นั้น แล ครั้น อยู่ ไป ข้าง น่า แต่ นั้น อีก ซึ่ง พระ อรรค มเหษี องค์ หนึ่ง ทรง พระนาม ชื่อ ว่า นาง หอ ขอก ก็ ประสูตร พระราช โอรส องค์ หนึ่ง ทรง นาม ชื่อ ว่า เจ้า สิวละ วงษา ราช กุมาร นั้น แล ซึ่ง พระเจ้า โพธิสาร ราช มหา กระษัตริย พระองค์ นั้น แรก แต่ ท่าน ได้ ครอง ราช สมบัติ ใน เมือง ศรี สัตตะนาคะณะหุตอุตมะรัตนะชวาละวัติ มหา นคร มา นั้น ท่าน ก็ ได้ ยัง พระราช โอรส สาม องค์ นี้ แล ฯะ

TUDC 12/04/2563

๏ บัดนี้มาจะกล่าวถึงพระกระษัตริย์ ในเมืองเชียงใหม่ ครั้นท่านได้ให้นางยอดคำอันเปนราชธิดาของท่านนั้นมาเปนพระอรรคมเหษีแห่งพระเจ้าโพธิสารราชมหากระษัตริย์ ในเมืองศรีสัตตะนาคะณะหุตอุตมะรัตนะชวาละวัติมหานครแล้ว อยู่ไปมีนานเท่าใดเลย ท่านก็ได้ถึงแก่กรรมไปนั้นแล ซึ่งเมืองเชียงใหม่หาตระกูลวงษาเจ้านายที่จะสืบแทนบ้านเมืองต่อไปนั้นมิได้ ฯะ

๏ ฝ่ายเสนาอำมาตย์ราชบัณฑิตย์ทั้งปวง ก็มาปรึกษาพร้อมมูลกันในสิหิงคมหาอาราม พร้อมกับมหาสังฆราชเจ้ากูเจ้าวัดที่นั้นแล้ว จึงแต่งให้อำมาตย์ทั้งหลายนำเอาซึ่งเครื่องราชบรรณาการ ให้เปนราชทูตเข้าไปสู่เมืองศรีสัตตะนาคะณะหุตอุตมะรัตนะชวาละวัติมหานครแล้ว ก็ขอเอาเจ้าไชยเสษฐาราชกุมาร ให้เมือครองราชสมบัติในเมืองเชียงใหม่นั้นแล ฯะ

๏ ฝ่ายพระเจ้าโพธิสารราชมหากระษัตริย์ องค์เปนเจ้าพระมหานครศรีสัตตะนาคะณะหุตอุตมะรัตนะชวาละวัติมหานครก็มีอาจที่จะขึ้นได้ด้วยเห็นแต่ราชไมตรี ท่านจึงให้เสนาอำมาตย์ทั้งปวง จัดแจงแต่งยังจัตรงค์เสนาทั้งสี่พร้อมแล้วท่านก็พาเอาเจ้าไชยเสษฐาราชกุมาร อันเจริญอายุได้สิบสองปีนั้น ขึ้นไปครอบครองราชสมบัติในเมืองเชียงใหม่แล้ว จึงปลงพระนามชื่อว่าพระไชยเสษฐวงษาธิราชมหากระษัตริย์นั้นแล ซึ่งพระเจ้าโพธิสารราชมหากระษัตริย์

TUDC 22/4/2563

ครั้นพระองค์ได้พาเอาเจ้าไชยเสษฐาธิราชกุมาร อันเปนราชโอรสของพระองค์ ขึ้นไปตั้งแต่งให้ครองราชสมบัติในเมืองเชียงใหม่แล้ว พระองค์ก็พาเอาเสนาอำมาตย์ราชจัตุรงค์ทั้งปวง ก็เสด็จกลับคืนมาหาเมืองศรีสัตตะนาคะณะหุตอุตมะรัตนะชวาละวัติมหานครของพระองค์นั้นแล ครั้นอยู่มาแต่นั้นไปนานได้สามปี พระองค์มีอายุแต่ชาติมาได้สี่สิบสองปี พระองค์ก็ถึงแก่พิลาไลยไปตามบุญกรรมของท่านนั้นแล แต่นั้นเสนาอำมาตย์ราชบัณฑิตย์แลไพร่พลเมืองทั้งปวง ก็ปฤกษาพร้อมมูลกันยกเอาเจ้ากิฉนาวะราชกุมาร ขึ้นครองราชสมบัติเปนเจ้ากระษัตริย์ในเมืองศรีสัตตะนาคะณะหุตอุตมะรัตนะชวาละวัติมหานครนั้นแล้ว จึงปฤกษาพร้อมมูลกัน ก็ยกเอาเจ้าศรีวรรวงษาราชกุมารให้ไปเปนเจ้าเมืองเวียงจันทนบุรีราชธานีแล้ว จึงแต่งทูตนำราชสาสนไปบอกข่าว แก่พระเจ้าไชยเสษฐาธิราชมหากระษัตริย์ในเมืองเชียงใหม่ว่า พระเจ้าโพธิสารอันเปนพระราชบิดาของพระองค์นั้น ก็ได้ถึงพิลาไลยไปแล้วแล ฯะ

๏ เมื่อนั้น ซึ่งพระเจ้าไชยเสษฐวงษาธิราชมหากระษัตริย์ ครั้นพระองค์ได้ทรงฟังข่าวสารนั้นแล้ว ก็มิอาจที่จะตั้งอยู่ได้ ด้วยน้ำพระไทยของท่านก็ลำลึกนึกถึงยังพระราชบิดาแลบ้านเมืองของท่านนั้น พระองค์จึงพิจารณาในน้ำพระไทยว่า ควรแก่ภูพระกระษัตริย์ได้ไป

TUDC 23/04/2563

ดูบ้านเมืองของกูก่อน จะได้ทำบุญให้ทานพร้อมกับด้วย ญาติพี่น้องทั้งปวง ถวายพระราชกุศลไปแก่พระราชบิดาของกูจึงควรแล ครั้นพระองค์ทรงคิดในน้ำพระไทยดังนี้แล้ว พระองค์จึงทรงพระวิตกต่อไปว่าเมื่อกูพระกระษัตริย์ไปถึงเมืองชวาละวัติมหานครของกูแล้ว ที่จะได้กลับคืนมาหาเมืองเชียงใหม่นั้น จะช้าเร็วประมาณสักเท่าใดกูก็หาทราบไม่เลย ควรแต่กูพระกระษัตริย์เชิญเอาพระแก้วเจ้าไปด้วยควรแล ครั้นพระองค์ทรงพระวิตกดังนี้แล้ว พระองค์ก็จัดแจง ยังเสนาอำมาตย์ราชจัตุรงค์พร้อมเสร็จแล้ว [พระองค์ก็ให้ไปอาราธนาเชิญเอาพระแก้วเจ้ามาแล้ว พระองค์ก็เสด็จมายังเมืองศรีสัตตะนาคะณะหุตอุตมะรัตนะชวาละวัติมหานคร พร้อมกับด้วยเสนาอำมาตย์ราชมนตรีทั้งปวงนั้นแล ครั้นพระองค์ลงมาถึงเมืองชวาละวัติมหานครแล้ว พระองค์ก็ให้เชิญเอาพระแก้วมรกฎเจ้าขึ้นประดิษฐานไว้ในปราสาท ที่พระแซกคำเจ้าอยู่นั้นแล้ว พระองค์ก็ให้เสนาอำมาตย์ราชมนตรีทั้งปวง จัดแจงสิ่งของซึ่งจะทำบุญให้ทานเปนอันมากแล้ว พระองค์ก็พร้อมด้วยเจ้านายขัติยราชวงษา เสนาอำมาตย์ไพร่บ้านพลเมืองทั้งปวง ก็พากันฉลองบูชาคุณพระแก้วมรกฎเจ้าแล้ว ก็ทำบุญให้ทานเปนอันมากนานได้ ๗ วัน ๗ คืน ครั้นเสร็จราชการทำบุญให้ทานแล้ว พระองค์ก็ประฏิบัติรักษาบูชาพระแก้วเจ้าอยู่เปนนิตย์ทุกวันมิได้ขาดนั้นแล ซึ่งพระ

TUDC 22/04/2563

เจ้าไชยเสษฐาธิราชมหากระษัตริย์นั้น ท่านก็อยู่ในเมืองศรีสัตตะนาคณะหุตอุตมะรัตนะชวาละวัติมหานคร นานได้สามปีนั้นแล ฯะ

๏ บัดนี้มาจะกล่าวถึงเสนาอำมาตย์ ราชมนตรีทั้งปวงอันอยู่ในเมืองเชียงใหม่ที่นั้นก่อนแล ครั้นเมื่อพระเจ้าไชยเสษฐาธิราชมหากระษัตริย์ หนีมาอยู่เมืองชวาละวัติมหานครแล้วนั้น ครั้นอยู่มานานได้สามปีเขาจึงพิจารณากันว่า บ้านเมืองเรานี้ไม่มีพระมหากระษัตริย์ ครอบครองราชสมบัตินั้น กลัวจะมีความพิบัติฉิบหายเสีย เขาพิจารณากันดังนี้แล้ว เขาจึงพร้อมมูลสืบหาขัติยราชวงษาอันเปนเนื่องแนวเชื้อสายกระษัตริย์มาแต่ก่อนนั้น เขาจึงเห็นยังพระสงฆ์องค์หนึ่ง มีนามปรากฏชื่อว่าพระเมกุฏิอันเปนราชวงษามาแต่ก่อน เขาจึงได้ไปขออาราธนาให้ลาพรตเสีย แล้วจึงพร้อมมูลกันทำพิธีขัติยราชาภิเศกขึ้นเปนพระกระษัตริย์ ให้ครอบครองราชสมบัติในเมืองเชียงใหม่นั้นแล ฯะ

๏ บัดนี้มาจะกล่าวถึงพระเจ้าไชยเสษฐาธิราช มหากระษัตริย์ซึ่งพระองค์ ก็ยังอยู่ในเมืองชวาละวัติมหานคร ครั้นพระองค์ได้ทรงทราบยังข่าวสารอาการพระเมกุฏิ ได้ขึ้นครองราชสมบัติในเมืองเชียงใหม่แล้ว พระองค์ก็ทรงกริ้วโกรธนัก จึงให้เสนาบดีกะเกณฑ์ไพร่พลโยธาทแกล้วทหารทั้งปวงแล้ว พระองค์ก็เสด็จยกขึ้นไปตีเอา

TUDC 22/04/2563

เมือง เชียง แสน ได้แล้ว พระองค์ก็รวบรวม ไพร่พล โยธาทั้งปวง จะยกขึ้นไปตีเอาเมืองเชียงใหม่นั้นแล ฯะ

๏ เมื่อนั้นฝ่ายพระเมกุฎิ อันเปนเจ้าเมืองเชียงใหม่นั้น ครั้นจะได้ยินข่าวสารว่าพระเจ้าไชยเสษฐาธิราชนั้น ยกขึ้นมาตีเอาเมืองเชียงแสนได้แล้ว จะก็มีความเข็ดขามเกรงกลัวแต่พระราชเดชานุภาพ พระเจ้าไชยเสษฐาธิราชนั้นเปนนักหนา ท่านจึงยกเอาเมืองเชียงใหม่ไปถวายแก่เจ้าเมืองอังวะแล้ว เจ้าเมืองอังวะก็ให้เกณฑ์กองทัพยกเข้ามาหนุน เมืองเชียงใหม่เปนอันมากนัก ฯะ

๏ เมื่อนั้น ฝ่ายพระเจ้าไชยเสษฐาธิราชเจ้ามหากระษัตริย์ พระองค์ก็พาไพร่พลโยธาอาสาทแกล้วทหารทั้งปวง ยกเข้าไปถึงปลายแดนเมืองเชียงใหม่ พระองค์จึงทรงทราบว่าพระเมกุฎิ ยกเอาเมืองเชียงใหม่ไปถวายแก่พม่า ๆ จึงยกกองทัพขึ้นมาอุดหนุนเมืองเชียงใหม่เปนอันมากนัก พระองค์ก็จึงทรงดำริห์การว่า ครั้นกูจะยกกองทัพเข้าไปตีเมืองเชียงใหม่ การศึกสงครามครั้งนี้ก็จะยืดยาวเปนมหาสงครามอันใหญ่ ถ้าไพร่ลาวตายก็เสียข้าพระราชบิดาของกู ถ้าไพร่เมืองเชียงใหม่ตายก็จะเสียข้าพระราชมารดาของกู ก็จะฉิบหายทั้งสองฝ่าย ครั้นพระองค์ทรงดำริห์การดังนี้แล้ว พระองค์จึงให้ถอยทัพกลับมาตั้งอยู่ ในเมืองเชียงแสนนานได้เก้าปีแล้ว พระองค์จึงเลิกทัพกลับลงมา เมืองศรีสัตตะนาคะณะหุต

TUDC 22/04/2563

อุตมะ รัตนะ ชวา ละ วัติ มหา นคร ของ พระองค์แล้ว พระองค์จึง พิจารณา ดู น้ำ พระ ไทย ของ พระองค์ ว่า ซึ่ง เมือง ชวาละ วัติ มหา นคร นี้ก็ เปน ที่ คับแคบ นัก มี ภู เขา ใหญ่ น้อย ก็ มาก นัก ไม่ สม ควร ที่ ก ระษัตริย์ จะ อยู่ ครอง ราช สมบัติ ที่ นี้ เลย ควร แต่ ก ู พระ มหา กระษัตริย์ ไป สร้าง แป่ลง อยู่ ใน ที่ อัน กว้าง ขวาง นั้นจึ่ง ควร แล ครั้น พระองค์ ทรง พิจารณา ดัง นี้ แล้ว พระองค์ ก็ จัดแจง ตั้ง แต่ง เจ้า นายเสนา บดี ไว้ ใน เมือง ศรี สัตตะ นาคณะหุต อุตมะ รัตนะ ชวา ละ วัติ มหา นคร ไว้ เรียบ ร้อย เปน อันดี แล้ว พระองค์ ก็ พาเอา เสนา บดี ไพร่ พล ทั้งปวง ขึ้น ไป เอา พระ แก้ว เจ้า แล้ว พระองค์ ก็ เสด็จ ลง ไป่ เวียง จันทนบุรี แล้ว พระองค์ ก็ ให้ จัดแจง สร้าง แปลง บ้าน เมือง ให้ ดี งาม แล้ว พระองค์ ก็ อยู่ ครอง ราช สมบัติ ใน เมือง เวียง จันทนบุรี แล้ว ท่าน ก็ ให้ สร้าง ปรา สาท หลัง หนึ่ง ใน วัง ของ ท่าน นั้น แล้ว ก็ ให้ ประดับ ประดา ปรา สาท หลัง นั้น ด้วย แก้ว แล เงิน คำ เปน อันงาม บริ สุทธิ แล้ว ท่าน ก็ ให้ เชิญ เอา พระ แก้ว เจ้า แล พระแซก คำ เจ้า ขึ้น ประ ดิษฐาน ไว้ ในปรา สาท หลัง นั้น แล้ว พระองค์ ก็ ให้ จัด แจง ยัง เครื่อง สมณ บริ ขาร ทั้งปวง มี บาตร คำ ฉัตร คำ ร่ม คำ พานคำ แล เครื่อง สำหรับ บูชา ด้วย แก้ว แล เงินคำ อัน รุ่ง เรือง งาม มาก นัก แล้ว ก็ ถวาย บูชา ไว้ พระ แก้ว เจ้า พระ แซกคำ เจ้า นั้น แล ซึ่ง พระ เจ้า ไชย เสย ฐาธิ ราช มหา กระษัตริย์ พระองค์ ก็ ให้ สร้าง พระ เจดีย์ ลูก หนึ่ง ไว้ ฝ่าย

TUDC 22/04/2563

ควันออก ถัดเจดีย์พระเจ้าศรีธรรมาโสกราชสร้างไว้ นั้นแล้ว พระองค์จึงให้กระทำพระเจดีย์น้อยสามสิบลูกให้ แวดวงเปนบริวารทั่วทุกกำทุกพายแล้ว พระองค์จึงปลงพระนาม พระมหาเจดีย์เจ้าว่าพระโลกยจุฬามณีศรีเชียงใหม่แล้ว พระองค์จึงให้จัดแจงข้าหญิง ๑๐๐ หนึ่ง ข้าชาย ๑๐๐ หนึ่ง ให้เปนข้ารักษาพระแก้วเจ้าแลพระแซกคำเจ้าแล้ว พระองค์ก็ให้ทำการสมโภชบูชาพระแก้วเจ้า แลพระแซกคำเจ้า แลทำบุญให้ทานนานได้เดือนหนึ่งจึงเสร็จการ ด้วยเดชการทำบุญนั้นแล้ว พระองค์ก็อยู่ครอบครองราชสมบัติ ในเมืองเวียงจันทนบุรีราชธานี ด้วยอันเปนบรมศุขเกษมต่อแดนอายุของพรรองค์นั้นแล ครั้นสิ้นอายุแล้ว พระองค์ก็ถึงพิลาไลยไปตามบุญกรรมของท่านนั้นแล ฯะ

๏ จบเรื่องพระราชพงษาวดารเหนือ แลตำนานพระแก้วมรกฎเมืองหลวงพระบางแต่เท่านี้ ฯะ

TUDC 22/04/2563

TUDC 22/04/2563